

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ANKARA KEÇİSİ YETİŞTİRİCİLİĞİNDE
ÇOBAN KULLANIMI
Ali GEZİCİ
Zootekni Anabilim Dalı

ÇANAKKALE

T.C.
ANAkkALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ANKARA KEÇİSİ YETİŞTİRİCİLİĞİNDE
ÇOBAN KULLANIMI
Ali GEZİCİ

Zootekni Anabilim Dalı

Tezin Sunulduęu Tarih: 29/01/2021

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. Aynur KONYALI

ANAkkALE

Ali GEZİCİ tarafından Prof. Dr. Aynur KONYALI yönetiminde hazırlanan ve **29/01/2021** tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan “**Ankara Keçisi Yetiştiriciliğinde Çoban Kullanımı**” başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **Zootekni Anabilim Dalı**’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oy birliği/oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

JÜRİ

Prof. Dr. Mehmet KOYUNCU

.....

Başkan

Prof. Dr. Aynur KONYALI

.....

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Coşkun KONYALI

.....

Üye

Prof. Dr. Pelin KANTEN

Müdür

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Sıra No:

İNTİHAL (AŞIRMA) BEYAN SAYFASI

Bu tezde görsel, işitsel ve yazılı biçimde sunulan tüm bilgi ve sonuçların akademik ve etik kurallara uyularak tarafımdan elde edildiğini, tez içinde yer alan ancak bu çalışmaya özgü olmayan tüm sonuç ve bilgileri tezde kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

Ali GEZİCİ

TEŞEKKÜR

Bu tezin gerçekleştirilmesinde, çalışmam boyunca benden bir an olsun yardımlarını esirgemeyen saygı değer danışman hocam Prof. Dr. Aynur KONYALI ya, kıymetli hocam Doç. Dr. İrfan DAŞKIRAN a, çalışmalarım süresince bulunduğu katkılarından dolayı Ankara Damızlık Koyun Keçi Birliği çalışanları Bülent UYAR, Fatih KÖKSAL, Çağdaş KÖKSAL, Yiğit HAN a , anket yaptığım ilgilerini eksik etmeyen Ankara keçisi yetiştiricilerine, beraber başladığımız yüksek lisans arkadaşlarıma, çalışma süresince tüm zorlukları benimle göğüsleyen eşime ve kızıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ali GEZİCİ

Çanakkale, 2021

SİMGELER VE KISALTMALAR

%	Yüzde oranı
VKS	Vücut kondisyon skoru
TL	Türk Lirası
~	Yaklaşık
ADKKYB	Ankara Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Birliği
DKKYB	Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Birliği
X	En küçük kareler ortalaması
P	Önem seviyesi
SH	Standart hata

ÖZET

ANKARA KEÇİSİ YETİŞTİRİCİLİĞİNDE ÇOBAN KULLANIMI

Ali Gezici

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Zootehni Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Aynur KONYALI

29/01/2021, 73

Ankara keçisi yerli gen kaynaklarımız içinde önemli bir değere sahip olup; geçmiş yıllarda ülke ekonomisine hatırı sayılır katma değer yaratmıştır. Ankara keçisinin ürünü olan tiftik; zaman içinde dünya da tekstil sanayinde yapay liflerin kullanılmasıyla ve ülke hayvancılık sorunlarıyla paralel olarak çağın gerektirdiği kaliteye ulaşamayınca; deforme olmuştur. Tiftik kalitesinin kötüleşmesi pazar sorununu beraberinde getirmiş, tiftikten elde edilen ürünlerin üretimi bir yana, hammadde olarak bile tiftik üretimi yapılamaz hale gelmiş, ülke içindeki ekonomik payı azalmıştır. Günümüzde Ankara Keçisi yetiştiriciliği geleneksel olarak faaliyet göstermekle beraber, bu geleneksellik kendi içinde farklılıklar göstermektedir. Aile tipi işletmelerde yapılan yetiştiricilik geleneksel olarak aile üyeleriyle birlikte gerçekleştirilirken; zamanla aile reisinin başında durduğu yabancı çobanlar eliyle yetiştiriciliğin yapıldığı bir uğraşa dönüştüğü görülmektedir.

Bu çalışmada Ankara Keçisi yetiştiriciliğinde sürüye kendisi bakan Türk çobanlarla, yabancı çoban kullanılan işletmelerdeki sürü yönetim farklılıklarının gözetilerek; Ankara keçisi verim özelliklerine, tiftik kalite unsurlarına etkisinin belirlenmesi ve hayvan refahı hakkında bilgi sahibi olunması amaçlanmıştır. Bu amaçla Ankara ili, Ayaş, Polatlı, Güdül, Beypazarı, Kızılcahamam olmak üzere 5 ilçede Ankara Keçisi Halk Elinde Hayvan Islahı projesinde yer alan 28 yetiştirici Türk çoban ve Yabancı çoban kullanan işletmeler olarak 2 eşit gruba ayrılmış ve sürü takibi yapılmıştır. Anket formları hazırlanarak; doğum dönemi, kırkım dönemi, aşım dönemine ait sürü yönetimiyle ilgili bilgiler elde edilmiştir. Bu anketlere ek olarak çoban anketi ve doğumdan sonraki ilk 3 aya ait ek yemleme anketi ve işletme ziyaretleri sırasında elde edilen veriler ek anketlere eklenmiştir. Bununla birlikte fonksiyonel tartı ile Ankara keçilerinde doğum ağırlığı ve tiftik verimi ağırlığı alınıp, doğum tipi, oğlakların cinsiyeti, doğum aralığı gibi veriler kaydedilmiştir. Ayrıca OFDA2000 cihazı

ile 28 işletmedeki Ankara keçi sürülerinden alınan tiftik örneklerinde incelik ölçülmüştür. Bu tez çalışmasında elde edilen sonuçlarda; Türk çoban çalışan işletmelerle, yabancı çoban çalışan işletmeler arasında Ankara keçisi verim özelliklerine etki eden önemli bir fark bulunmamıştır. Türk çobanların yabancı çobanlara göre arazi yapılarını iyi bilmeleri, komşu ilişkileri ve sürü yönetimi kapsamında Türk çobanların daha fazla tercih edildiği belirlenmiştir. Yabancı çobanların yaş ortalaması Türk çobanlardan daha düşük bulunmuştur. Türk çobanların eğitim düzeyi yabancı çobanlardan daha iyidir. Ankara keçisinin refah koşulları yapılan uygulamalar ve bulunduğu koşullar altında iyi değildir. Türk ve yabancı çobanlar Ankara keçisi yetiştiriciliği konusunda eğitilmeli ve toplumda ki statüleri sosyal ve ekonomik açıdan düzenlenmelidir.

Anahtar sözcükler: Ankara keçisi, Tiftik, Türk çoban, Yabancı çoban, Hayvan refahı, Sürü yönetimi

ABSTRACT

SHEPHERD EMPLOYMENT IN ANGORA GOAT PRODUCTION

Ali GEZİCİ

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Master of Science Thesis in Animal Science

Advisor: Prof. Dr. Aynur KONYALI

29/01/2021, 73

Angora goat has an important value in our local genetic resources and has contributed considerable added value to the country's economy for the past years. Mohair, a product of Angora goat, has lost its value due to the use of artificial fibers in the textile industry and the country's livestock problems. The deterioration of mohair quality created marketing problems, which led to the infeasible production of the raw material with a decline in its economic share in the country. Today, although Angora goat production operates traditionally, this tradition also differs in itself. While breeding in family businesses is traditionally carried out with family members; It is seen that over time, it has turned into an occupation where breeding is done by foreign shepherds, headed by the head of the family. This study aimed at investigating the influence of type of Angora goat shepherds (local vs. foreign) on Angora goat yield characteristics and mohair quality and at obtaining knowledge about animal welfare. For this purpose, 28 breeders included in the Ankara Goat Folk Breeding project in 5 districts, namely Ayaş, Polatlı, Güzöl, Beypazarı, Kızılcahamam, were divided into 2 similar groups using Turkish shepherds and foreign shepherds, and herd monitoring was carried out. By preparing questionnaires, Information on herd management of the parturition period, shearing period, and insemination period was obtained. In addition to these surveys, the shepherd's questionnaire and the additional feeding survey and the data obtained during the farm visits for the first 3 months after birth were added to the additional surveys. In addition, birth weight and mohair yield of Angora goats were taken with functional weighing and data such as birth type, gender of goats, birth interval etc.

In addition, the fineness of mohair samples taken from Ankara goat herds in 28 farms was measured with OFDA2000 device. It is understood that Turkish shepherds know more about herd management than foreign shepherds because of their better knowledge of land structures and their neighbor relations. It has been determined that Turkish shepherds are more preferred than foreign shepherds in terms of knowing the land structures better, neighbor relations and herd management. The average age of foreign shepherds was found to be lower than that of the Turkish shepherds. Turkish shepherds have a better education level than foreign shepherds. The welfare conditions of Angora goats are not good enough under the practices and conditions they are in. Turkish and foreign shepherds should be trained on Angora goat breeding and their status in the society should be regulated socially and economically.

Keywords: Angora Goat, Mohair, Turkish Shepherd, Foreign Shepherd, Animal Welfare, Herd management

İÇİNDEKİLER

TEZ SINAVI SONUÇ FORMU.....	ii
İNTİHAL (AŞIRMA) BEYAN SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi
TABLolar DİZİNİ.....	xiii
BÖLÜM 1.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Ankara Keçisinin Varlığı Genel Özellikleri.....	1
1.2. Ankara Keçisi Yetiştiriciliği.....	3
1.2.1. Ankara Keçisi Ürünü: Tiftik.....	5
1.2.2. Ankara Keçisi Kırkım.....	6
1.3. Ankara Keçisi Yetiştiriciliğinde Sürü Yönetimi.....	7
1.4. Hayvan Refahı.....	8
1.4.1. Ankara Keçisi Yetiştiriciliğinde Hayvan Refahı.....	9
BÖLÜM 2.....	10
ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR.....	10
BÖLÜM 3.....	13
MATERYAL VE YÖNTEM.....	13
3.1. Materyal.....	13
3.2. Yöntem.....	14
BÖLÜM 4.....	17
ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA.....	17
4.1. Yetiştiriciye Ait Tanımlayıcı Özellikler.....	17
4.1.1. Yaşı.....	17
4.1.2. Eğitimi.....	17
4.1.3. Hayvancılık Tecrübesi.....	18
4.1.4. Hane Halkı, Arazi Varlığı Ve Özellikleri.....	19
4.1.5. Çobanlarla İlgili Düşünceleri.....	19
4.2. Çobana Ait Tanımlayıcı Özellikler.....	24
4.2.1. Yaş.....	24
4.2.2. Eğitim.....	25
4.2.3. İletişim.....	25
4.2.4. Uyruklar.....	26
4.2.5. Sürü Yönetimi.....	26
4.3. Yetiştirme Özellikleri.....	29
4.3.1. Aşım.....	29
4.3.2. Doğum.....	36
4.3.3. Kırkım.....	48
4.3.4. Genel Besleme.....	55
4.3.5. Barınak.....	62
4.4. Tartışma.....	65
BÖLÜM 5.....	68
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	68
KAYNAKLAR.....	71
ÖZGEÇMİŞ.....	I

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa No
Şekil 1. Ankara Keçisi varlığı ve tiftik üretiminin 1991-2019 yılları arasındaki değişimi.....	2
Şekil 2. Ülkelerin dünya tiftik üretimindeki payları.....	6
Şekil 3. Doğal merasında otlayan Ankara keçisi sürüsünden bir görünüm.....	14
Şekil 4. Çobanlarla yapılan anket çalışmalarından birkaçı.....	15
Şekil 5. Fonksiyonel tartı ve tiftik ağırlığı ölçümü.....	15
Şekil 6. Tiftik numunesi alınması ve OFDA cihazında çalışılması.....	16
Şekil 7. Türk veya yabancı çoban kullanan yetiştiricilerin yaşlarının dağılımı	17
Şekil 8. Yerli ve yabancı çoban kullanan yetiştiricilerin eğitim durumu.....	17
Şekil 9. Türk ya da yabancı çoban istihdam eden işletmelerde keçi yetiştiriciliği tecrübesi.....	18
Şekil 10. Türk veya yabancı çoban kullanan yetiştiricilerin bazı özelliklerine ait ortalama değerler.....	19
Şekil 11. Yabancı çoban istihdam edilme durumu ve tercih edilme gerekçeleri	19
Şekil 12. Yabancı çobanlarla çalışmanın en zor yanı.....	20
Şekil 13. Türkiye’de yeterince Türk çoban olması durumunda Türk uyruklu çobanlarla çalışmayı tercih eder miydiniz?.....	21
Şekil 14. Aynı çobanla ne kadar süredir çalışma durumu.....	21
Şekil 15. Ankara keçisi yetiştiriciliğinde çoban yeterliliği.....	22
Şekil 16. Çoban ücretlerinin yüksek olması durumu.....	22
Şekil 17. Çobanın doğru mera kullanım durumu.....	23
Şekil 18. Hayvan otlatmak dışında çobanın başka işlerde kullanılması durumu	23
Şekil 19. Yabancı çobanla çalışmak isteme durumu.....	24
Şekil 20. Çobanların yaşı.....	24
Şekil 21. İstihdam edilen çobanların eğitim durumu.....	25
Şekil 22. Yabancı çobanların iletişimi nasıl sağlandığına ait bilgiler.....	25
Şekil 23. İşletmelerdeki Çoban Sayısının uyruklara göre dağılımı.....	26
Şekil 24. Merada hayvanları kurda kaptırma durumu.....	27
Şekil 25. Teke katım öncesi erkek hayvanlar ayrılmaktamı.....	29
Şekil 26. Aşım öncesi anaç ve tekelere ek yemleme yapılmaktamı.....	29
Şekil 27. Teke katım öncesinde dişi ve erkek hayvanlara herhangi bir aşı uygulaması yapıyor mu.....	30
Şekil 28. Teke Katım Öncesi kastrasyon uygulaması yapıyor mu	30
Şekil 29. Aşım dönemi öncesi hazırlığınızı (ek yemleme, yeterli teke, dişi ve erkeklerin vücut kondisyonu) yeterli buluyormu.....	31
Şekil 30. Teke katım öncesi ve sonrasında sürüde hastalık vb herhangi bir olumsuzluk yaşanmakta mı.....	31
Şekil 31. Teke Katımı hangi ayda başlamakta.....	32
Şekil 32. İlçelere göre aşım yapılan aylar ?	32
Şekil 33. Teke katımının gerçekleştiği yer.....	33
Şekil 34. Teke katım süresi, gün.....	33
Şekil 35. Aşım mevsiminde arama tekesi kullanılmaktamı.....	34
Şekil 36. Tekelerin aşım süresi boyunca ek yemleme yapıyor mu.....	34
Şekil 37. Damızlık hayvanlar nasıl temin edilmekte.....	35
Şekil 38. Çiftleştirme yöntemlerinin çoban kullanımına göre değişimi.....	35
Şekil 39. İşletmelerde doğumlar nerede oluyor.....	36
Şekil 40. İşletmelerde oğlakların ayrı bölmede tutulması durumu.....	37

Şekil 41.	Oğlaklar doğduğu gün göbek bakımı yapılma durumu.....	37
Şekil 42.	Oğlak doğduğunda anasının yalamasına izin veriliyormu.....	38
Şekil 43.	İşletmelerde çoğuz eşlerinin durumu.....	38
Şekil 44.	Anası kabul etmeyen oğlakların durumu.....	39
Şekil 45.	Oğlakların karnının doyduğunu nasıl anlarsınız.....	39
Şekil 46.	Ananın sütünün yetip yetmediğini nasıl anlaşılakta.....	40
Şekil 47.	İşletmelerde Vitamin E-Selenyum kullanımı.....	40
Şekil 48.	İşletmelerin Vitamin E-selenyumu uygulamasını ne zaman yapmaktalar.....	41
Şekil 49.	Oğlaklar ne zaman süten kesilmekte.....	41
Şekil 50.	İşletmelerin oğlakları süten kesme kriteri.....	42
Şekil 51.	İşletmelerde beyaz kas hastalığı gözlenmesi.....	43
Şekil 52.	İşletmelerde sarı ishal gözlenmesi durumu.....	43
Şekil 53.	Yalama taşı kullanımı.....	44
Şekil 54.	Hasta oğlaklarda ilk gözünüze çarpan davranışlar.....	44
Şekil 55.	Sağlıklı oğlağın en belirgin davranışları.....	45
Şekil 56.	Sürüde hasta hayvan varsa nasıl davranılmakta.....	45
Şekil 57.	Sağım kim tarafından yapılmakta.....	46
Şekil 58.	Doğumlara kimler yardım etmekte.....	46
Şekil 59.	Doğum dönemine ilişkin ek söyleyecekleriniz.....	47
Şekil 60.	Kırkıma hangi aylarda başlanmakta.....	48
Şekil 61.	Kırkımın nerede yapılmakta.....	48
Şekil 62.	İşletmede kırkımı kim yapıyor.....	49
Şekil 63.	Kırkımda hangi alet kullanılıyor.....	49
Şekil 64.	Kırkımda kullanılan alet ve ekipmanların temizliği.....	50
Şekil 65.	Kırkıma hangi hayvanlardan başlanmakta.....	50
Şekil 66.	Kırkım dönemi anaç hayvanların gebelik durumu.....	51
Şekil 67.	Kırkım yapılırken hayvanların ayaklarının bağlanması.....	51
Şekil 68.	Kırkım süresi boyunca hayvan kaybının olup olmaması.....	52
Şekil 69.	Kırkım sırasında yaranan hayvan olması durumu.....	52
Şekil 70.	Kırkım sırasında yaralanan hayvanlara müdahale edilmesi.....	53
Şekil 71.	Tiftiklerin sınıflandırılması.....	53
Şekil 72.	Tiftiklerin muhafaza edilme durumu.....	54
Şekil 73.	Tiftikler kime satılmakta.....	54
Şekil 74.	Yemlemeyi yapanların dağılımı.....	55
Şekil 75.	Hayvanları kimin otlattığının dağılımı.....	56
Şekil 76.	Oğlakların fabrika yemi tüketmeye başlamadan önce anasını emme süresi.....	56
Şekil 77.	Oğlaklara ne zaman kuru ot verilmekte.....	57
Şekil 78.	Hayvanları merada sulama durumu.....	58
Şekil 79.	Hayvanların merada sulanma sayısı.....	58
Şekil 80.	Doğumdan sonraki 3 ay içinde Ankara keçilerinin meraya çıkış saatlerinin çoban özelliklerine göre dağılım.....	61
Şekil 81.	İşletmede ayrı bölme bulunması.....	62
Şekil 82.	İşletmelerde oğlakların ayrı bölmelerde barındırılması.....	62
Şekil 83.	Barınaktaki altlıklar hangi sıklıkla temizlenmekte.....	63
Şekil 84.	Barınakta hangi altlık malzemesi kullanılmakta.....	63
Şekil 85.	Yemlikler hangi sıklıkta temizlenmekte.....	64
Şekil 86.	Suluklar hangi sıklıkta temizlenmekte.....	64
Şekil 87.	Ağıl temizliğini kimler yapmakta.....	65

TABLÖLAR DİZİNİ

		Sayfa No
Tablo 1	Ankara’da 2019 yılı Ankara keçisi popülasyonunun ilçe bazında dağılımı ve kırılan hayvan sayısı ve verimleri.....	4
Tablo 2	Çalışma yapılan ilçelerdeki köy ve işletme sayıları.....	13
Tablo 3	İşletmelerdeki çoban köpeği varlığı.....	26
Tablo 4	Çoban Kullanımının Sürü bazındaki bazı verimler üzerindeki etkisine ilişkin küçük kareler ortalaması, bunların standart hatası ve P değerleri.....	28
Tablo 5	Çoban kullanımının bazı kırkım özellikleri üzerindeki etkisine ait en küçük kareler ortalaması, bunların standart hatası ve P değerleri.....	55
Tablo 6	Doğumla birlikte 1., 2. ve 3. ayda merada kalma süresinin çoban kullanan işletmelere göre değişimi.....	57
Tablo 7	Doğumdan sonraki 3 ay içerisinde sürüdeki hayvanlara verilen yem özelliklerine ilişkin tanımlayıcı özellikler.....	59

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Hayvancılık işletmelerinde sürü yönetimin verim özelliklerine etkisinin ortaya konulması, işletmelerin ekonomik sürdürülebilirliği açısından son derece önemlidir. Ankara keçisi geçen yıllar içerisinde başlıca ürünü olan tiftiğin yeterli ilgiyi görmemesi bu geleneksel üretim kolunun ancak alınan desteklerle varlığını sürdürebildiği bir üretim koluna dönmüştür. Bu kapsamda Ankara keçisi yetiştiriciliğinde yapılan yaklaşımlarda sürü yönetiminin ve bunu içinde de hayvan refahının Ankara keçisi yetiştiriciliğinde de önemli parametreler olduğu gündeme getirilmeli, yetiştiriciler bu konularda da bilgilendirilmelidir. Ankara keçisinin temel ürününün tiftik olması, tiftiğin hayvancılık ekonomisindeki yerinin et ve süt verimi ile öne çıkan hayvanlara göre az olması Ankara keçisi, sürü yönetim uygulamalarında zorlanılmasına neden olmuştur. Oysaki Ankara keçisinde oğlakların yaşama gücünün düşük, keçilerin narin olması ve daha kaliteli tiftik üretimi için sürü yönetim uygulamalarının geleneksel olması yanında modern uygulamaların da Ankara keçisi yetiştiriciliğinde kullanılması kapsamında hayvan refahının iyileştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. İşletmelerde yem girdilerinin artması, kaliteli mera alanlarının azalması ile son yıllarda keçiye ve Ankara keçisine verilen önemi artırmıştır. Ankara keçisi yetiştiriciliğinin ekstansif koşullarda yapılması yetiştiricilikte yapılan sürü yönetim uygulamalarını sınırlamaktadır. Çoban faktörünün bu yetiştiriciliğin sürdürülebilmesindeki önemi çok daha önemlidir. Ankara keçisinde daha önce hayvan refahı ve sürü yönetimini belirlemeye yönelik araştırmalar oldukça sınırlı sayıdadır.

1.1. Ankara Keçisinin Genel Özellikleri

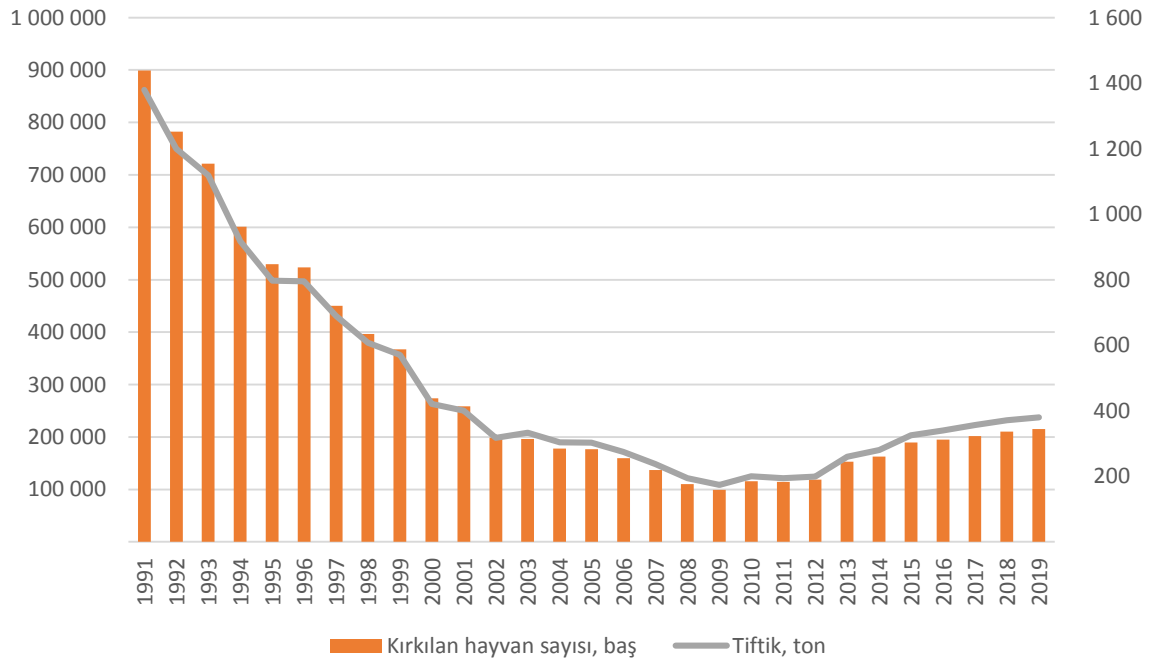
Ankara Keçisi yetiştiriciliği Dünya’da “Angora Goat” adıyla 1838 yılından sonra yaygınlaşmış olup daha öncesinde sadece Anadolu’da yetiştiriciliği yapılmaktadır. Anadolu’da 15.yüzyıldan itibaren Ankara keçisinden izlere rastlanılabilmekte, daha önceki yıllarda herhangi kaynak bulunmamaktadır. Ankara keçisini Anadolu’ya Türk kavimleri getirmişlerdir (Batu, 1940; Tamur, 2003; Özdemir, 2009; Daşkiran ve Koluman, 2015). Başta İç Anadolu olmak üzere Güneydoğu Anadolu bölgesinde de renkli tiftik keçisi olarak yetiştirilen Ankara keçisi ülkemizin en önemli gen kaynağı olma özelliğini günümüze kadar sürdürmüştür (Şahin, 2014).

Ankara keçisi diğer keçi ırklarına göre küçük cüsseli olup ortalama canlı ağırlığı 34 kg (31-38 kg)dır (Daşkiran, 2000). Araştırmacı doğum ağırlığının 2,5-3,0 kg arasında

değiştiğini belirtirken vücut uzunluğunu 58-62 cm, cidago yüksekliğini 56-60 cm, göğüs genişliğini 15-18 cm, sırt yüksekliğini 55-60 cm, sağrı yüksekliğini 58-62 cm, göğüs çevresini 71-79 cm ve but çevresini 55-60 cm olarak saptadığını ifade etmektedir. Tiftik verimi, 1,5-2,5 kg arasında değişmektedir.

Öte yandan 2011-2015 yılları arasında yürütülen çalışmada doğum oranı % 82,5-92,8 arasında değişmekte, oğlak verimi 1,07-1,15 arasında, 90. gün yaşama gücü %82,7-92,4 arasında değişirken doğum ağırlığı 2,18-2,64 kg arasında olup tiftik verimi 1,81-2,26 kg olarak tespit edildiği belirtilmiştir. Ankara keçisinin karakteristik özeliği dişileri ve erkekleri boynuzludurlar. Yalnızca Güneydoğu Anadolu bölgesinde renkli tiftik keçisi yetiştiriciliği yapılmaktadır (Yanar ve Akpınarlı, 2016).

İngiliz dokuma sanayinin 18. yüzyılın ortalarında gerçekleştirdiği atılımlar; başta Ankara olmak üzere Anadolu'da dokuma sanayini olumsuz yönde etkilemiş zaman içerisinde tiftikten elde edilen kumaşlar satılamaz hale gelmiş, tiftikten yalnızca tiftik ipliği üretimi yapılmıştır. Tiftiğe bağlı ekonomik yaşam bir süre böyle devam etse de 19. yüzyılın ortalarında ihracat tiftik ipliğinden ham tiftik alımına dönmüş, 19. yüzyıl sonlarına doğru ise Ankara keçisi, Amerikalılar ve İngilizler tarafından Türkiye dışına çıkarılarak, Amerika ve Güney Afrika'da da yetiştirilmeye başlanmıştır. Böylece Anadolu'nun Ankara keçisi yetiştiriciliğindeki rakipsizliği ortadan kalkmıştır (Sanal ve ark., 2019).

Şekil 1. Kırılan Ankara Keçisi varlığı ve tiftik üretiminin 1991-2019 yılları arasındaki değişimi (TUIK, 2021)

Şekil 1’de verilen özellikler incelendiğinde ülkemizde Ankara keçisi popülasyonunun kademeli olarak azalma gösterdiği, özellikle 2000li yılların başında gerek kırılan Ankara keçisi varlığı gerekse buna bağlı olarak üretilen tiftik miktarı en düşük seviyelere ulaşmıştır (TUIK, 2021). Daşkiran ve Koluman (2015) bu azalmanın diğer keçi genotiplerinde de gözlemlendiğini ve bunu ülkemizde süt keçisi yetiştiriciliğinin artışına bağladığını belirtmektedir. Ancak bu gerileme 2010 yılından itibaren yükselme eğilimi göstermektedir. Alınan önlemler ve özellikle devlet destekleri ile gerek Ankara keçisi popülasyonu gerekse kırılan tiftik miktarı artış göstermiştir (Daşkiran ve Koluman, 2015; Tatlıyer, 2020).

1.2. Ankara Keçisi Yetiştiriciliği

Ankara keçisi geleneksel ekstansif ve yarı ekstansif olarak yetiştiriciliği yapılmaktadır. Ankara keçilerinin rengi beyazdır. Sürülerde boynuzlu keçiler tercih edilmektedir (Aydın, 2019) Kabak, gök, sarı olarak adlandırılan ve boynuzsuz olan keçiler sürülerden uzaklaştırılmaktadır.

Ankara keçisinin yetiştiriciliği adından da anlaşılacağı üzere çoğunlukla Ankara ve İlçelerinde yapılmaktadır. Tablo 1’de gösterildiği üzere; başta Gündül, Beypazarı, Polatlı, Ayaş olmak üzere bütün ilçelerde Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılmaktadır.

Ankara keçisi yetiştiriciliğinde teke katımı sonbaharda yapılmakta ve herhangi bir müdahalede bulunulmamaktadır. Tekeler sürü içinde 30 ila 60 gün tutulmaktadır. Tekelere ek yemleme çoğunlukla yapılmaz. Yalnızca Halk Elinde Hayvan Islahı Ülkesel Projesi kapsamında bulunan yetiştiriciler elit sürülerde elde aşım yöntemiyle teke katımı gerçekleştirilmekte ve proje kapsamında tekeler ek yemleme (flushing) yapılması önerilmektedir (Daşkiran, 2014).

Ankara keçisinin doğumlarının başlama zamanı ilçelere göre farklılık göstermektedir. Ankara Keçileri geç gelişen, narin yapılı ırklardandır. Eşeyssel olgunluk yaşı 18-20 aya kadar uzayabilmektedir. Doğumlar ocak ayından başlayıp mayıs ayına kadar devam edebilmektedir. Kışın alınan oğlakların cüsseleri daha iri ve gösterişlidir, nisan-mayıs aylarında alınan oğlaklar daha küçük cüsseli olduğu belirtilmiştir (Erol ve ark., 2008).

Farklı zaman dilimlerinde oğlak alımının nedeni; Ankara keçisinin oğlaklarının yaşama gücünün düşük olmasından dolayı; bakım-besleme koşullarının ilçelere ve yetiştiricilere göre farklılık arz etmesidir (Erol ve ark., 2014).

Tablo 1

Ankara’da 2019 yılı Ankara keçisi popülasyonunun ilçe bazında dağılımı ve kırkılan hayvan sayısı ve verimleri (TUIK,2021)

İlçe Adı	Yetişkin	Genç-Yavru	Toplam	Kırkılan hayvan Sayısı (baş)	Tiftik (ton)
Güdül	41888	20440	62328	53942	97,581
Beypazarı	32600	11963	44363	38720	70,044
Ayaş	17950	11000	28950	24950	45,135
Nallıhan	10233	21154	12387	11986	21,683
Kızılcahamam	9109	2441	11550	10468	18,937
Polatlı	9080	630	9710	9550	17,276
Çubuk	2063	399	2462	2392	4,327
Haymana	1900	520	2420	2200	3,98
Sincan	1971	352	2323	2323	4,202
Elmadağ	1071	177	1248	1232	2,229
Çamlıdere	949	220	1169	1129	2,042
Kahraman Kazan	706	520	1069	719	1,301
Bala	627	222	849	750	1,357
Keçiören	320	510	830	930	1,501
Mamak	415	215	630	585	1,058
Akkurt	84	67	151	151	0,273
Şerefli Koçhisar	99	48	147	116	0,21
Çankaya	64	14	78	74	0,134
Gölbaşı	42	11	53	53	0,096
Yenimahalle	31	0	31	31	0,056
Altındağ	5	2	7	7	0,013
Etimesgut	6	0	6	6	0,011
Evren	1	0	2	2	0,004
TOPLAM	131214	70905	182763	162316	293,45

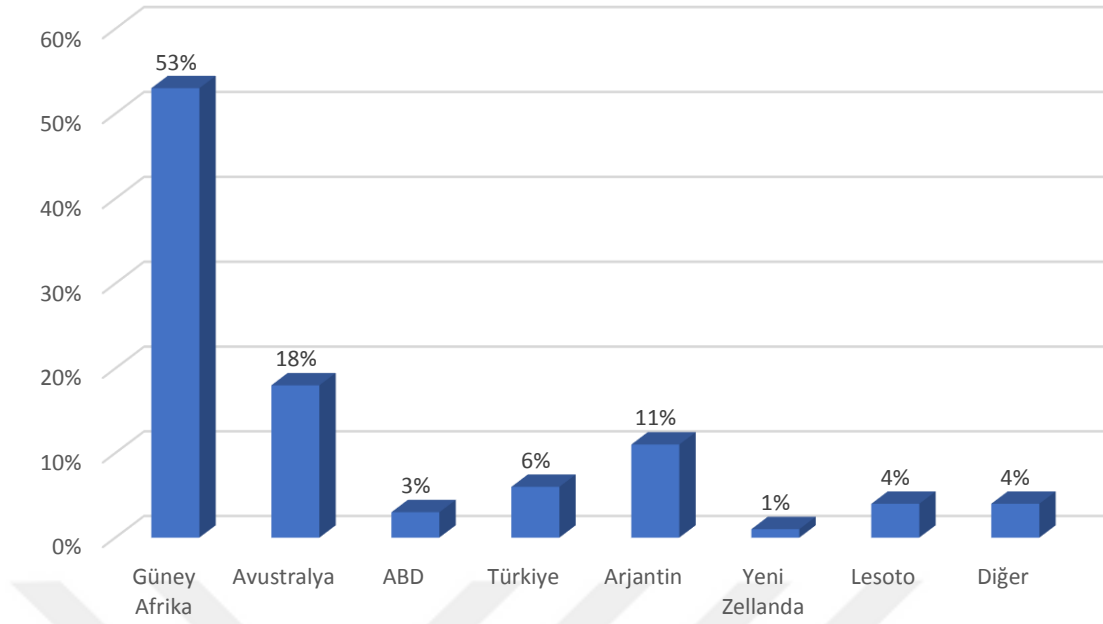
Ankara keçisinin verim yönü tiftiktir. Tiftiğin kırkıma başlanması için en uygun zaman kışın etkisini yitirip bahar aylarının başlamasıdır. Kırkım zamanı geldiğinde tiftik liflerinden kendisi atmaya başladığı belirtilirken tiftiğin kırkımında kırkım makası ve son yıllarda teşviklerle ilgi çekici hale gelen ve kolaylık sağlaması açısından yetiştiricileri cezbeden kırkım makinası da kullanılmaktadır. Kırkımı küçük sürülerde genelde yetiştirici kendisi yaparken; büyük sürülerde kırkım ekipleri kırkımı yaparlar.

Ankara keçisinin ekonomisini tiftik oluşturmakta ve tiftiği resmi olarak Ankara ili Damızlık Koyun ve Keçi Yetiştiricileri Birliği ve Tiftikbirlik almaktadır. Son olarak 2020 hayvancılık destekleme tebliğinde tüccar da artık yetiştiriciden tiftiğini alabilecek ve kg başına alınan tiftik desteğinden faydalanabileceklerdir. Bunun dışında kastre edilen erkekler ve damızlık dışına bırakılan erkek oğlakların satışından da gelir elde etmektedirler. Bunun dışında dişi hayvanlar genellikle satılmaz. Yalnızca yaşlı damızlık dışı olanlar kasaplık olarak değerlendirilmektedirler.

1.2.1. Ankara Keçisi Ürünü; Tiftik

Tiftik, Ankara keçisinin bütün vücudunu kaplayan yaz kış taşıdığı, yetiştiricilerin gelir elde etmesini, eşsiz görünmesini sağlayan değerli bir hayvansal lifdir. Tiftiğin hammadde olarak kolay bir şekilde boyanabilir, parlak; göz alıcı, mukavemetinin güçlü, tozu nemi çekebilmesi, kir tutmayan ürün olması birçok alanda kullanılabilmesine imkan sağlamıştır (Tamur, 2003). Hayvansal lifler içinde; tiftik lifleri çap olarak birbirine en yakın olandır. Bu da tiftiğin birörnek olmasını sağlamaktadır. Bundan dolayı keçi ırkları içerisinde yalnızca Ankara keçisinin lifleri tek tipli olarak kabul edilir. Tiftik lifine dayalı üretim girişimlerinin çok yaygınlaşmamasının en önemli nedeni Ankara keçilerinin yağışa ve neme duyarlı olmalarıdır. Ankara keçisi yetiştiriciliği için optimal iklim koşulları; kuru ılıman ve yağışın az olmasıdır (Dellal, ve ark., 2010).

Dünya tiftik üretiminin tamamına yakın kısmı Güney Afrika Cumhuriyeti, Avustralya bir kısmını ise Türkiye, Arjantin, Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya, Yeni Zelanda ve Lesoto tarafından sağlanmaktadır.

Şekil 2. Ülkelerin dünya tiftik üretimindeki payları (Tiftik Raporu, 2018)

Türkiye de geçmişe göre göre gerilemiş olsa da Ankara keçisi yetiştiriciliği devam etmekte ancak tiftiğe dayalı eski ekonomik canlılık bulunmamaktadır. Yavuzer (1997), tiftiğin eski günlerine döndürmek gerekliliğini ve bunun devlet desteği ile mümkün olabileceğini belirtmiştir. Ülkemizdeki Ankara keçisi yetiştiriciliğinin azalması buna bağlı olarak elde edilen ürünlerdeki büyük düşüşün nedenlerinin başında elde edilen maddi kazancın yeterli olmaması, diğer hayvan türlerine yönelimin gerçekleşmesi, çoban yetersizliği, meraların bilinçsiz kullanımına bağlı olarak meraların azalması, ülke hayvancılık politikaları vb. sorunlar öne çıkmaktadır (Daşkiran ve ark., 2010).

1.2.2. Ankara Keçisi Kırkım

Ankara keçisi ürünü olan tiftiği elde etmek için yılda bir sefer ve genellikle bahar aylarında yapılır. Kırkımın başlama zamanı sürünün içindeki hayvanların bir bölümünün tiftik atmaya başlamasıyla anlaşılır. Kırkıma öce sürüde tiftik atmaya başlayan hayvanlardan başlanır. Bu öncelik ortadan kalktıktan sonra tekeler, erkekler, çebiçler ve doğuran keçiler sıralamasıyla devam edilir. Zaruri durumlar dışında gebe hayvanların kırılması keçilerin sağlığını tehlikeye atacağından gebe hayvanlar kırılmaz.

Kırkıma başlanacak hayvanların 24 saat önceden aç bırakılması önerilir. Bunun nedeni kırım esnasında yaşanabilecek mide, bağırsak sorunları gibi olumsuzlukların yaşanmamasıdır. Kırkımda kullanılan aletler kırım makası ve kırım makinasıdır. Kırkıma

başlanmadan önce kırım yeri ve alet ekipmanları temizlenmeli, kırım yeri havadar ve aydınlık olmalıdır. Dikkat edilecek bu hususlar kırımın sağlıklı bir şekilde yapılmasını sağlayacaktır (Tiftik ve Yapağı Satış Kooperatifleri Birliği, 2020).

1.3. Ankara Keçisi Yetiştiriciliğinde Sürü Yönetimi

Bütün yetiştiricilik faaliyetlerinde olduğu gibi Ankara keçisi yetiştiriciliğinde de sürü yönetimi son derece önemlidir. Sürü yönetiminin iyi bir şekilde gerçekleşmesi, sağlıklı hayvanlar ve ekonomik bir hayvancılık, yüksek verim ile sürünün devamlılığının sağlandığı bilinmektedir (Hemsworth ve Coleman, 2011). Sürü yönetimi işletmeden elde edilen gelirin maksimum düzeye çıkarılması ve sürü ile ilgili yapılacak olan veya olması gereken tüm uygulamaları ifade etmektedir. Sürü yönetiminin amacı hayvanların rahat ve refahını dikkate alarak, hayvan yetiştiriciliği ile ilgili tüm işlerin zamanında ve uygun bir düzen içerisinde yürütülmesidir. Elde edilen gelirin yetiştiriciyi memnun etmesi; hayvancılık işletmesinde sürü yönetiminin başarıyla uygulanmasına bağlıdır (Şahinli, 2014).

Sosyal, ekonomik, teknolojik şartlara adaptasyon sağlanamaması, ülkemizde diğer hayvancılık faaliyetlerinde olduğu gibi Ankara keçisi yetiştiriciliğinde de sıkıntılara neden olmaktadır. Ankara keçisi yetiştiriciliğindeki geleneksellik bu durumdan fazlasıyla etkilenmektedir. Diğer bir sorun; diğer keçi ırklarında olduğu gibi Ankara keçisinin orman zararlısı olarak gösterilmesi ve keçi etinin hatta son yıllara kadar sütünün hak ettiği talebi görmemesidir (Aksit, 2019).

Ankara keçisinin yıl boyunca ağılda geçirdiği zaman dilimi oldukça azdır. Yalnızca doğum dönemi ve kışın çok ağır geçtiği günlerde Ankara keçisi sürüleri ağılda bakılır. Hatta doğum dönemi bile ağıllarda keçiler tutulmaz merada doğan oğlaklar ve anaları çobanlar tarafından veya sürü sahipleri tarafından ağıllara getirilerek bu dönemde dahi meralardan maksimum faydalanma sağlanır. Meraya dayalı bir yetiştiricilik sisteminde çoban önemli değerli bir unsurdur ve sürü yönetiminin önemli parçasıdır. Hayvanların doğal davranış gereksinimlerinin karşılandığı ortamda bulundurulmaları, temiz-yeterli suya ve yeme ulaşmaları, hastalık ve zararlılarla zamanında ve doğru müdahale edilmesi hayvanların verimlerini doğrudan etkilediği bilinmektedir (Daşkiran ve Koluman, 2015). Bilgili ve deneyimli çobanlar karlı bir hayvancılığın anahtarıdır. Ankara keçisi yetiştiriciliğinde çobanlar yaz kış demeden işletme içinde ve işletme dışında hayvanları dikkatli bir şekilde izlemek, hayvanların konforunu sağlamak zorundadırlar (Çelik ve Tanışık, 2015).

1.4. Hayvan Refahı

Hayvanlarda refah kavramı çıktığından beri birçok refah tanımlamaları yapılmıştır. Bu tanımlar ilk zamanlar hayvan fizyolojisi ağırlıklı olsa da sonraları konfor kavramının oluşmasıyla beraber hayvanların duyguları ve sağlığının da gözetilmesi tabanında birleşmiştir. Broom refahı en sade anlamıyla, bireyin içinde yaşadığı çevre ile etkileşimi olduğunu ve bunun da ölçülebilir bir özellik olduğunu belirtmektedir. Geniş anlamda hayvan refahı; hayvanın yaşadığı çevresi ile uyum içinde olması, içinde yaşadığı çevreye acı çekmeden adapte olabilmesi, psikolojik ve fiziksel yönden sağlıklı olması hali olarak tanımlanmaktadır. Hayvanın yaşamsal fonksiyonlarını oluşturan sağlık, hastalık, davranış, yetiştirme ve sürü yönetimi gibi kişiden kişiye değişmeyen ve değişen ölçütlerin bir karışımı hayvanlarda refah belirteçleridir (AWIN, 2015). Hayvan refahı kavramı içinde hayvanın fiziki çevresi uzun yıllar kullanılmasına rağmen sonraları bu kavram fizyolojik ölçütler kullanılmak suretiyle vücut sistemlerine dayalı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bunlar; kalp atış hızı, plazma kortizol düzeyi, ağrıyan dokularda ağrının azalmasına yönelik beyin tarafından üretilen hormonlardır (Koyuncu ve Altınçekiç, 2007).

Hayvanların yaşadığı çevreyle uyumlu olmaları hayvan refahının anlatan değerli göstergelerindendir. Hayvan davranışları hayvan refahının anlaşılması bakımından önemli parametrelerdir. Lindsay (1996) hayvan davranışlarının fizyolojisinin bir göstergesi olduğunu ve iyi bilinmesinin ve uygun çevrenin hazırlanması gerekliliğini belirtmektedir.

Broom bir bireyin refahını çevresi ile başa çıkma girişimlerine ilişkin durumu olarak tanımlamaktadır. Refahın bu tanımından farklı çıkarımlar yapılabileceğini belirtmektedir. 1. Refah bir hayvanın özelliğidir, ona verilen bir özellik değildir. 2. Refah çok kötüden çok iyiye değişebilir. Yani birey refah sürekliliğinin en zayıf ucunda da olabilir iyi durumda da olabilir. 3. Refah, ahlaki düşünceden bağımsız, bilimsel yollarla ölçülebilir. 4. Başa çıkamamanın ölçütleri ve bir hayvanın başa çıkmanın zorluğuna dair ölçütler refahın ne kadar kötü olduğu hakkında da bilgi vermektedir. 5. Bir hayvanın tercihlerine ilişkin bir bilgi, genellikle hangi koşulların iyi bir refahla sonuçlanabileceği konusunda değerli bilgiler verir, ancak hayvanın durumuna ilişkin doğrudan ölçümler de refahı değerlendirme ve iyileştirme girişimlerinde kullanılmalıdır. 6. Hayvanlar baş etmeye çalışırken çeşitli yöntemler kullanılabilir. Broom (1991) refahı zayıf olan hayvanlar üzerindeki çevresel etkileri ağrı, korku, kontrol eksikliği: harekette zorluklar, anormal davranışlar sergilemesi, özel bir uyarının yokluğu, yetersiz uyarın olması, fazla uyarılma olarak belirtilmektedir.

Hemsworth ve ark. (1995), geleneksel hayvansal üretim sistemlerinde hayvan refahı konusunda daha çok barınma, yetiştirme uygulamaları ve genetik konularına odaklanıldığını belirtmektedir.

Çiftlik hayvanlarında; sürü yönetimi, üretim değişkenleri, ekonomik faktörler, alet-ekipman, teknoloji olmak üzere refahı etkileyen 5 faktör vardır. Hayvan refahında dikkat edilmesi gereken nokta geleneksel yetiştiricilik korunurken; ekonomik dengeyi çok iyi kurmaktır, sonuçta yetiştiriciliğin devamı pozitif ekonomiye bağlıdır. Yine ekonomik kaygılar hayvan refahını olumsuz etkilememelidir.

Ankara keçisi yetiştiriciliğinde hayvan refahı, geleneksel yapıldığı için çok fazla gözetildiği söylenemez. Ankara keçisi mera hayvanıdır. Hayvan refahı ve konforu konusunda en etkili kişi çobandır. Çobanın sürüsünü iyi takip etmesi, yeterli miktarda meradan yararlandırması, zamanında temiz ve yeterli miktarda su hayvanlara içirmesi, hasta hayvanı zamanında fark edip ilk müdahaleyi yapması, keçilere iyi davranması gibi hayvanları ilgilendiren konular olduğu gibi verimliliği de etkilemektedirler. Çiftlik hayvanlarının yetiştiriciliğinde ülkemizdeki en büyük sorunlardan birisi çoban sıkıntısıdır. Deneyimli çoban istihdam etmek oldukça zordur. Hayvancılık piyasasındaki çobanların büyük çoğunluğu yabancı kökenlidir ve birçoğunun çiftlik hayvanları yetiştiriciliğinde tecrübesi bulunmamaktadır. Ankara keçisi yetiştiriciliğinde de çoban ve mera sorunu ülke hayvancılığıyla ortak sorunlardandır (Özdemir, 2009).

Hemsworth ve Coleman (2011) çobanların rolüne ilişkin bir değerlendirme yapıldığında modern tarımda hayvan performansı ve refahını belirlemenin ayrılmaz bir parçası olarak ifade ederken hayvanların profesyonel yöneticileri olduğunu belirtmektedirler. Zira çobanlar sürünün beslenmesi, iyi koşullarda barındırılması, hastalık ve yırtıcılardan korunması gibi pek çok önemli konuda etkin olarak görev almaktadırlar.

Bu çalışmayla Ankara keçilerinde;

- sürü yönetim uygulamalarında mevcut durumun belirlenebilmesi,
- sürüye kendisi bakan veya yerli çoban kullanan işletmelerle yabancı çoban kullanan işletmeler arasındaki farkların ortaya konabilmesi,
- Ankara keçisi refah koşullarının tespit edilebilmesi,
- Ankara keçisi yetiştiricilerinin hayvan refahı ve sürü yönetim uygulamalarına dikkat çekilmesi amaçlanmıştır.

BÖLÜM 2

ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

İnsan-hayvan etkileşimleri, modern hayvancılık üretiminin temel bir özelliği olup araştırmalar, geliştirilen ilişkinin kalitesinin insanlarla hayvanları arasında ve hem hayvanlar hem de insanlar için önemli etkilere sahip olabileceği belirtilmiştir (Hemsworth ve Colemon, 2011). Hayvancılık endüstrilerinde insan-hayvan etkileşimi üzerine yapılan çalışmalar ve gözlemler çiftlik hayvanlarının üretkenliğini ve refahını önemli ölçüde etkileyebilmektedir.

Türkiye’de yapılan çalışmalar içinde konudan bahsedilirken; bu çalışmalarda konunun anlaşılması, ilgi çekilmesi açısından yeterli sayıda değildir. Bununla birlikte konuyla alakalı, bu alanda yapılmış bazı çalışmaların özetleri verilmeye çalışılmıştır.

Küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinde işletmelerin ekonomik ve sürdürebilir bir yetiştiricilik yapmaları, sütten kesimden sonraki yavru sayısına ve üretim giderlerinin azaltılmasına bağlıdır. Sürdürebilir ve ekonomik yetiştiricilik için; bütün bir yıl boyunca yapılan yatırımlardan çok doğum dönemi yapılan yatırım daha kıymetlidir. Doğumlar sırasında yavru ölümlerin azaltılması için sürü yönetimi ve hayvan refahının sağlanması gerekmektedir. Bu makalede entansif yapıda olan küçükbaş hayvancılık işletmelerinde, yapısal ve teknik uygulamalar incelenerek yavru büyütme döneminde olması gerekenlerin olup olmadığı ve yavru ölümlerinin azaltılmasına yönelik öneriler belirtilmiştir (Ünal ve ark., 2018).

Viera ve ark. (2015), Avrupa Hayvan Refahı Göstergeleri Projesi kapsamında geliştirme, entegrasyon ve ağırlık değerlendirme ve ağırlıklı hayvan refah göstergelerinin yaygınlaştırılmasını tanımlamak istemişlerdir. Bu projenin amacı pratik ortamlarda kullanılabilecek hayvan refahı göstergelerini ortaya koymaktır. İlk önceleri koyun ağırlıklı refah göstergeleriyle ilgilenmişler; keçi, at, eşek, hindi gibi çiftlik hayvanlarıyla ilgili refah değerlendirmelerini ihmal etmişlerdir. Araştırma hedeflerini 4 aşamada gerçekleştirmişlerdir. Birinci aşamada veriler toplanıp analiz edilerek ağırlık dahil bilim temelli protokol oluşturmak, ikinci aşamada hastalıkların ve ağrının refah üzerine etkilerini incelemek, üçüncü aşamada doğum öncesi hayvanların durumlarını, sosyal ortamlarını, koyun ve keçi yavrularını incelemek, dördüncü aşamada ise şeffaflığı teşvik etmek, bilimsel çalışmayı yaymak istemişlerdir. Bu doğrultuda Hayvan Refahı Bilim Merkezini kurulduğunu bildirmişlerdir.

Avustralya’nın Viktoria eyaletinde yapılan 32 koyun çiftliğinin dahil edildiği çalışmada; 32 çiftlikten 30’u gebelik ve sütten kesim olmak üzere 2 kere, 2 koyun çiftliği de

sadece kuzular sütten kesildiğinde ziyaret edilmiştir. Toplam 62 ziyaret gerçekleştirilmiştir. Çalışmada 2-5 yaşlı 6200 dişi hayvan kullanılmış, hayvanların vücut kondisyon skoru (VKS), üzerindeki yapağı durumu, dışkı kirliliği, deri lezyonları, topallık, kuyruk uzunluğu bakılmıştır. Bunlara ek olarak hasta ve yaralı hayvanlar belirlenmiş ve yetiştiricilere söylenmiştir. Çalışma sonucunda koyunların %86.9'unda VKS'u yeterli, %91'inin yapağıları iyi durumda, %69.2'inde deri lezyonu yok, %97.1 inde dışkı kirliliği yok, topallık ise %4.7 bulunmuş, hayvan refahı değerlendirme protokolü doğrultusunda bu sonuçlara ulaşılmış. Sonuç olarak sürülerin refahı iyi bulunmuştur. Tüm sürülerde %3 kadar bakıma muhtaç koyunlar tespit edilmiştir (Munozid ve ark., 2019).

Leite (2017) tarafından yürütülen çalışmada Brezilya'nın Ceara eyaletinde üç farklı bölgede çiftlik hayvanlarının refahı değerlendirilmiştir. Bu bağlamda ilk olarak et verim yönlü keçi ekstansif ve yarı yoğun iki farklı grup da değerlendiriliyor. On sekiz refah göstergesi, Brezilya'nın Ceará, eyaletinin büyükşehir bölgesinde Fortaleza ve Quixadá da 15 çiftlikteki hayvanlara uygulanmış ve değerlendirmeler şu şekilde; grup düzeyinde, apse ve termal stres, hayvan bazlı göstergeler, suluk türü ve barınağa erişim önemli ölçüde ($p < 0.05$) her iki üretim sisteminde de farklı bulunmuştur. Bireysel düzeyde, apse, mercek baş-kulak bölgesindeki göstergeler akıntı ve lezyonlar arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < 0.05$).

Çiftlik hayvanlarının refahla ilgili konularını belirlemek için; çiftlik içi güçlü bir refah ortamının olması gerekir Bu amaçla Norveç'te 30 ticari süt keçisi çiftliğinde testler yapılmıştır. Yapılan gözlemlerde en yaygın görülen etkiler oküler akıntı, deri lezyonları, meme asimetrisi, diz ve bacaklarda nasırlar, aşırı büyümüş tırnaklar, bunun dışında korkulu hallerinin belirgin olduğu, sürülerde endişe olduğu tespit edilmiş. Nitel davranışsal değerlendirmeye hayvanların sağlığını bozacak durumların önlenmesi arasında doğrusal ilişki kurulmuştur. Keçi refah göstergelerinin güvenilirliği daha fazla test yapılmasıyla, müdahale planlarının olmasıyla ve eşik değerin belirlenmesiyle sağlanacağı sonucuna varılmıştır (Muri ve ark., 2013).

Öztürk ve Goncagül (1995) tarafından yürütülen farklı yaşlardaki Ankara keçilerinin tiftik verimi ve özelliklerinin araştırıldığı bir çalışmada en kaliteli tiftiklerin 1 yaşlı bireylerden elde edildiği, yaş ile birlikte tiftik kalitesinin de düştüğü belirtilmektedir.

Öztürk ve ark. (1993) tarafından Ankara keçisi erkek çebiçlerinde besi performansını ve karkas özelliklerinin belirlenmesi amacıyla yapılan bir çalışmada 90 günlük besi programı sonucunda günlük canlı ağırlık artışı 82 gr olarak belirtilmiş soğuk karkas randımanı %34,22, karkasta et oranı %62,30, yağ oranı, %8,10 ve kemik oranı fa 29,60 bulunmuştur.

Yurtseven ve ark. (1998) ABD Ankara keçisi genotipi tekeler ile Ankara’da yetiştirilen Ankara tekelerinin oğlak verimleri %90 ve %87,5 yaşama gücünün %86,11 olarak belirtilirken doğum ağırlıkları 2,965 kg ve 2,947 kg, ilk kırkım verimi 1,505 kg ve 1,706 kg, inceliği 27,624 μ 28,080 μ , uzunluğu 14,050 cm ve 13,460 cm, ondulasyon ise 3,024 ve 3,187 adet olarak saptanmış olup gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak önemsiz bulunmuştur. Vatansever ve Akçapınar (2006) tarafından ABD genotipi ve Anakara’da yetiştirilen Ankara keçilerinde damızlıkta kullanma öncesi canlı ağırlıkları 34,48 ve 39,64 kg olarak tespit edilirken ($P<0,01$) kırkım sonrası 37,11 kg ve 43,65 kg olarak belirlendiği ifade edilmektedir ($P<0,01$). Araştırmacılar süttten kesimdeki yaşama gücünü %94,28 ve %100 olarak bulmuşlardır. Tiftik verimi ortalama 2,80 kg ve 3,42 kg iken oğlaklarda tiftik verimi 1,21 ve 1,53 kg olarak ifade edilmiştir.

BÖLÜM 3

MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Araştırmanın materyalini Türkiye’ de Ankara keçisi yetiştirici sayısının fazla miktarda olduğu Ankara’nın Ayaş, Beypazarı, Güdül, Polatlı, Kızılcahamam olmak üzere 5 ilçede, Ankara Keçisi Halk Elinde Hayvan Islahı projesinde yer alan 28 işletmede, yetiştiriciliği yapılan 8460 dişi 432 erkek Ankara keçisi ve bu işletmelerden anket yoluyla toplanan veriler oluşturmaktadır. Konu ile ilgili geçmiş bilimsel çalışmalar, kamu ve özel kuruluşların kayıtlarından da yararlanılmıştır.

Tablo 2

Çalışma yapılan ilçelerdeki köy ve işletme sayıları

İlçeler	Yetiştirici & Türk Çoban		Yabancı Çoban	
	Köy	İşletme Sayısı	Köy	İşletme Sayısı
Ayaş	3	3	2	3
Beypazarı	4	4	4	4
Güdül	4	5	4	5
Kızılcahamam	1	1	1	1
Polatlı	1	1	1	1
Toplam	13	14	12	14

İşletmelerin ve yetiştiricilerin belirlenmesinde çalışma kapsamına alınacak hayvan materyaline ilişkin kayıt ve takip olanaklarının olması öncelik oluşturmuş, işletme tipi, yetiştirme şekli ve sürü büyüklüğü gibi faktörler dikkate alınarak seçime gidilmiştir. Yılın büyük bölümünde doğal meraya dayalı yem kaynakları kullanımının esas alındığı Ankara keçisi yetiştiriciliğinde; çalışmanın sahip olduğu koşullar ve oluşan farklar ışığında; işletmeler aralarında Türk çoban ve yabancı çoban kullanan işletmeler olarak 2 gruba eşit sayıda ayrılmış ve sürü takibi yapılmıştır.

Şekil 3. Doğal merasında otlayan Ankara keçisi sürüsünden bir görünüm

Çalışmada yapılan anketler 2020 yılında; Ankara keçisi sürülerinin doğum, kırım ve teke katım döneminde yapılmıştır. Bunlara ek olarak çoban anketi ve doğum döneminin başlamasından oğlakların 3 aylık oluncaya dek verilen ek yemleme ve mera anketi sahada elde edilen verilere ilişkin sorular anketlere eklenmiştir. Bu anketlerle işletmeler arasındaki hayvan refahının gözetilip gözetilmediği ve sürü yönetimiyle ilgili yapılan işlemler ortaya konulacaktır.

3.2. Yöntem

Araştırma kapsamında seçilen işletmeler Türk ve yabancı çoban kullanan işletme olarak 2 grubu eşit şekilde ayrılırken; işletmelerin sürü büyüklüğü aynı ilçede eşit sayıda bulunmaları, çoban durumu göz ardı edilmemiştir.

Araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanmış anket formları bizzat araştırmacı tarafından kişisel görüşme yoluyla doldurulmuştur. Böylece analize esas teşkil edecek birincil derecede veriler doğrudan doğruya aile çobanları ve yabancı çobanlar tarafından elde edilmiştir. İkincil veriler ise konuya ilişkin literatür ve istatistiklerden yararlanılarak temin edilmiştir.

Şekil 4. Çobanlarla yapılan anket çalışmalarından birkaçı

Anket çalışmasının formlarında bilgilerin veri girişi, Microsoft Office Excel ortamında girilmiştir. Anket formlarının veri analizinde SAS Enterprise Guide 3.0 kullanılmıştır.

Ankara keçisi oğlaklarının doğum ağırlığı, doğum tipi, cinsiyeti, doğum tarihi v.b veriler doğum zamanı doğum anketi ile birlikte yapılırken; kırkımı yapılan Ankara keçilerinin tiftik ağırlığı ise kırkım zamanı yapılan anket ile fonksiyonel el tartısı ile alınmıştır. Alınan veriler Microsoft Office Excel programına girilerek veri analizleri gerçekleştirilmiştir.

Şekil 5. Fonksiyonel tartı ve tiftik ağırlığı ölçümü

Tiftiğin kalitesinin belirlenmesindeki önemli kriterin incelik olmasından hareket ile tiftik örnekleri alınmıştır. İnceliğin değerlendirilmesinde OFDA 2000 cihazı kullanılmıştır. Tiftik örnekleri Ankara keçisinin sol kaburgasından alınmış, alınan numuneler ile sahada cihazın hassas olduğu güneş ışığını almayan ortamda çalışılmıştır.

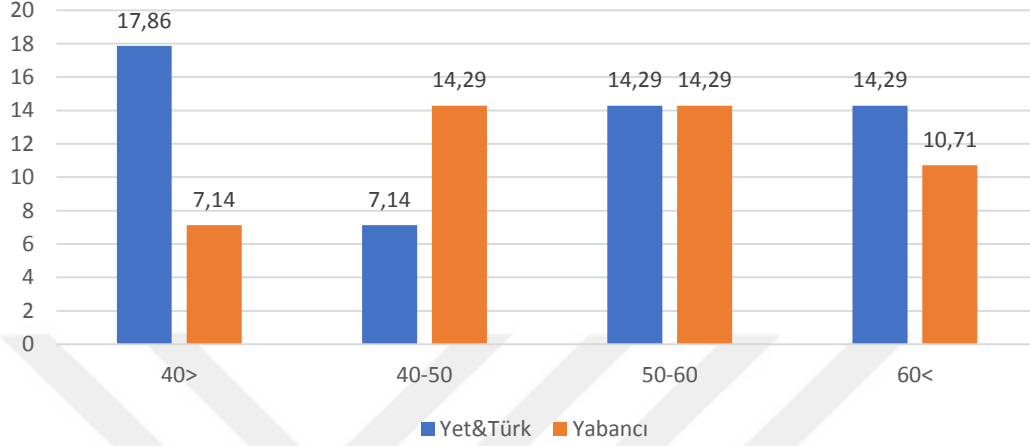
Şekil 6. Tiftik numunesi alınması ve OFDA cihazında çalışılması

BÖLÜM 4

ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

4.1. Yetiştiriciye Ait Tanımlayıcı Özellikler

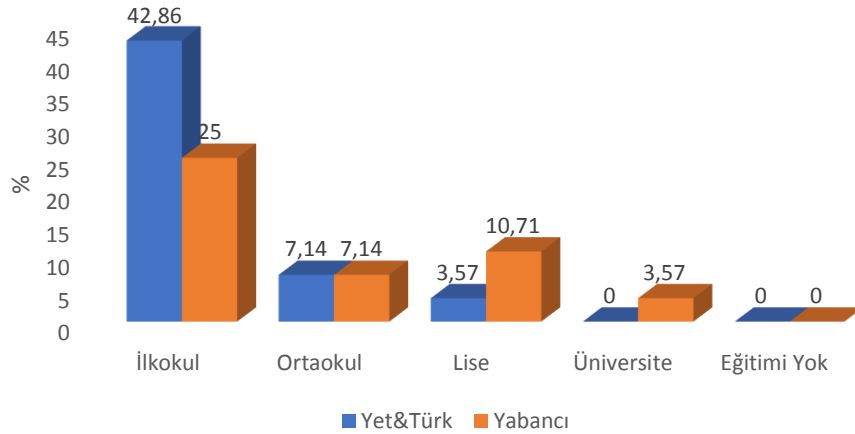
4.1.1. Yaşı

Şekil 7. Türk veya yabancı çoban kullanan yetiştiricilerin yaşlarının dağılımı

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan, Türk ve yabancı çoban kullanan yetiştiriciler; 40 yaş ve üzerindedirler. 40> üstü yerli çoban kullanan yetiştiriciler %17,86, yabancı çoban kullanan yetiştiricilerde %7,14'tür. 40-50 yaş aralığında Türk çoban kullanan yetiştiriciler %7,14, yabancı çoban kullanan yetiştiriciler %14,29'tur. 60< yerli çoban kullanan yetiştiriciler %14,29, yabancı çoban kullanan yetiştiriciler 10,71'tir. 50-60 yaş aralığında olan her iki gruptaki yetiştiriciler %14,29'tur.

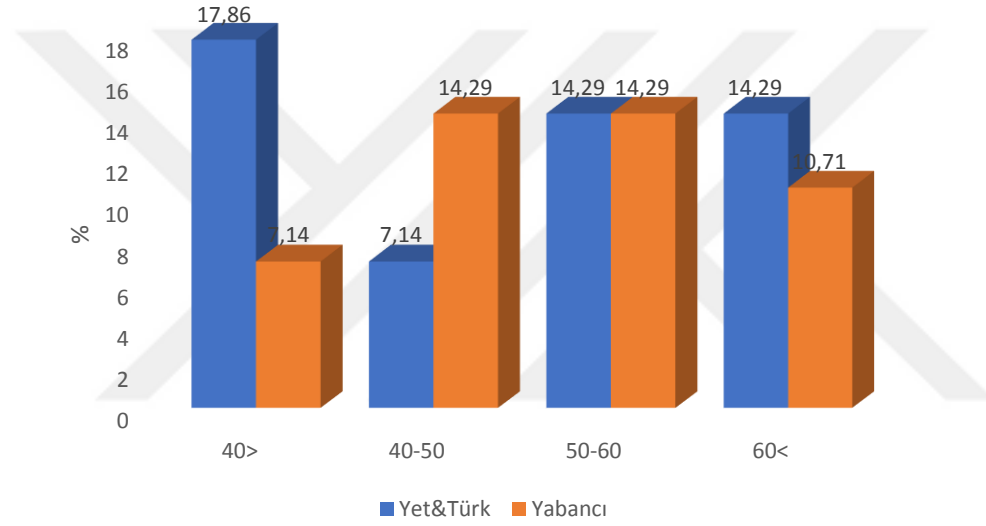
4.1.2. Eğitimi

Şekil 8. Yerli ve yabancı çoban kullanan yetiştiricilerin eğitim durumu

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan, Türk ve yabancı çoban kullanan işletmelerin eğitim durumu; Türk çoban kullanan yetiştiricilerde %42,86, yabancı çoban kullanan yetiştiricilerde %25 ile büyük çoğunluğu ilkokul mezunudur. Eğitim durumu olmayan yoktur. Ortaokul mezuniyetine sahip Türk ve yabancı çoban kullanan yetiştiriciler %7,14'le eşit mezuniyete sahiptirler. Lise mezuniyeti Türk çoban kullanan yetiştiricilerde 3,57 iken, yabancı çoban kullanan yetiştiricilerde 10,71'dir. Üniversite mezuniyeti Türk çoban kullanan yetiştiricilerde yok iken, yabancı çoban kullanan yetiştiricilerde %3,57'dir.

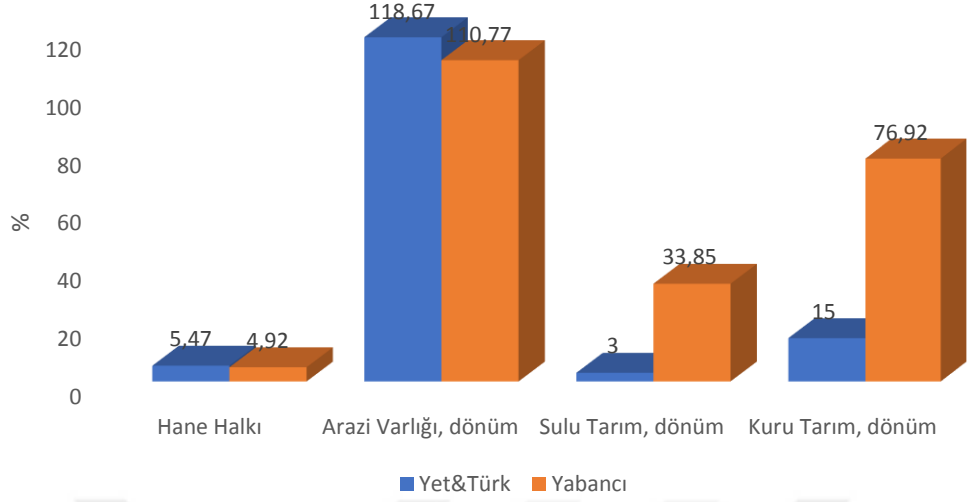
4.1.3. Hayvancılık Tecrübesi

Şekil 9. Türk ya da yabancı çoban istihdam eden işletmelerde keçi yetiştiriciliği tecrübesi

40> üstü Ankara keçisi yetiştiriciliği tecrübesine sahip yerli çoban kullanan yetiştiriciler %17,86, yabancı çoban kullanan yetiştiriciler %7,14'tür. 40-50 yıl Ankara keçisi yetiştirici tecrübesine sahip yerli çoban kullanan yetiştiriciler %7,14, yabancı çoban kullanan yetiştiriciler %14,29'dur. 50-60 yıl Ankara keçisi yetiştiriciliği tecrübesine sahip Türk çoban kullanan yetiştiriciler ve yabancı çoban kullanan yetiştiriciler %14,29 ile eşit orandadırlar. 60<Ankara keçisi yetiştiriciliği tecrübesine sahip yerli Türk kullanan yetiştiriciler %14,29 iken; yabancı çoban kullanan yetiştiriciler %10,71'dir.

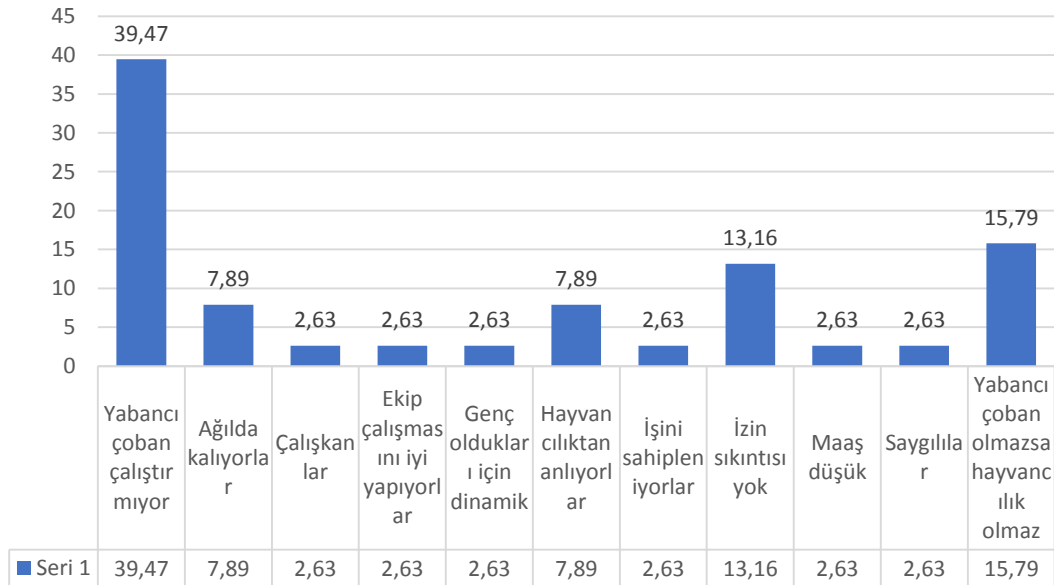
4.1.4. Hane Halkı, Arazi Varlığı ve Özellikleri

Şekil 10. Türk veya yabancı çoban kullanan yetiştiricilerin bazı özelliklerine ait ortalama değerler

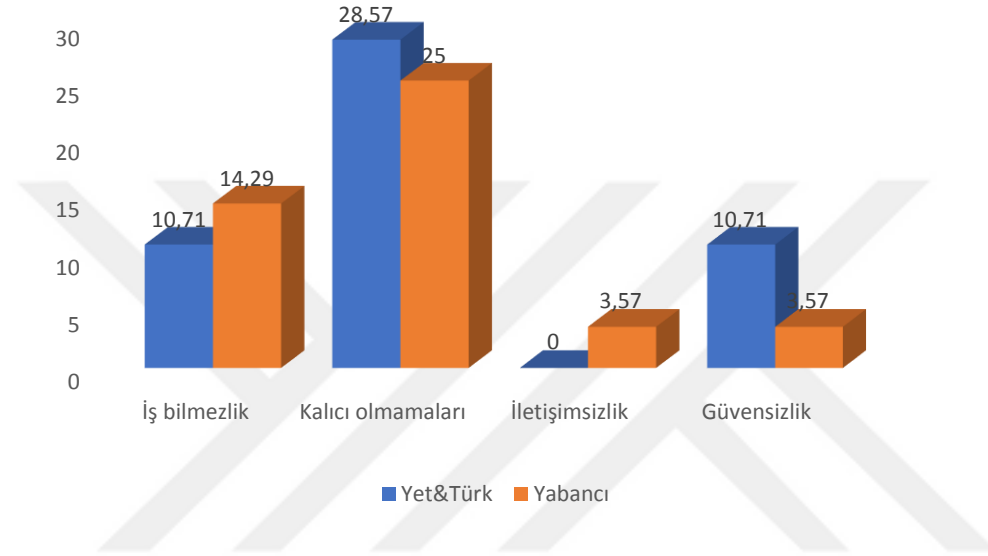
Türk ve yabancı çoban kullanan yetiştiricilerin bazı özelliklerine ait ortalamalar sırasıyla; hane halkı oranı %5,47'e, %4,92, arazi varlığı %118,67'e, %110,77, sulu tarım %3'e, %33,5, kuru tarım %15'e, %76,92'dir.

4.1.5. Çobanlarla İlgili Düşünceleri

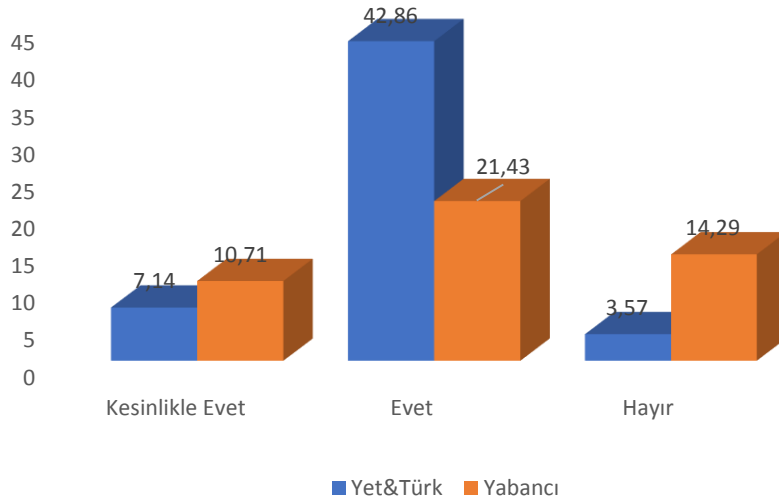
Şekil 11. Yabancı çoban istihdam edilme durumu ve tercih edilme gerekçeleri

Şekil 11'e göre Ankara keçisi yetiştiriciliğinde yabancı çoban çalıştırmayanların oranı %39,47'dir. İstihdam edilme gerekçeleri sırasıyla ağılda kalmaları %7,89, çalışkan diyenler %2,63, ekip çalışmasını iyi yapıyor diyenler %2,63, genç olmaları %2,63, hayvancılıktan anlamaları %7,89, işini sahiplenmeleri %2,63, izin sıkıntısı olmamaları %13,16, maaşı düşük %2,63, saygılılar %2,63, yabancı çoban olmazsa hayvancılık olmaz diyenler %15,79'dur.

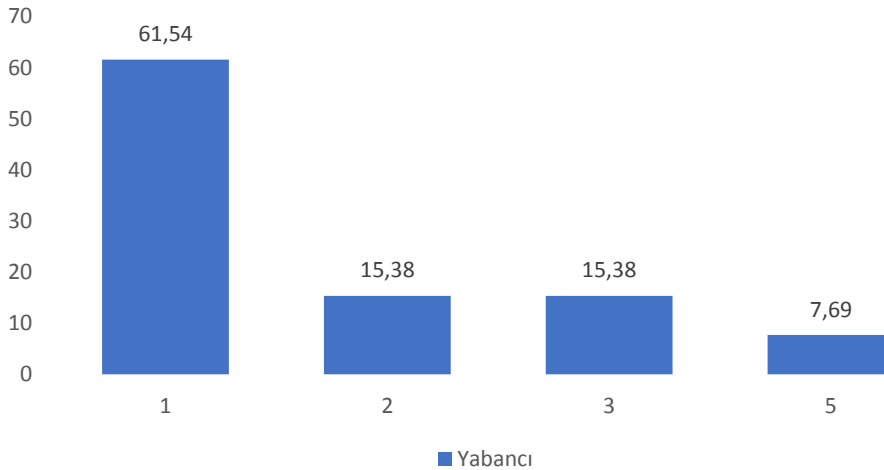
Şekil 12. Yabancı çobanlarla çalışmanın en zor yanı

Şekil 12'e göre yabancı çobanlarla çalışmanın en zor yanı Türk çoban kullanan yetiştiricilere göre; %10,71 iş bilmezlik, %28,57 kalıcı olmamaları, %10,71 güvensizliktir. Yabancı çoban kullanan yetiştiricilere göre; %14,29 iş bilmezlik, %25 kalıcı olmamaları, %3,57 iletişimsizlik, %3,57 güvensizliktir.

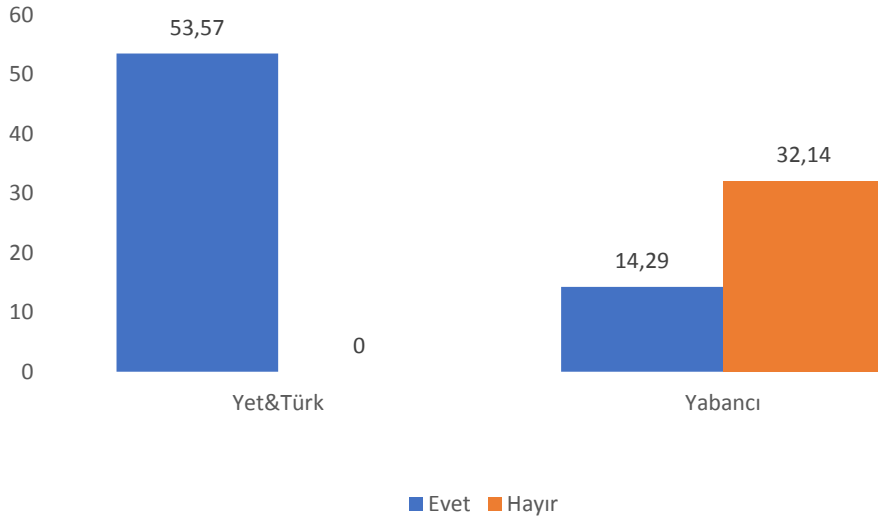
Şekil 13. Türkiye’de yeterince Türk çoban olması durumunda Türk uyruklu çobanlarla çalışmayı tercih eder miydiniz?

Şekil 13’e göre Türk çoban kullanan yetiştiriciler meslek olarak Türkiye’de yeterince Türk uyruklu çoban olsaydı çalışmayı tercih edip etmeyecekleriyle ilgili; %7,14 kesinlikle evet derken, %42,86 evet, %3,57 hayır demişlerdir. Yabancı çoban kullanan yetiştiriciler ise, %10,71 kesinlikle evet derken, %31,43 evet, %14,29’da hayır demiştir.

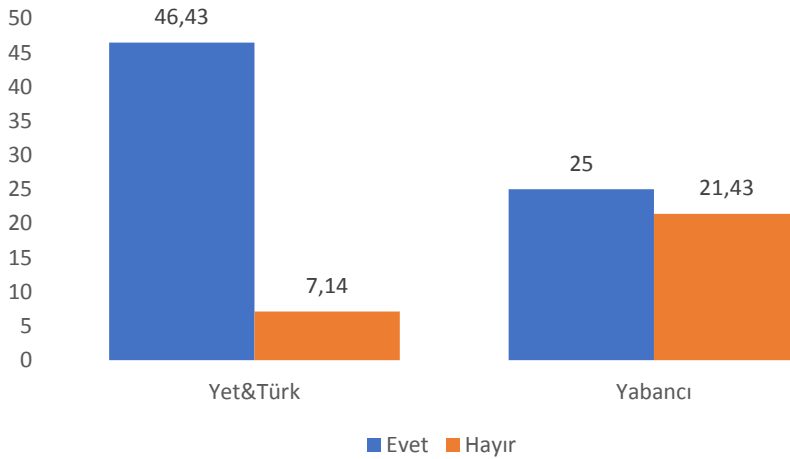
Şekil 14. Aynı çobanla ne kadar süredir çalışma durumu

Ankara keçisi yetiştirici yapan işletmelerde Türk ve yabancı çoban çalıştıran yetiştiricilerin %61,54 aynı çobanla 1 yıldır çalıştığını, %7,69’u 5 yıldır çalıştığını, aynı eşit orana sahip %15,38’i se 2 ve 3 yıl yıldır çalıştıklarını ifade etmişlerdir (Şekil 14).

Şekil 15. Ankara keçisi yetiştiriciliğinde çoban yeterliliği

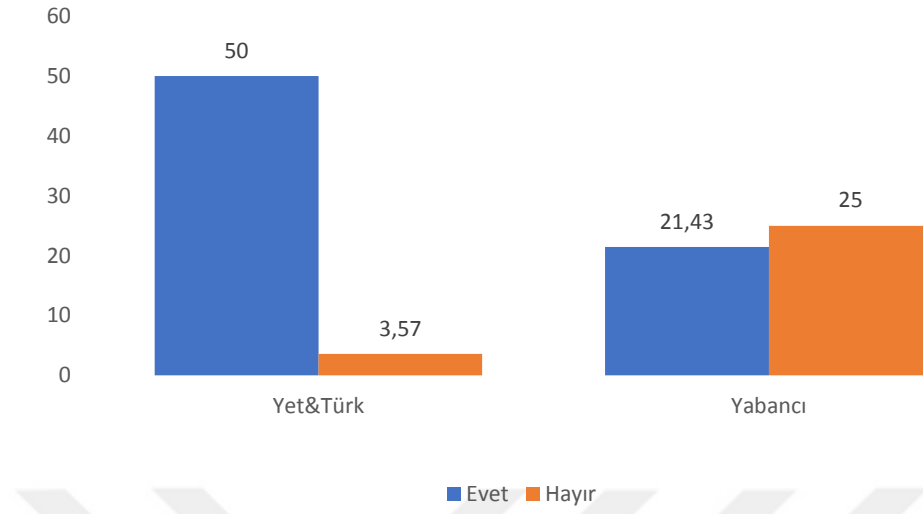
Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan işletmelerde Türk çoban çalıştıran yetiştiricilerin %53,57'si Ankara keçisi yetiştiriciliği konusunda çobanının yeterli donanıma sahip olduğunu düşünürken; yeterli donanıma sahip olmadığını düşünen yetiştirici yoktur. Yabancı çoban çalıştıran yetiştiricilerin ise %14,29'u ise çobanının yeterli donanıma sahip olduğunu, %32,14'ü ise çobanının bu yetiştiricilik kolunda yeterli olmadığını belirtmiştir (Şekil 15).

Şekil 16. Çoban ücretlerinin yüksek olması durumu, %

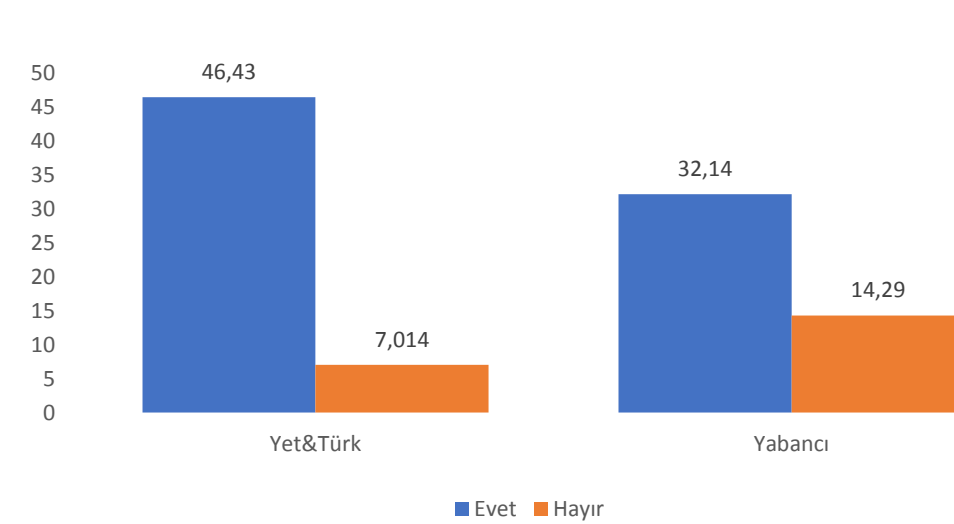
Ankara keçisi yetiştiriciliği yapıp Türk çoban kullanan yetiştiricilerin %46,43'ü çoban ücretini yüksek bulurken; %7,14'ü yüksek bulmadığını belirtmiştir. Yabancı çoban kullanan

işletme sahiplerinin ise, %25'i çoban ücretlerini yüksek bulurken; %21,43'ü yüksek bulmadığını ifade etmiştir (Şekil 16).

Şekil 17. Çobanın doğru mera kullanım durumu, %

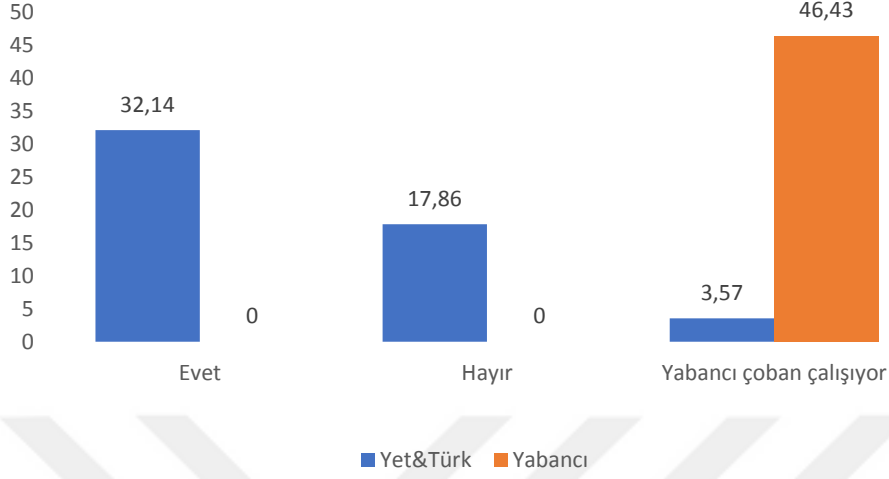
Ankara keçisi yetiştiriciliği yapıp Türk çoban kullanan yetiştiricilerin %50'si çobanının merayı doğru şekilde kullandığını düşünürken; %3,57'si çobanının merayı doğru kullanmadığını belirtmiştir. Yabancı çoban kullanan yetiştiricilerin ise, %21,43'ü çobanının merayı doğru şekilde kullandığını düşünürken; %25'i çobanının merayı doğru kullanmadığını belirtmiştir (Şekil 17).

Şekil 18. Hayvan otlatmak dışında çobanın başka işlerde kullanılması durumu, %

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapıp Türk çoban kullanan yetiştiricilerin %46,43'ü başka işlerde çobanını kullanırken, %7,01'ü kullanmadığını söylemiştir. Yabancı çoban kullanan

yetiştiricilerin %32,14'ü başka işlerde çobanını kullandığını, %14,29 kullanmadığı söylemiştir (Şekil 18).

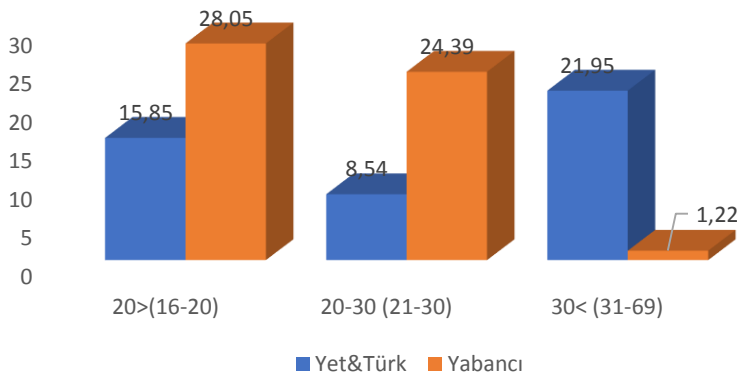

Şekil 19. Yabancı çobanla çalışmak isteme durumu, %

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapıp Türk çoban kullanan yetiştiricilerin %32'si imkanı olması durumunda yabancı çoban çalıştıracağını belirtirken; %17,86'sı çalışmak istemediğini söylemiştir (Şekil 19).

4.2. Çobana Ait Tanımlayıcı Özellikler

4.2.1. Yaş

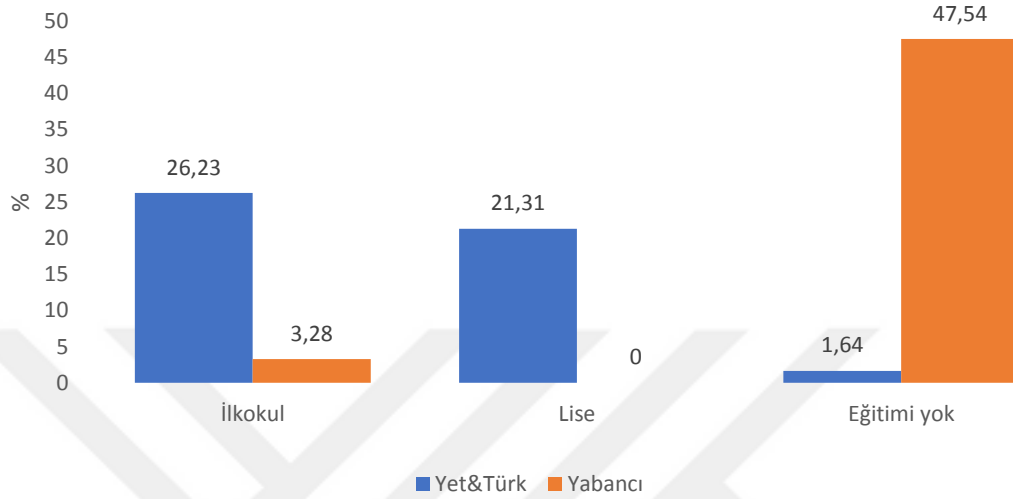

Şekil 20. Çobanların yaşı

Türk çobanların yaşı sırasıyla 20>(16-20) %15,85, 20-30 yaş arası %8,54, 30< (31-69) %21,95'tir. Yabancı çobanların yaşı sırasıyla 20>(16-20) %28,05, 20-30 yaş arası %24,89, 30<(31-69) %1,22'dir. Şekil 4.2.2'den anlaşılabacağı üzere istihdam edilen yabancı

çobanların yaş ortalaması Türk çobanlara göre daha düşüktür. En yaşlı Türk çoban yaşı 69 iken yabancı çobanın ise 31 olduğu gözlenmiştir (Şekil 20).

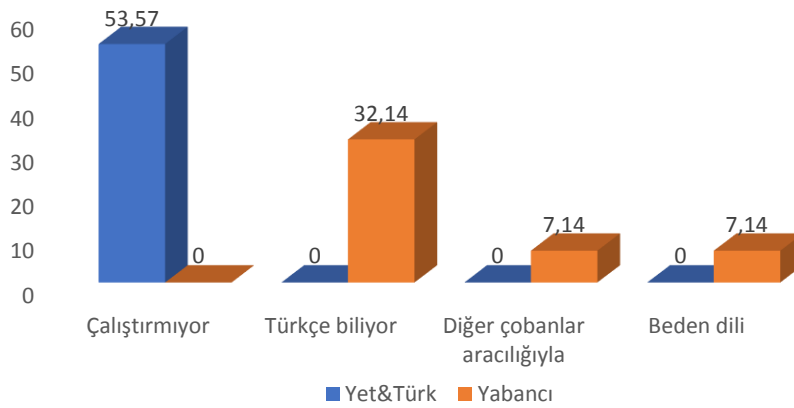
4.2.2. Eğitim

Şekil 21. İstihdam edilen çobanların eğitim durumu

Ankara keçisi yetiştiriciliğinde kullanılan yabancı çobanlarda sadece ilkokul mezunu %3,28'dir. Yabancı çobanların %47,54'ünün eğitimi yoktur. Türk çobanların eğitim durumu sırasıyla ilkokul, 26,23, lise %21,31, eğitimi olmayan %1,64'tür (Şekil 21).

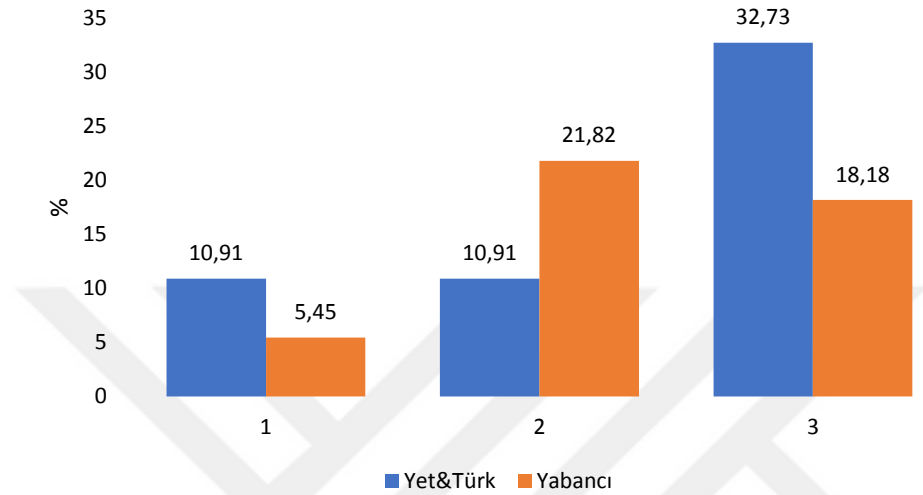
4.2.3. İletişim

Şekil 22. Yabancı çobanların iletişimi nasıl sağlandığına ait bilgiler

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan yabancı çobanların iletişimi hakkında; %53,57'si yabancı çoban çalıştırmazken; %32,14'ü Türkçe bildiğini, %7,14'ü diğer çobanlar aracılığıyla anlaştığını ve %7,14'de beden diliyle anlaştığını ifade etmiştir (Şekil 22).

4.2.4. Uyruklar

Şekil 23. İşletmelerdeki Çoban Sayısının uyruklara göre dağılımı

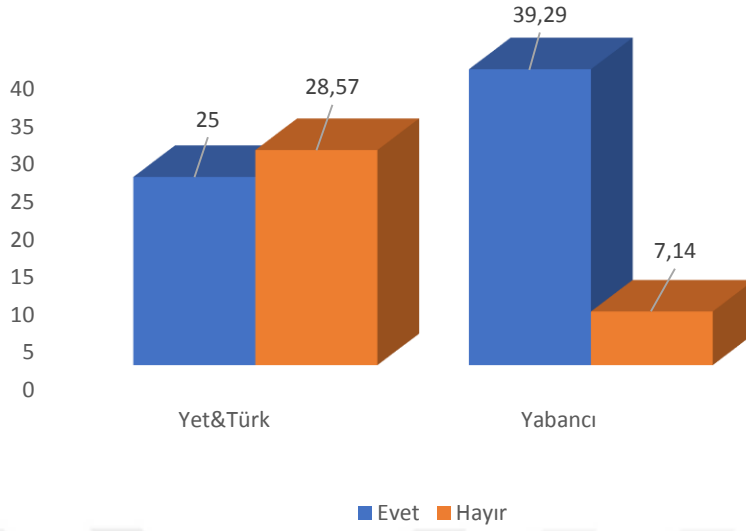
Ankara keçisi yetiştiriciliğinde 1 çoban istihdam edip Türk çoban çalıştıran işletmelerin oranı %10,91, yabancı çoban çalıştıranların oranı %5,45, 2 çoban istihdam edip Türk çoban çalıştıran işletmelerin oranı 10,91, yabancı çoban çalıştıranların oranı %21,82'dir. 3 çoban istihdam edip Türk çoban çalıştıranların oranı %32,73'tür, yabancı çoban çalıştıranların oranı ise %18,18'dir (Şekil 23).

4.2.5. Sürü Yönetimi

Tablo 3
İşletmelerdeki çoban köpeği varlığı

	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Yet&Türk	6,80	3,34	3	15
Yabancı	9,15	3,05	6	15

Ankara keçisi yetiştiriciliğinde Türk çoban kullanan işletmelerde minimum 3 çoban köpeği bulundurulurken maksimum 15 çoban köpeği bulunduruluyor. Yabancı çoban kullanan işletmelerde ise minimum 6 çoban köpeği bulundurulurken maksimum 15 çoban köpeği bulundurmaktadırlar (Tablo 3).

Şekil 24. Merada hayvanları kurda kaptırma durumu

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan sürüye kendisi bakan çobanların; 25'i kurda hayvanlarını kaptırırken; 28,57'i hayvanlarını kurda kaptırmamıştır. Yabancı çobanların; %39,29'u kurda hayvanlarını kaptırırken; %7,14'ü hayvanlarını kurda kaptırmamıştır.

P değerine göre verilen tüm özellikler için; toplam anaç sayısı, toplam doğuran keçi sayısı, kısırlık oranı, oğlaklama oranı, ikizlik oranı, ilk 2 ayda oğlak ölüm oranı, doğumların süresi, dişi oğlak ağırlığı, erkek oğlak doğum ağırlığı, ortalama doğum ağırlığı, dişilerde tiftik verimi, erkeklerde tiftik verimi, ortalama tiftik verimi, dişi 2. tartım ortalama ağırlığı, erkek 2. tartım ortalama ağırlığı, 2. tartım sürü ortalama ağırlığı, 2. tartım ortalama yaşı Türk ve yabancı çoban çalıştıran Ankara keçisi yetiştiricileri arasındaki fark istatistiki olarak önemsiz bulunmuştur (Tablo 5).

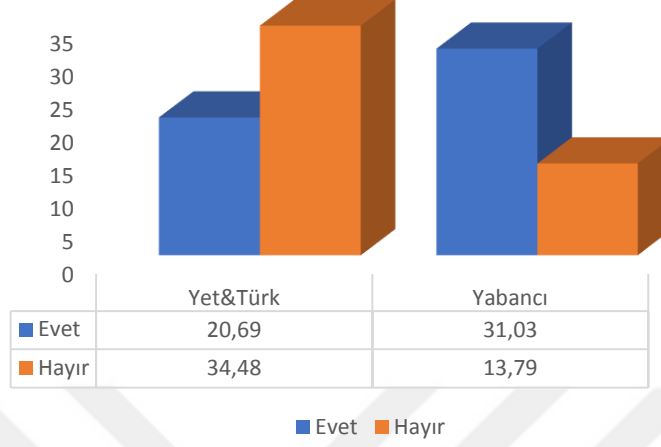
Tablo 4

Çoban Kullanımının Sürü bazındaki bazı verimler üzerindeki etkisine ilişkin en küçük kareler ortalaması, standart hatası ve P Değerleri

	Yetiştirici&Türk		Yabancı		P	
	X	SH	X	SH		
Toplam Anaç Sayısı, baş	273.33	50.70	327.69	54.46	0.4716	
Toplam Doğuran Keçi Sayısı, baş	212.80	41.15	278.00	44.20	0.2902	
Kısırlık Oranı, %	0.20	0.05	0.14	0.05	0.4096	
Oğlaklama Oranı (Doğuran Keçi/Tekealtı Keçi), %	0.80	0.05	0.86	0.05	0.4096	
İkizlik Oranı (İkiz/Doğuran Keçi), %	0.12	0.05	0.12	0.05	0.9839	
İlk 2 ayda Oğlak Ölüm Oranı (Ölen oğlak/Doğan Oğlak), %	0.11	0.03	0.14	0.03	0.3418	
Doğumların Süresi, gün	64.87	7.77	77.23	8.34	0.2881	
Dişi Oğlak Ağırlığı, kg	2.23	0.08	2.43	0.09	0.1176	
Erkek Oğlak Doğum Ağırlığı, kg	2.42	0.09	2.55	0.10	0.3359	
Ortalama Doğum Ağırlığı, kg	2.33		0.08	2.49	0.09	0.1990
Dişilerde Tiftik Verimi, kg	1.60		0.09	1.74	0.10	0.3331
Erkeklerde Tiftik Verimi, kg	1.90		0.18	1.98	0.19	0.7603
Ortalama Tiftik Verimi, kg	1.72		0.11	1.75	0.12	0.8334
Dişi 2. Tartım Ortalama Ağırlığı, kg	12.01		0.55	12.21	0.59	0.8392
Erkek 2. Tartım Ortalama Ağırlığı, kg	12.01		0.55	12.21	0.59	0.8016
2. Tartım Sürü Ortalama Ağırlığı, kg	11.24		0.51	11.42	0.55	0.8168
2. Tartım Ortalama Yaşı, gün	80.40		6.40	72.50	6.87	0.4077

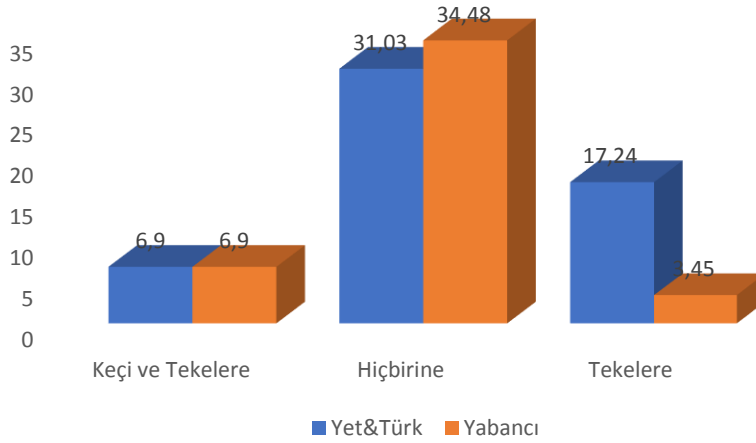
4.3. Yetiştirme Özellikleri

4.3.1. Aşım

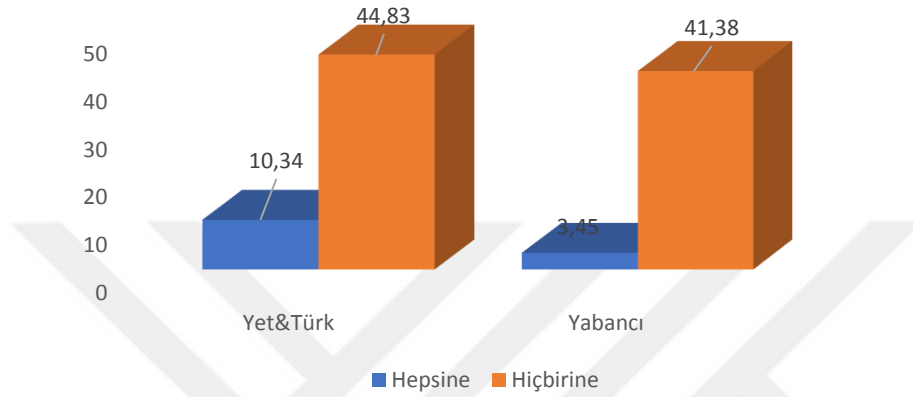
Şekil 25. Teke katım öncesi erkek hayvanlar ayrılmakta mı?

Şekil 25'e göre kendi sürüsünün çobanı olan işletmelerde teke katım öncesi %20,69'u erkek hayvanları ayırırken; %34,48'i erkek hayvanları ayırmamaktadır. Yabancı çoban kullanan işletmelerin %31,03'ü teke katım öncesi erkek hayvanları ayırırken; 13,79'u ayırmadığını bildirmiştir.

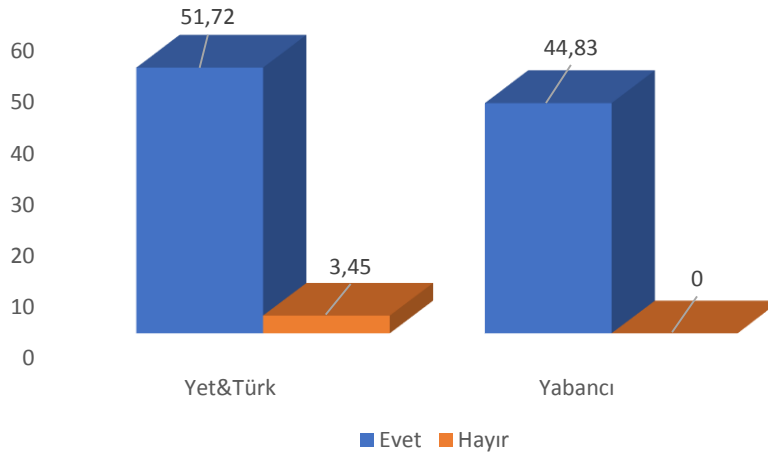
Şekil 26. Aşım öncesi anaç ve tekelere ek yemleme yapılmakta mı?

Aşım dönemi öncesi anaç ve tekelere kendi sürüsünün çobanı olan ve yabancı çoban kullanan işletmelerin %6,9'u ek yemleme yaparken; kendi sürüsünün çobanını olan işletmelerin %17,24'ü, yabancı çoban kullanan işletmelerinde %3,4'i sadece tekelere ek yemleme yaptıklarını; kendi sürüsüne bakan işletmelerin 31,01'ü, yabancı çoban kullanan işletmelerinde %34,48'i hiçbirine ek yemleme yapılmadığını belirtmişlerdir (Şekil 26).

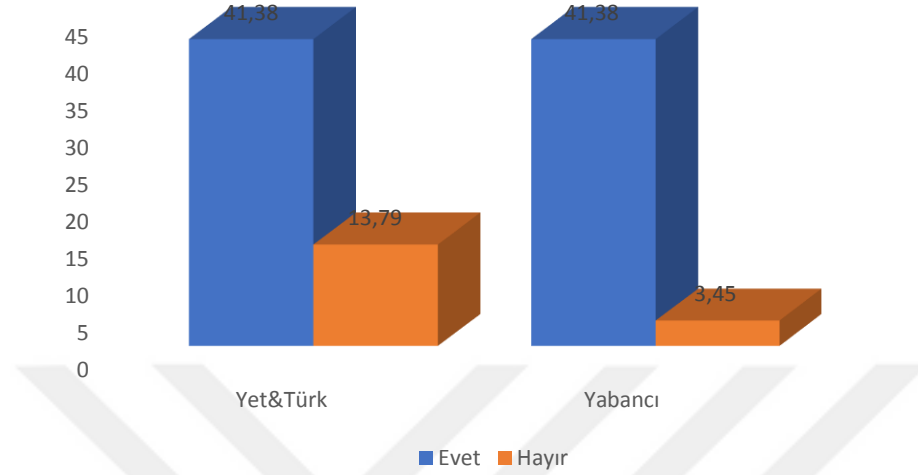
Şekil 27. Teke katım öncesinde dişi ve erkek hayvanlara herhangi bir aşı uygulaması yapıyor mu?

Şekil 27' e göre teke katım öncesi Türk çoban kullanan işletmelerin teke katım öncesinde dişi ve erkek hayvanlarına aşı uygulaması yapanların oranı %10,34 iken; hiçbirine yaptırmayanların oranı %44,83'tür. Yabancı çoban kullanan işletmelerin %3,45'i sürünün hepsine aşı uygulaması yaptırırken; 41'38'i aşı uygulaması yaptırmadığını söylemişlerdir.

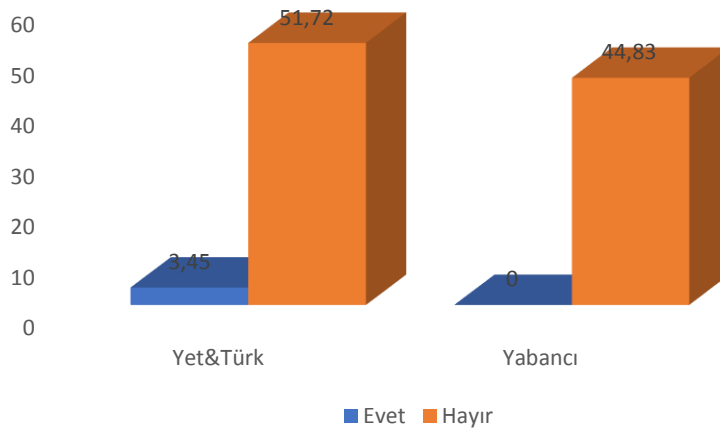
Şekil 28. Teke Katım Öncesi kastrasyon uygulaması yapıyor mu?

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan Türk ve yabancı çoban kullanan işletmelerin sırasıyla; %51,72’i ve %44,83’ü teke katım dönemi öncesi zaman belirtmeksizin kastrasyon uygulaması yaptıklarını belirtmişlerdir (Şekil 28).

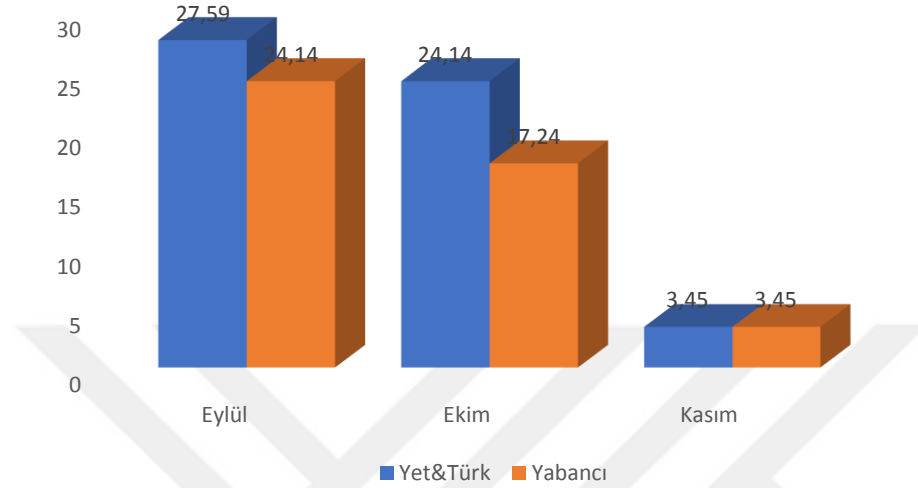
Şekil 29. Aşım dönemi öncesi hazırlığınızı (ek yemleme, yeterli teke, dişi ve erkeklerin vücut kondisyonu) yeterli buluyor mu?

Aşım dönemi öncesi Türk çoban bulunduran işletmelerin %41,38’i yeterli hazırlıkta bulunduğunu beyan ederken; %13,79’u yeteri kadar hazırlanamadıklarını ifade etmiştir. Yabancı çoban bulunduran işletmelerin ise %41,38’i yeteri kadar hazır olduklarını düşünürken %3,45’i hazır olmadıklarını ifade etmişlerdir (Şekil 29).

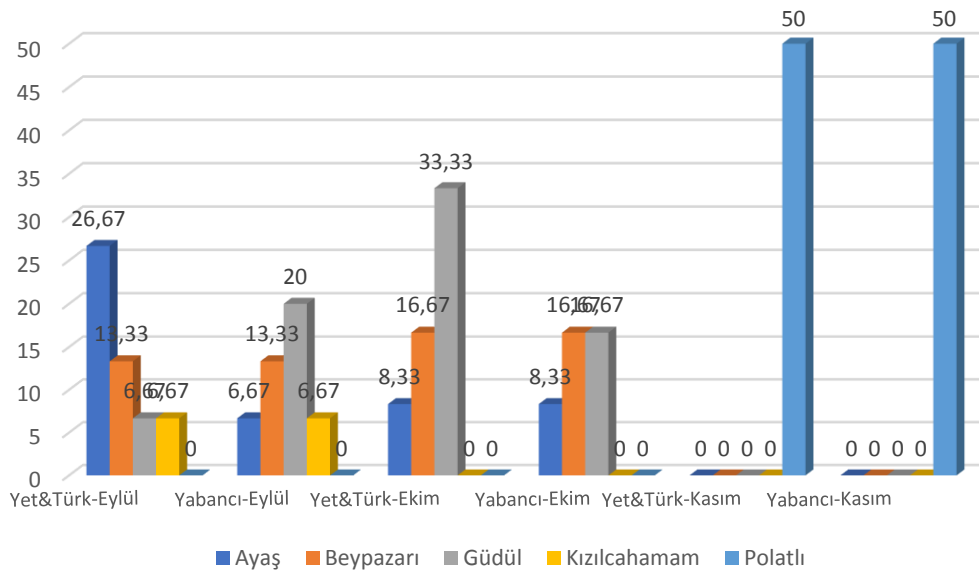
Şekil 30. Teke katım öncesi ve sonrasında sürüde hastalık vb herhangi bir olumsuzluk yaşanmakta mı?

Teke katım öncesi ve sonrasında sürüde hastalık gibi herhangi bir olumsuzluk Türk ve yabancı çoban kullanan işletmelerin çoğu yaşamamışlardır. Türk çoban kullanan işletmelerin %3,45'i olumsuzluk yaşamışlardır (Şekil 30).

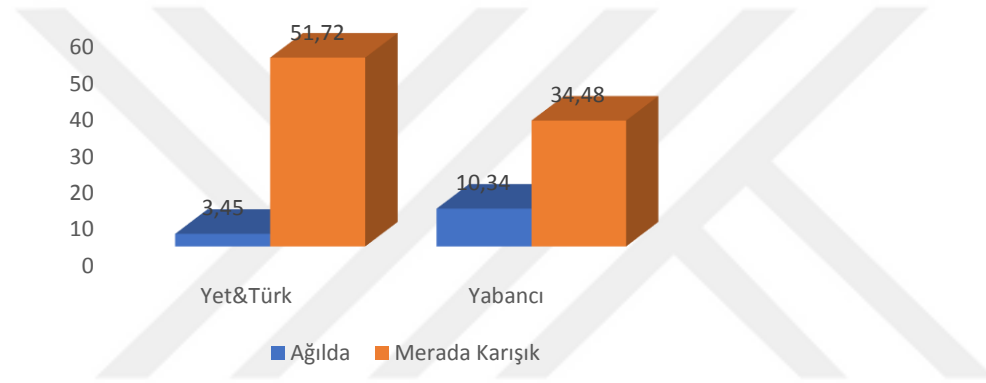
Şekil 31. Teke Katımı hangi ayda başlamakta

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan işletmeler teke katımını Eylül ve Ekim aylarında gerçekleştirmektedirler. Çok az sayıda işletme kasım ayında teke katımını gerçekleştirmektedir (Şekil 31).

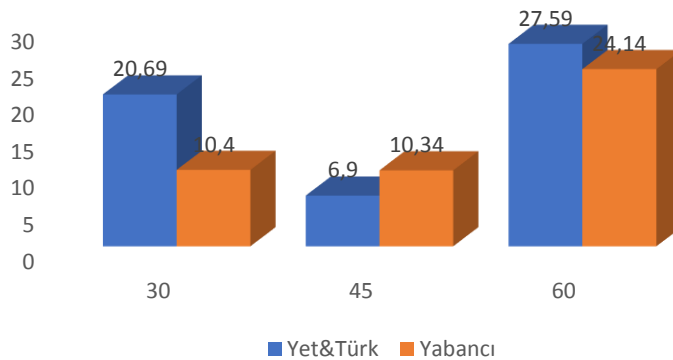
Şekil 32. İlçelere göre aşım yapılan aylar

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan işletmelerden Türk çoban kullanan işletmeler, Ayaş ilçesinde çoğunlukla teke katımlarını Eylül ayı içerisinde gerçekleştirirken; yabancı çoban kullanan işletmeler Eylül ve çoğunluğu Ekim ayında teke katımını gerçekleştirmektedir. Beypazarı ilçesinde Türk ve yabancı çoban kullanan işletmeler teke katımını çoğunlukla Ekim ayında gerçekleştiriyor. Gündül ilçesinde teke katımı Türk çoban kullanan işletmelerde Ekim ayında gerçekleştirilirken; yabancı çoban kullanan işletmelerde çoğunlukla Eylül ve ekim aylarında gerçekleşiyor. Kızılcahamam ilçesinde Türk ve yabancı çoban kullanan işletmeler Eylül ayında teke katımını gerçekleştiriyor. Polatlı ilçesinde ise teke katımı kasım ayında yapılıyor (Şekil 32).

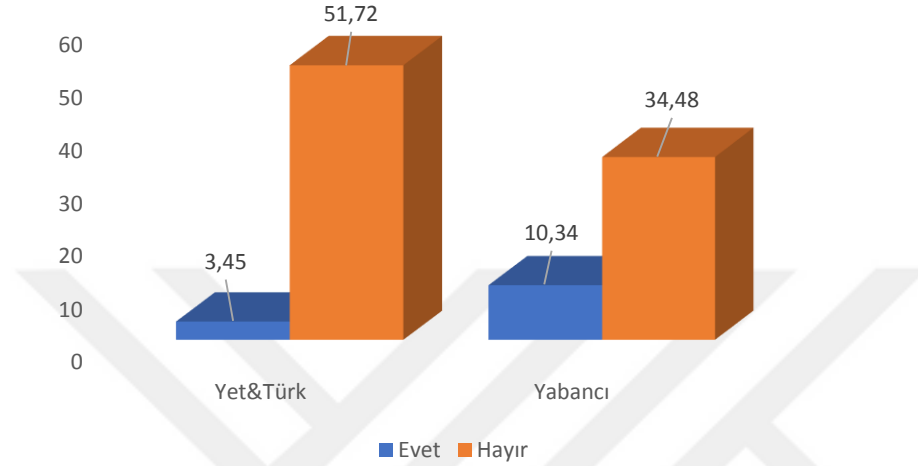
Şekil 33. Teke katımının gerçekleştiği yer

Ankara keçisi yetiştiriciliğinde teke katımı Türk ve yabancı çoban kullanan işletmelerde merada karışık olarak gerçekleştiriyor. Elde sıfat yapan işletmeler teke katımını ağılda gerçekleştiriyor (Şekil 33).

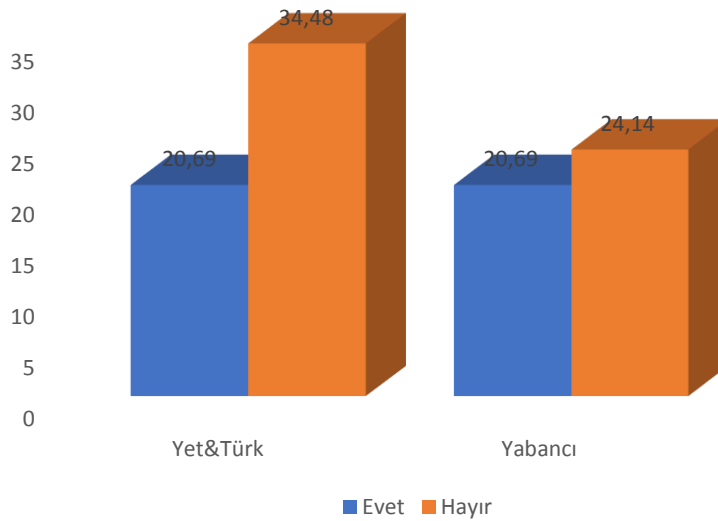
Şekil 34. Teke katım süresi, gün

Şekil 34'e göre teke katım süresi Türk çoban kullanan işletmelerde sırasıyla; 30 gün süren %20,69, 45 gün süren %6,9, 60 gün süren işletmeler ise %27,59'dur. Yabancı çoban kullanan işletmelerde teke katım süresi sırasıyla; 30 gün süren %10,4, 45 gün süren %10,34, 60 gün süren işletmeler ise 24,14'tür.

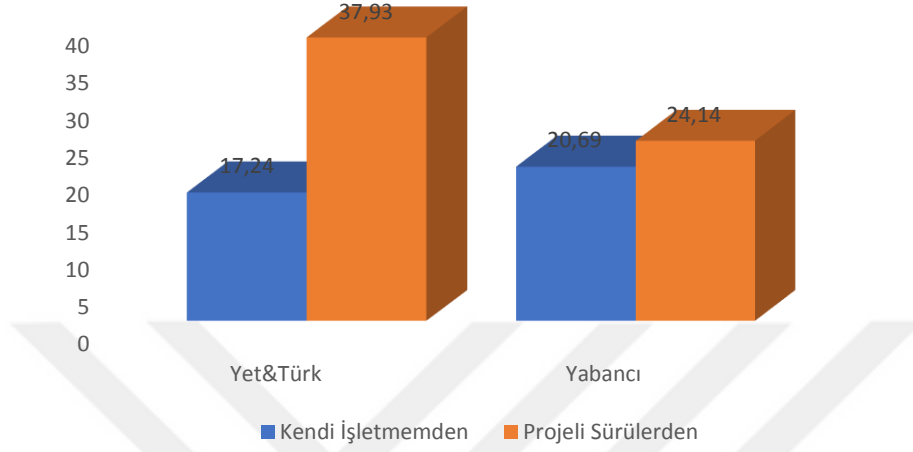
Şekil 35. Aşım mevsiminde arama tekesi kullanmakta mı?

Ankara keçisi yetiştiricilerinin Türk çoban kullanan işletmelerin %51,72'i, yabancı çoban kullananların %34,48'i aşım mevsiminde arama tekesi kullanmadıklarını bildirmişlerdir (Şekil 35).

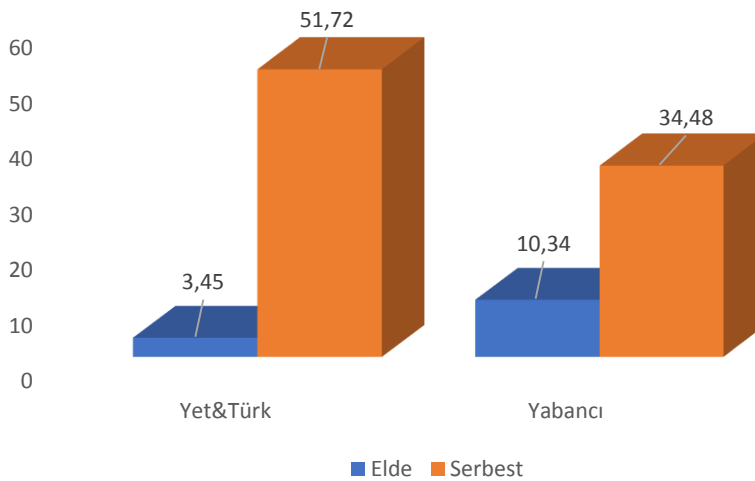
Şekil 36. Tekelerin aşım süresi boyunca ek yemleme yapıyor mu?

Aşım süresi boyunca Türk ve yabancı çoban kullanan işletmelerin %20,69 ek yemleme yaparken; Türk çoban kullanan işletmelerin %34,48'i, yabancı çoban kullanan işletmelerin %24,14'ü ek yemleme yapmadıklarını belirtmişlerdir (Şekil 36).

Şekil 37. Damızlık hayvanlar nasıl temin edilmekte

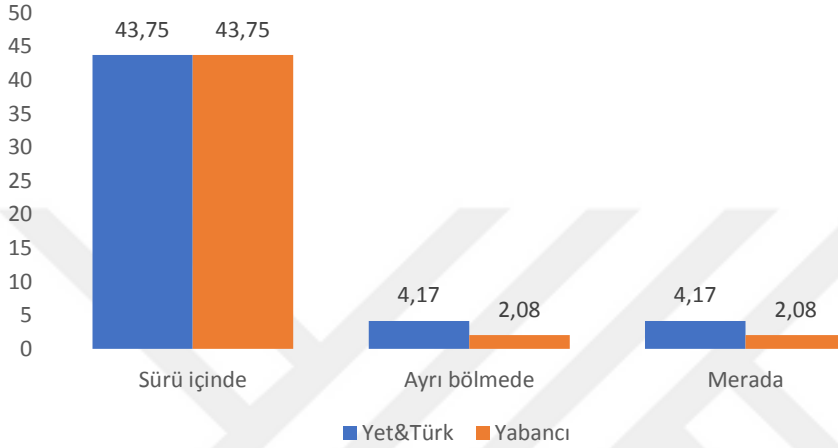
Şekil 37'ye göre Türk ve yabancı çoban kullanan işletmeler damızlık hayvanlarını kendi işletmelerinden ve Halk Elinde Hayvan Islahı Projesindeki sürülerden temin ettiklerini bildirmişlerdir.

Şekil 38. Çiftleştirme yöntemlerinin çoban kullanımına göre değişimi

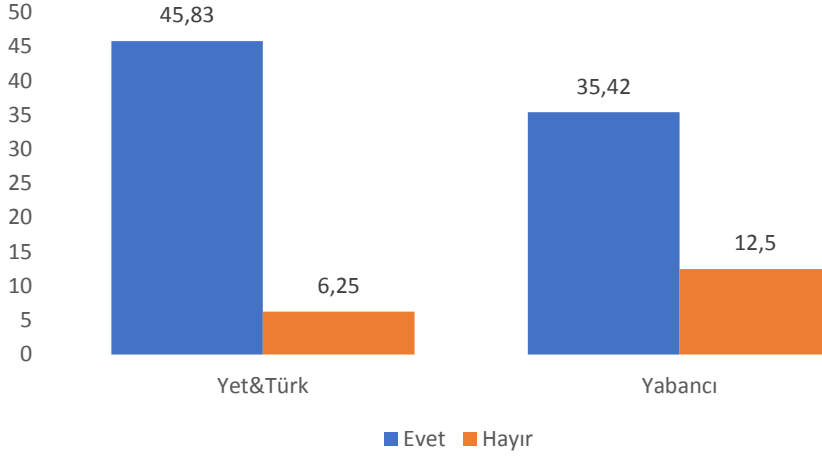
Ankara keçisi yetiştiriciliğinde Türk çoban ve yabancı çoban işletmelerde çoğunlukla teke katımı serbest aşım yöntemiyle yapılmaktadır. Türk çoban kullanan işletmelerin %3,45'i, yabancı çoban kullanan işletmelerin %10,34'ü elde sıfat yöntemiyle teke katımını gerçekleştirmektedir (Şekil 38).

4.3.2. Doğum

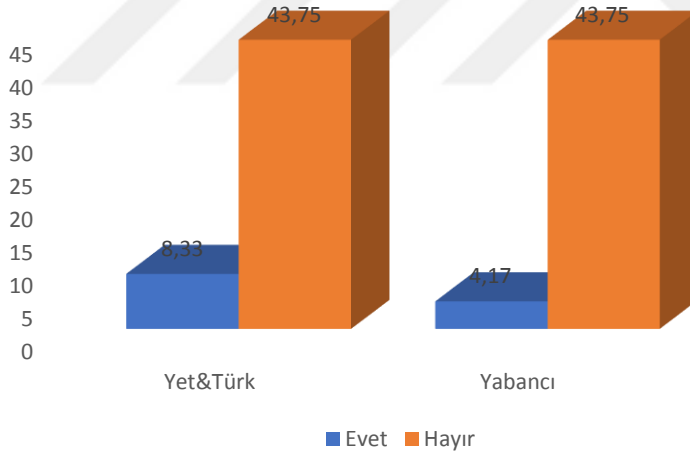
Şekil 39. İşletmelerde doğumlar nerede oluyor

Ankara keçisi yetiştiriciliğinde Türk çoban ve yabancı kullanan işletmelerin %43,75'in doğumları sürü içinde olmaktadır. Ayrı bölmede olan doğumlar, Türk çoban kullanan işletmelerde %4,17 iken, yabancı çoban kullanan işletmelerde 1,08'dir. Merada gerçekleşen doğumlarda ise Türk çoban kullanan işletmelerde %4,17 iken, yabancı çoban kullanan işletmelerde %1,08'dir (Şekil 39).

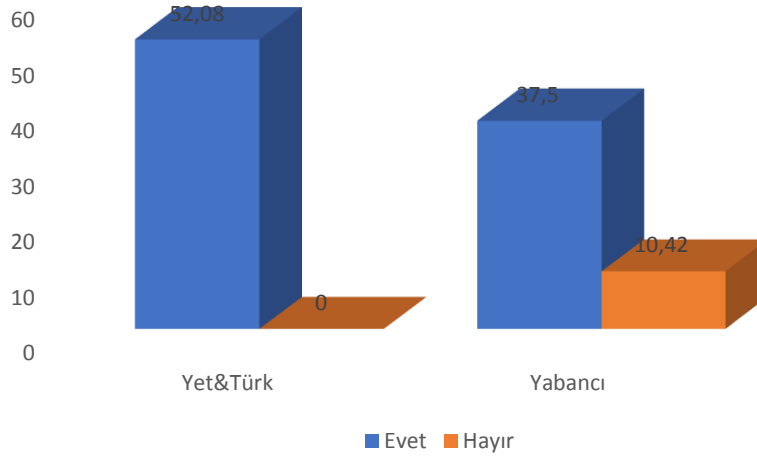
Şekil 40. İşletmelerde oğlakların ayrı bölmede tutulması durumu

Şekil 40 'a göre Türk çoban kullanan işletmelerde oğlakların %45,83'i ayrı bölmede tutulurken; %6,25'i tutulmuyor. Yabancı çoban kullanan işletmelerde %35,42'si oğlakların tutulurken; %12,5'u tutulmuyor.

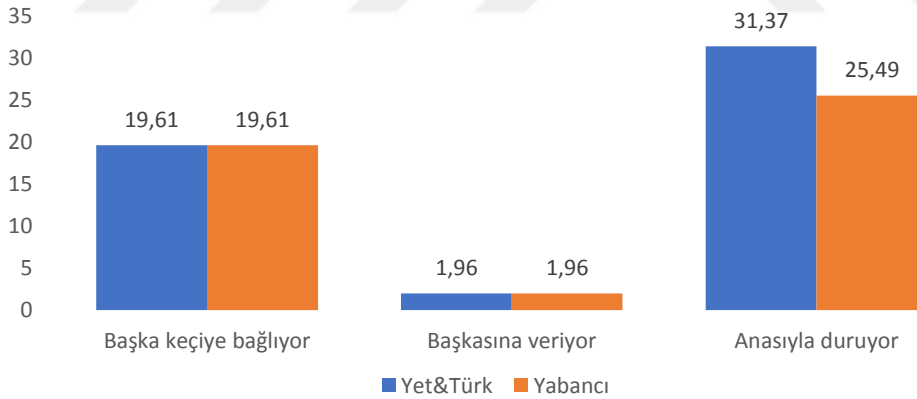
Şekil 41. Oğlaklar doğduğu gün göbek bakımı yapılma durumu

Şekil 41'e göre Türk ve yabancı çoban kullanan işletmelerin %43,75'i oğlaklara göbek bakımı yapmadıklarını belirtmişlerdir. Türk çoban kullanan işletmelerin %8,33'ü, yabancı çoban kullanan işletmelerin %4,17'i oğlaklara doğdukları gün göbek bakımı yapmışlardır.

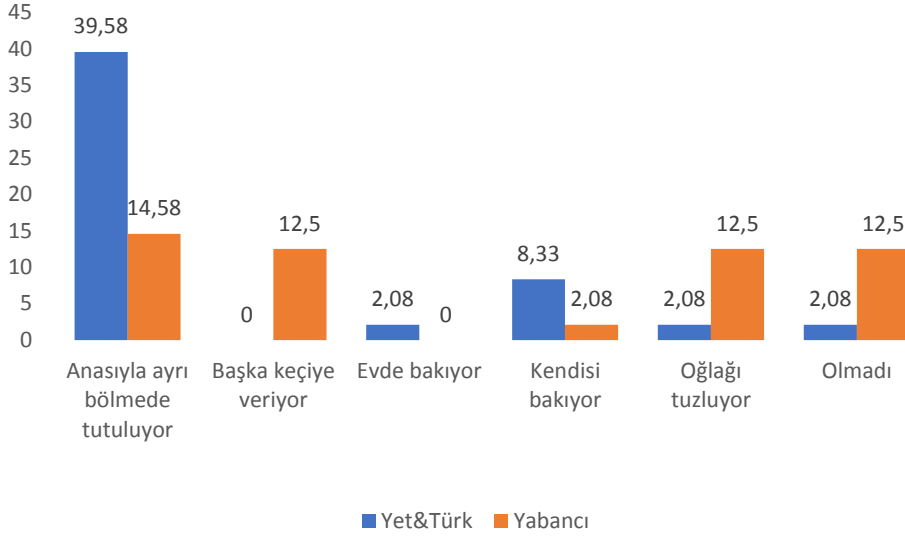
Şekil 42. Oğlak doğduğunda anasının yalmasına izin veriliyor mu

Şekil 42'e göre Türk ve yabancı çobanların sırasıyla %52,08'i, %37,5'i doğan oğlakları anasının yalmasına izin verirken; yabancı çoban kullanan işletmelerin 10,42'si izin vermediklerini bildirmişlerdir.

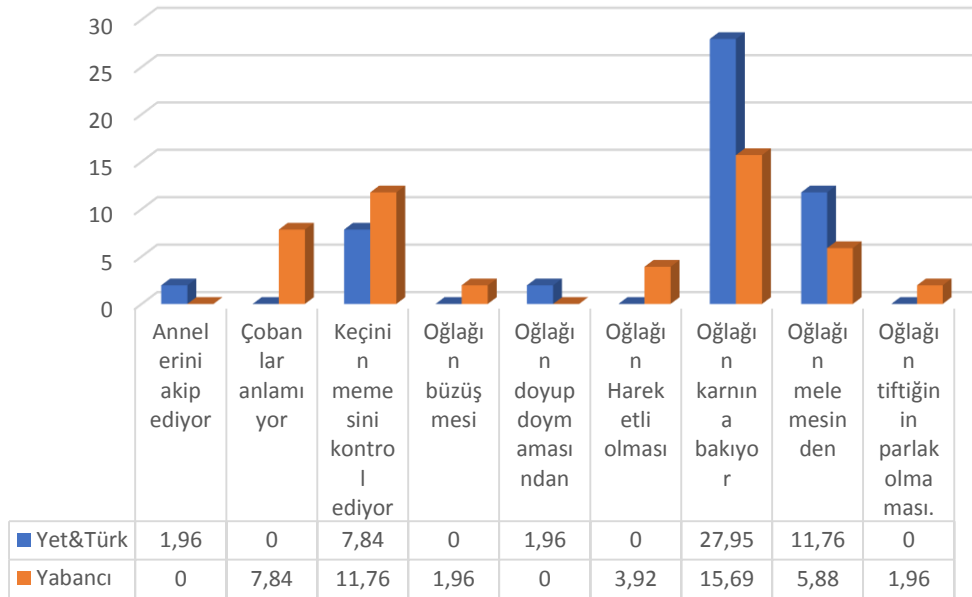
Şekil 43. İşletmelerde çoğuz eşlerinin durumu

Ankara keçisi yetiştiriciliğinde Türk çoban ve yabancı çoban kullanan işletmelerin %19,61'i oğlakları başka keçiye kabul ettiriyor. Yine Türk çoban ve yabancı çoban kullanan işletmelerin %1,96'ı çoğuz eşlerini başkasına veriyor. Türk çoban kullanan işletmelerin %31,37'i çoğuz işlerini anasıyla durdururken, yabancı çoban kullanan işletmelerin %25,49'u çoğuz eşlerini anasıyla durduruyor (Şekil 43).

Şekil 44. Anası kabul etmeyen oğlakların durumu

Anası kabul etmeyen oğlakları Türk çoban kullanan işletmeler sırasıyla: %39,58'i anasıyla ayrı bölmede tutuyor, %2,08'i aynı oranda evde bakıyor, oğlağı tuzluyor, %8,33'ü kendisi bakarken %2,08'i böyle bir durumun olmadığını beyan etmiştir. Yabancı çoban kullanan işletmelerin sırasıyla: %14,48'i anasıyla ayrı bölmede tutarken, %12,5'u başka keçiye veriyor, %12,5'u oğlağı tuzluyor, %2,08 kendisi bakıyor, %12,5'u ise böyle bir durumun olmadığını beyan etmiştir (Şekil 44).

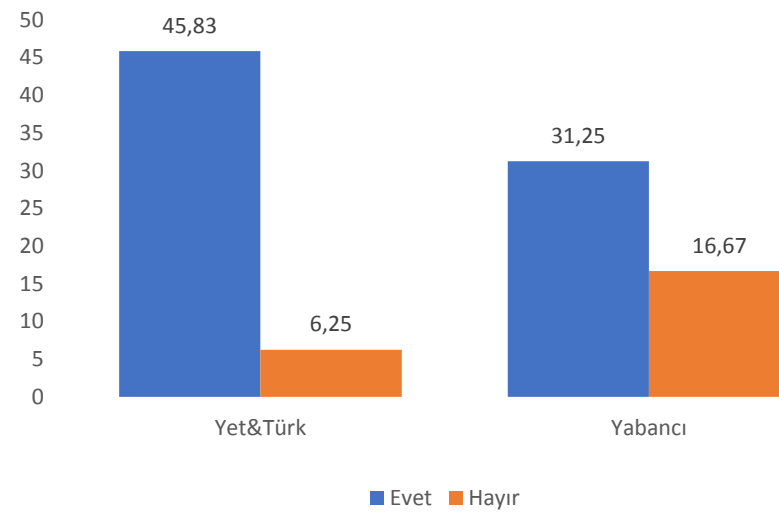
Şekil 45. Oğlakların karnının doyduğunu nasıl anlarsınız

Şekil 45' e göre Türk çobanlar oğlakların karnının doyduğunu annelerini takip ederek keçinin memesini kontrol ederek, oğlağın karnına bakarak, oğlağın melemesinden anlarken; yabancı çobanların %7,84'ü anlamadığı, %11,76'ı anasının memesini kontrol ederek, %1,96 oğlağın büzüşmesinden, %3,92'i oğlağın hareketli olmasından, %15,69'u oğlağın karnına bakıyor, %5,88'i melemesinden, %1,96'ı da tiftiğinin parlamasından oğlağın karnının doyduğunu belirtmiştir.

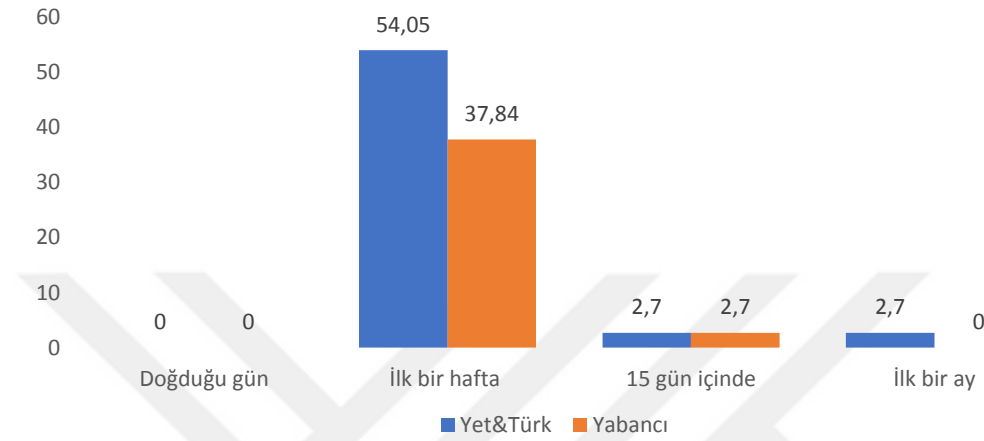
Şekil 46. Ananın sütünün yetip yetmediğini nasıl anlaşılakta

Şekil 46'ya göre Türk ve yabancı çobanlar oğlaklara analarının sütünün yetip yetmediğini oğlağın karnına bakarak anladıklarını bildirmişlerdir.

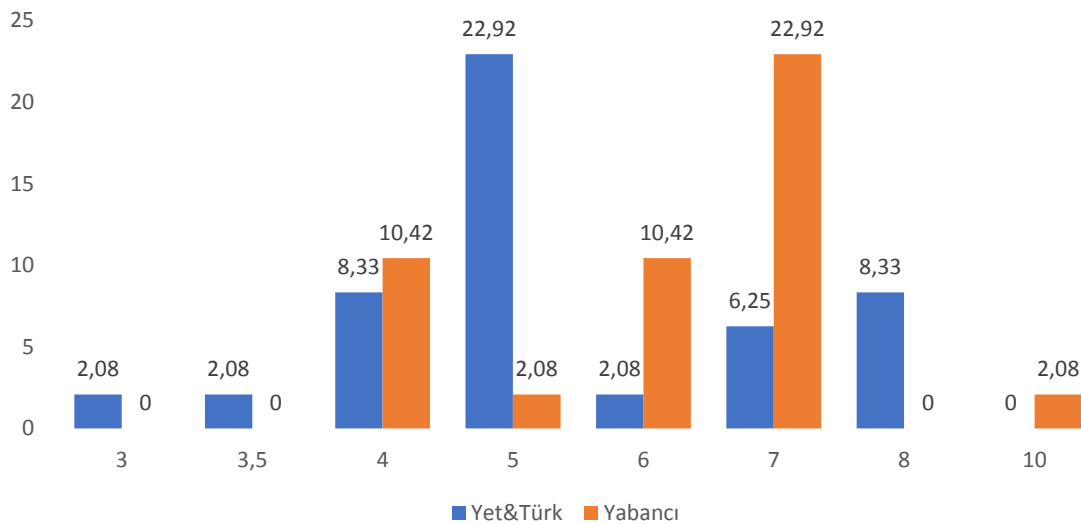
Şekil 47. İşletmelerde Vitamin E-Selenyum kullanımı

Şekil 47'ye göre Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan Türk çoban kullanan işletmelerde vitamin e-selenyum kullananlar %45,83 iken; kullanmayanlar %6,25'dir. Yabancı çoban kullanan işletmelerde vitamin e-selenyum kullanımı %31,25 iken; kullanmayanlar %16,67'dir.

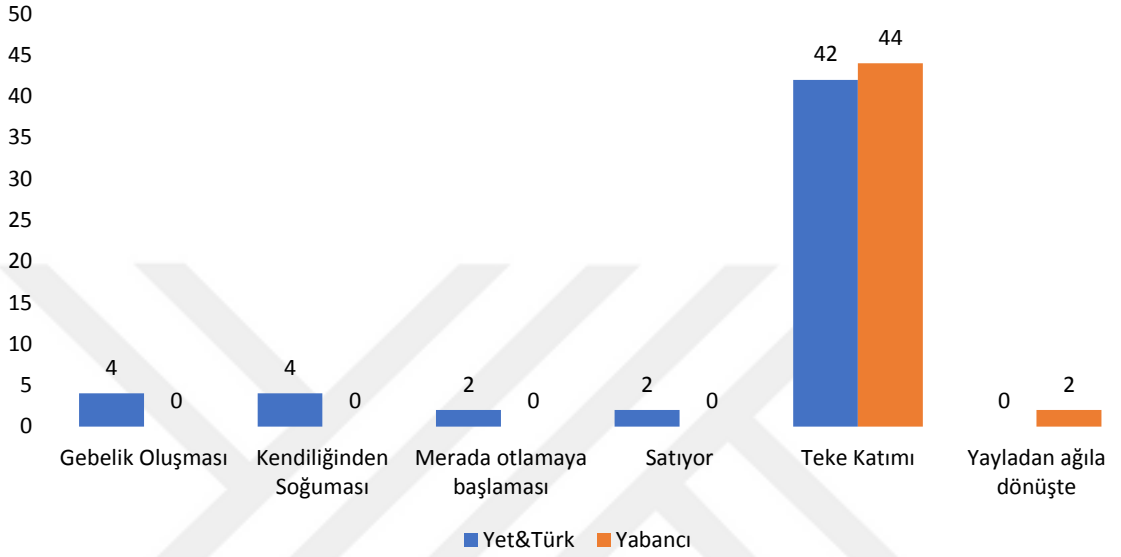
Şekil 48. İşletmelerin Vitamin E-selenyumunu uygulamasını ne zaman yapmaktalar

Ankara keçisi yetiştiriciliğinde vitamin e-selenyum uygulamasını Türk çoban kullanan işletmeler sırasıyla; %54,05'i ilk 1 hafta içinde, %2,7'si 15 gün içinde, %2,7'si ise ilk 1 ay içinde yapmaktadır. Yabancı çoban kullanan işletmelerin ise ilk 1 hafta içinde %37,84'ü, %2,7'si ise 15 gün içinde yapmaktadır (Şekil 48).

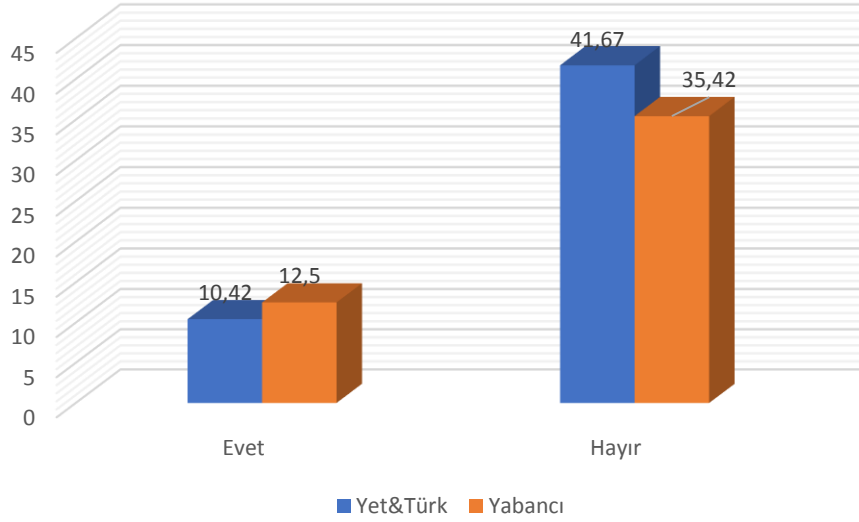
Şekil 49. Oğlaklar ne zaman sütten kesilmekte

Ankara keçisi yetiştiriciliğinde Türk çoban çalıştıran işletmeler sırasıyla %22,92'si 5 aylıkken, %8,33'ü aynı oranda 4 aylık ve 8 aylıkken, %6,25'i 7 aylıkken, %2,08'i ise aynı oranda 6 aylık, 3 aylık ve 3,5 aylıkken oğlakları sütten keserken; yabancı çoban çalıştıran işletmeler %22,92'si 7 aylıkken, %10,42'si aynı oranda 4 ve 6 aylıkken, %2,08'i ise aynı oranda 5 ve 10 aylıkken sütten kesmektedirler (Şekil 49).

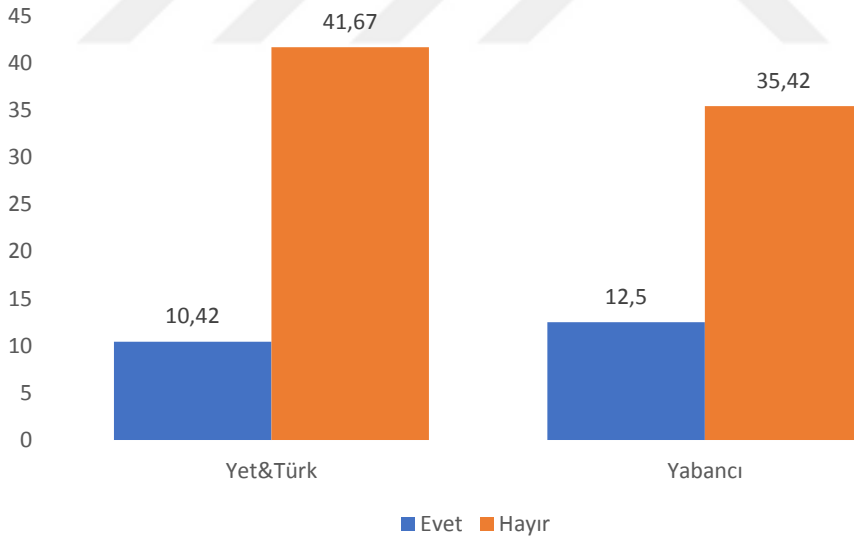
Şekil 50. İşletmelerin oğlakları sütten kesme kriteri

Şekil 50'ye göre Türk çoban kullanan işletmelerin sütten kesme kriteri olarak sırasıyla; %42'si teke katımı derken, %4'ü gebeliğin oluşması ve kendiliğinden soğuması, %2'si merada otlamaya başlaması ve satmasını gerekçe göstermiştir. Yabancı çoban kullanan işletmeler ise %44 teke katımı ve %2 yayladan ağıla dönmesi demişlerdir.

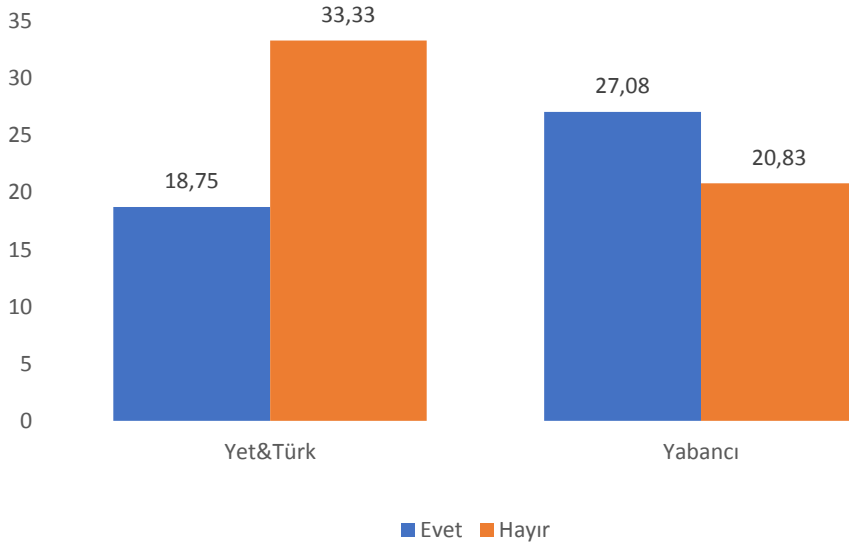
Şekil 51. İşletmelerde beyaz kas hastalığı gözlenmesi

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan Türk çoban çalıştıran işletmelerde oğlaklarda beyaz kas hastalığı %10,42 gözlenirken, %41,67 gözlenmemiştir. Yabancı çoban çalıştıran işletmelerde %12,5 gözlenirken, %35,42 gözlenmemiştir (Şekil 51).

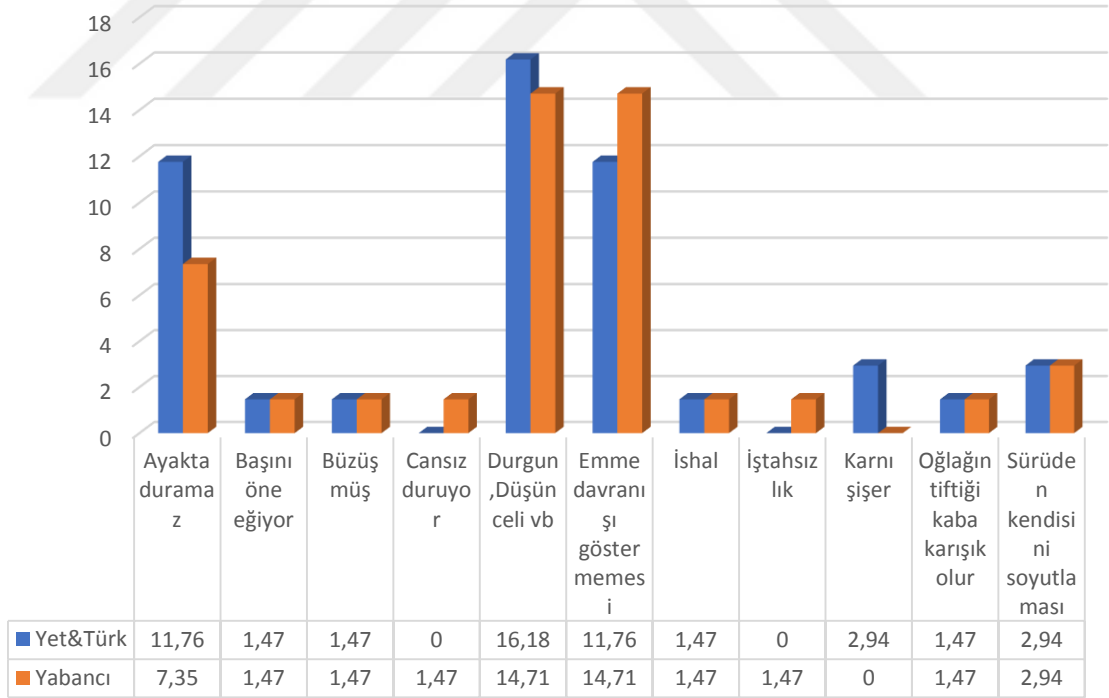
Şekil 52. İşletmelerde sarı ishal gözlenmesi durumu

Şekil 52'ye göre Türk çoban kullanan işletmelerde sarı ishal %10,42 gözlenirken, %41,67 gözlenmemiştir. Yabancı çoban kullanan işletmelerde %12,5 sarı ishal gözlenirken 35,42 gözlenmemiştir.

Şekil 53. Yalama taşı kullanımı

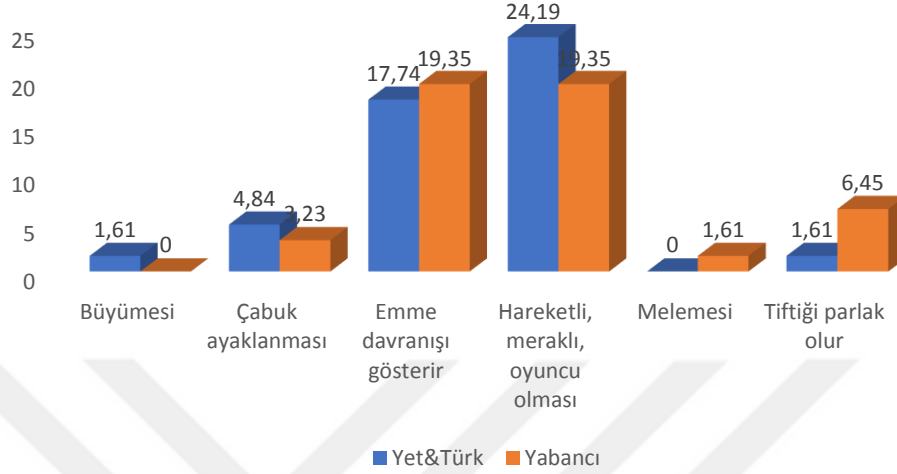
Şekil 53'e göre Türk çoban kullanan işletmelerde yalama taşı kullanımı %18,75 yalama taşı kullanılırken 33,33 yalama taşı kullanmamışlardır. Yabancı çoban kullanan işletmelerde yalama taşı kullanımı %27,08 iken %20,83 yalama taşı kullanmamışlardır.

Şekil 54. Hasta oğlaklarda ilk gözünüze çarpan davranışlar

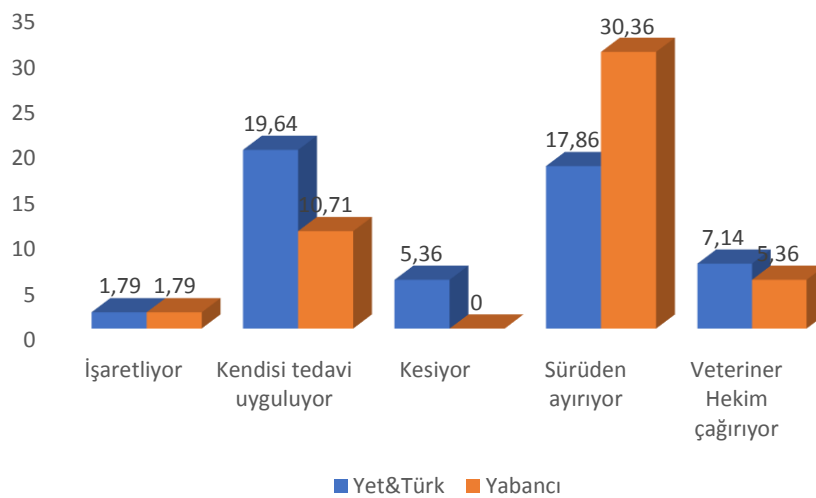
Ankara keçisi yetiştiriciliğinde Türk ve yabancı çobanlar hasta oğlakları; ayakta duramamalarından, başını öne eğmelerinden, büzüşmelerinden, cansız durmasından, durgun

ve düşünceli olmasından, emme davranışı göstermemesinden, ishalden, iştahsız olmalarından, karınlarının şişmesinden, sürüden kendisini soyutlamasından, oğlağın tiftiğinin kaba karışık olmasından anladıklarını bildirmişlerdir (Şekil 54).

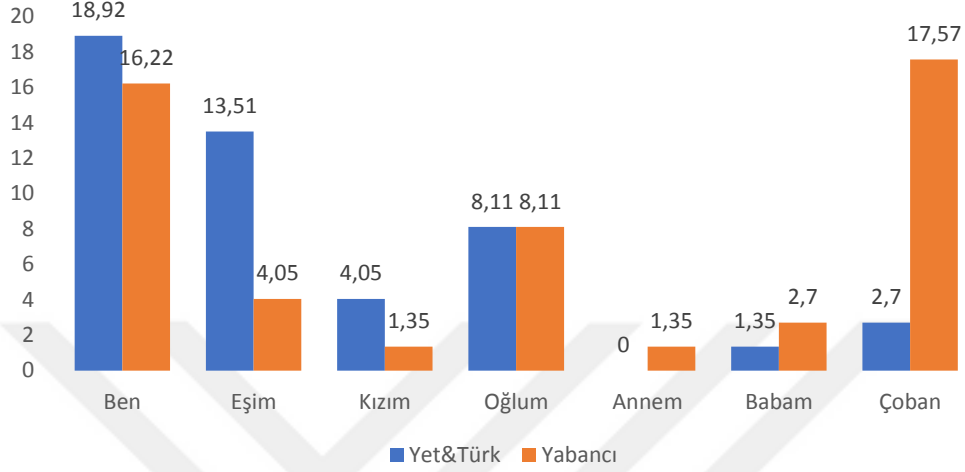
Şekil 55. Sağlıklı oğlağın en belirgin davranışları

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan Türk ve yabancı çoban kullanan işletmelerde sağlıklı oğlağı büyümesinden, çabuk ayaklanmasından, emme davranışı göstermesinden, hareketli meraklı olmasından, melemesinden, tiftiğinin parlak olmasından anladıklarını söylemişlerdir (Şekil 55).

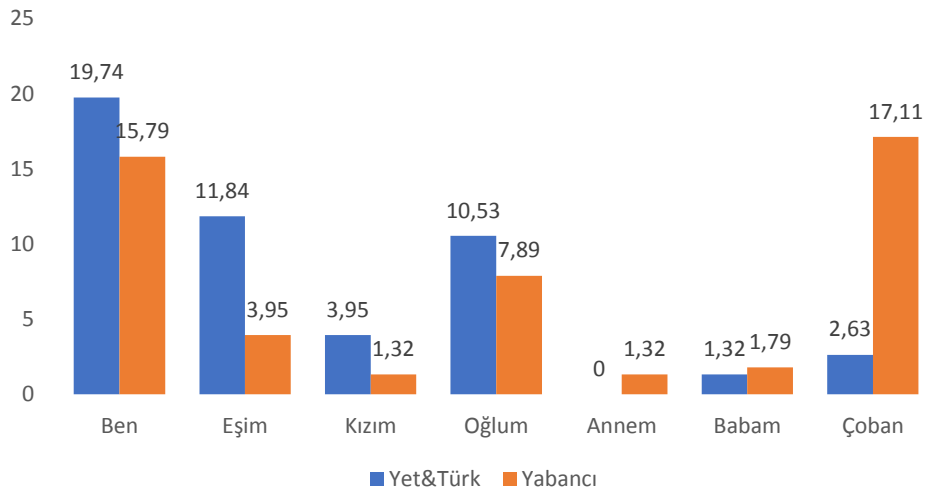
Şekil 56. Sürüde hasta hayvan varsa nasıl davranılmakta

Şekil 56'a göre sürüde hasta hayvan olması durumunda; Türk çobanların %1,79'u işaretliyor, %19,64'ü kendisi tedavi uyguluyor, %5,36'ı kesiyor, %17,86'ı sürüden ayırıyor, %7,14'ü veteriner hekim çağırıyor. Yabancı çobanların %1,79'u işaretliyor, %10,71'i kendisi tedavi uyguluyor, %30,36'ı sürüden ayırıyor, %5,36'ı veteriner hekim çağırıyor.

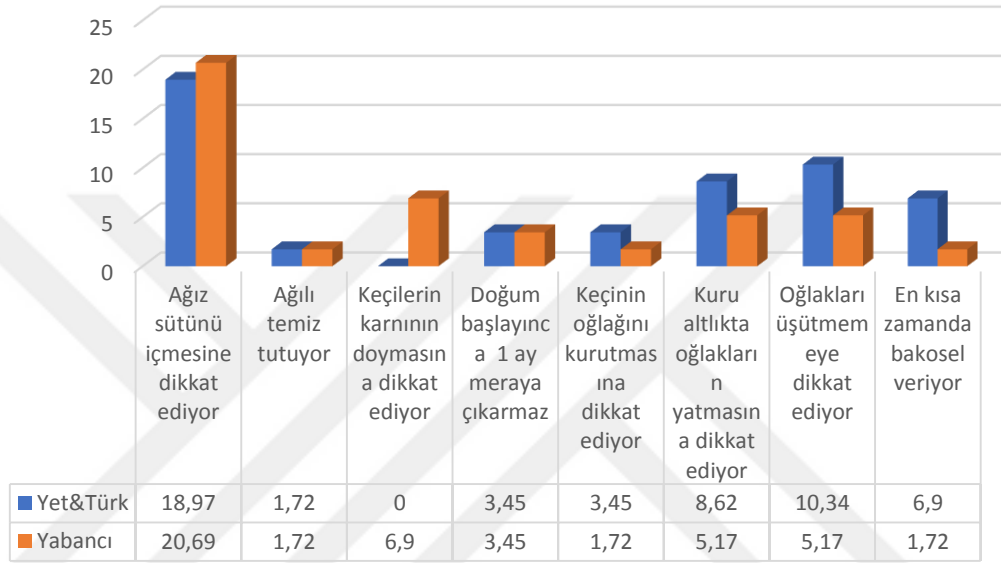
Şekil 57. Sağım kim tarafından yapılmakta

Ankara keçisi yetiştiriciliğiyle beraber yetiştirilen hayvanların sağımalarını Türk çoban kullanan işletmelerde sırasıyla; yetiştirici %18,92, eşi %13,51, kızı %4,05, oğlu %8,11, babası %1,35, çoban %2,7 yapmaktadır. Yabancı çoban kullanan işletmelerde %16,22 yetiştirici, %4,05 eşi, %1,35 kızı, %8,11 oğlu, %1,35 annesi, %2,7 babası, %17,57 çoban yapmaktadır (Şekil 57).

Şekil 58. Doğumlara kimler yardım etmekte

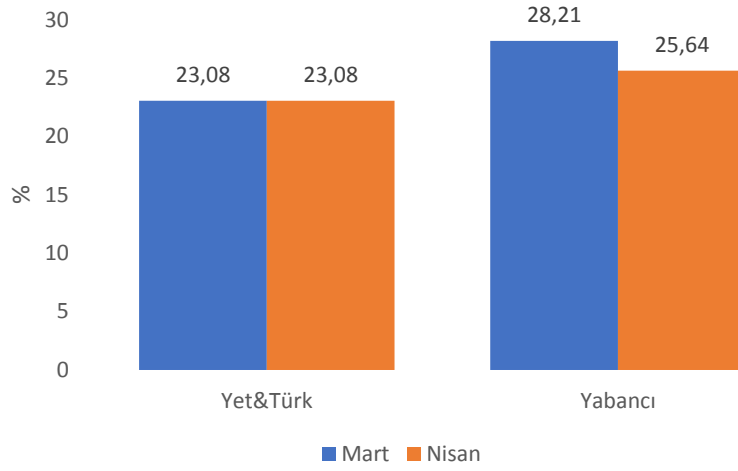
Şekil 58' e göre Ankara keçisi yetiştiriciliğinde doğumlara kimin yardım ettiği, Türk çoban çalıştıran işletmelerde sırasıyla; %19,74 yetiştirici, %11,84 eşi, %3,92 kızı, %10,53 oğlu, %1,32 babası, %2,63 çoban yaparken; yabancı çoban kullanan işletmelerde %15,79 yetiştirici, %3,95 eşi, %1,32 kızı, %7,89 oğlu, %1,32 annesi, %1,79 babası ve %17,11 çoban yapmaktadır.

Şekil 59. Doğum dönemine ilişkin ek söyleyecekleriniz

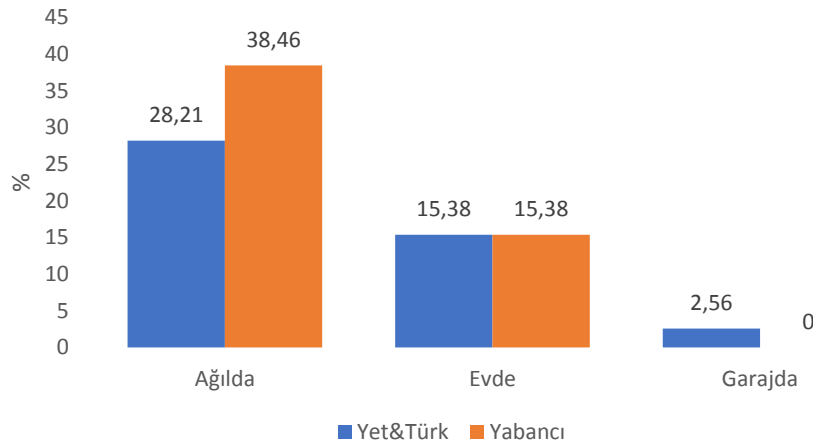
Ankara keçisi yetiştiren Türk ve yabancı çobanlar doğum dönemi; ağız sütünü içmesine, ağılların temiz olmasına, keçilerin karnılarının doymasına, doğum başladığı ilk zamanlara meraya çıkarmamaya, keçinin oğlağını kurutmasına, kuru altlıklarla oğlakların yatmasına, oğlakları üşütmemeye, en kısa zamanda vitamin e kullanmaya dikkat ettiklerini söylemişlerdir (Şekil 59).

4.3.3. Kırkım

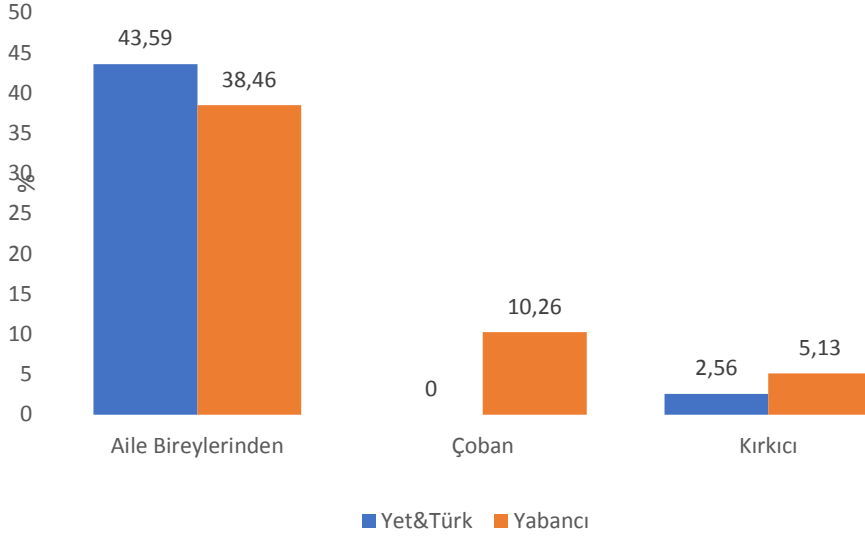
Şekil 60. Kırkım hangi aylarda başlamakta

Şekil 60'a göre Türk çoban kullanan işletmelerin kırkıma %23,08'i mart ayında başladıklarını, %23,08'ide nisan ayında başladıklarını belirtmişlerdir. Yabancı çoban kullanan işletmelerinde %28,21'i kırkıma mart ayında başlarken, %25,64'üde nisan ayında başladıklarını belirtmişlerdir.

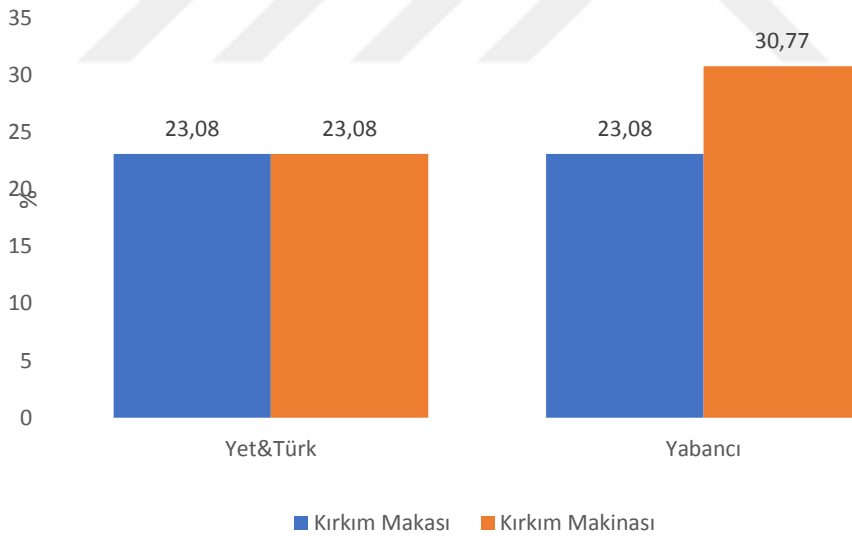
Şekil 61. Kırkım nerede yapılmakta

Şekil 61'e göre Türk çoban kullanan işletmelerin %28,21 kırkımı ağılda yaparken, %15,38'i kırkımı evde, %2,56'sıda garajda yapmaktadırlar. Yabancı çoban kullanan işletmelerin %38,46'sı kırkımı ağılda yaparken, %15,38'i evde yapmaktadır

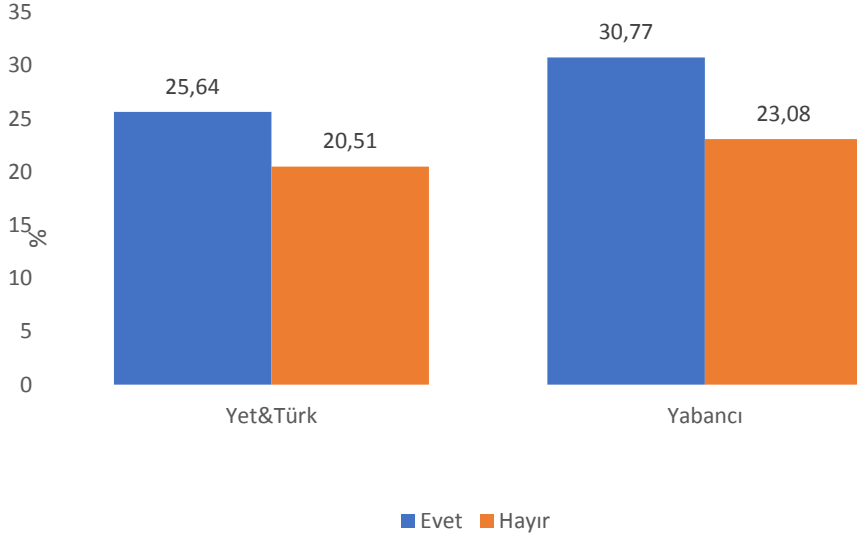
Şekil 62. İşletmede kırkımı kim yapıyor

Şekil 62'ye göre kendi sürüsüne bakan işletmelerde kırkımı aile bireylerinin %43,59'u yaparken; %2,56'sı kırkıcıya yaptırıyor. Yabancı çoban kullanan işletmelerde kırkımı aile bireylerinin 38,46'sı yaparken; %10,26'sını çoban, %5,13'ü kırkıcıya yaptırıyor.

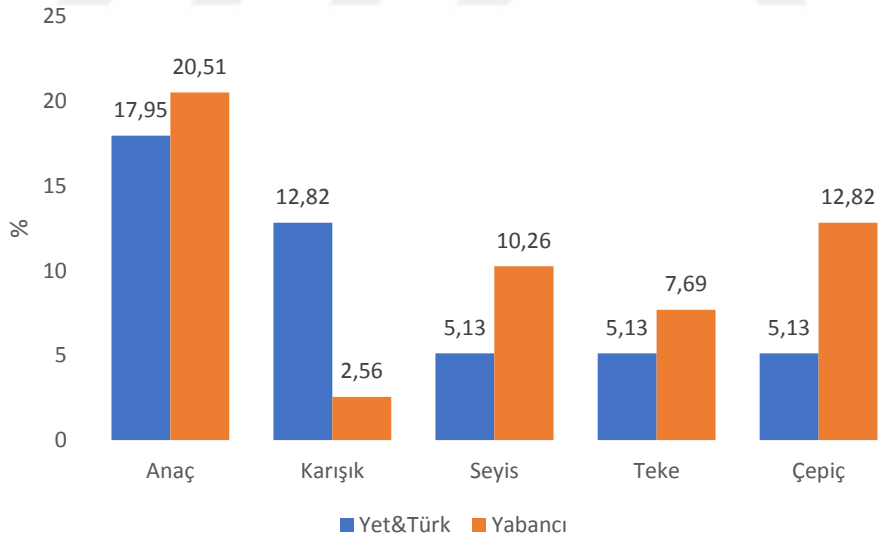
Şekil 63. Kırkımda hangi alet kullanılıyor

Ankara keçisi yetiştiriciliğinde kırkımı sürüde kendisi çoban olan işletmeler eşit oranda %23,08'i kırkım makasıyla ve kırkım makinasıyla yapıyor. Yabancı çoban kullanan işletmelerin %23,08'i kırkım makasıyla, %30,77'si kırkım makinasıyla yapıyor (Şekil 63).

Şekil 64. Kırkımda kullanılan alet ve ekipmanların temizliği

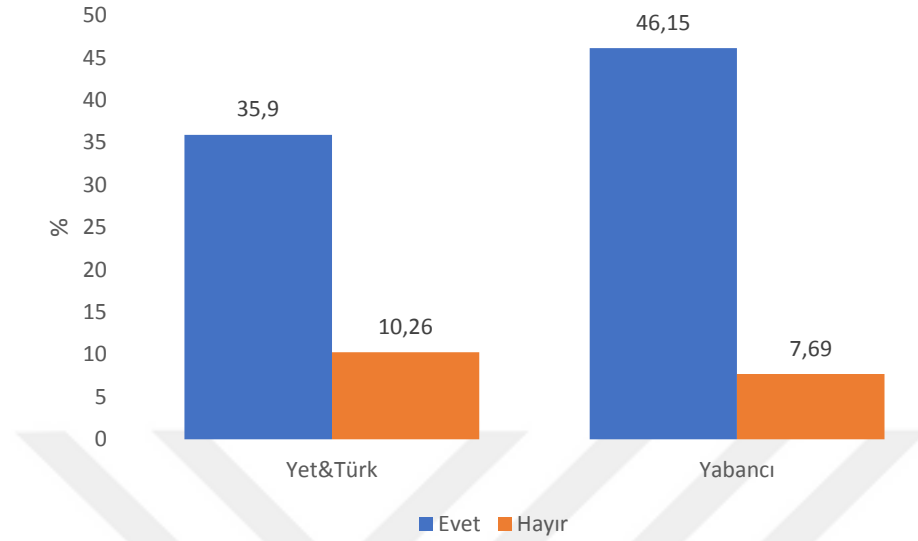
Şekil 64'e göre sürüsünde kendi çoban olan işletmelerde kırkıma başlamadan önce alet ve ekipmanları %25,64'ü dezenfekte ederken; %20,51'i dezenfekte etmediğini belirtmiştir. Yabancı çoban kullanan işletmelerde ise %30,77'si dezenfekte ederken alet ekipmanları, %23,08'i dezenfekte etmediğini belirtmiştir.

Şekil 65. Kırkıma hangi hayvanlardan başlanmakta

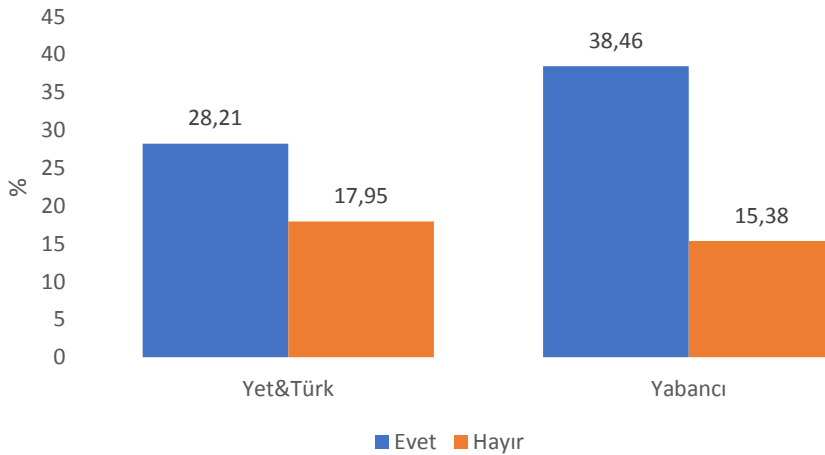
Şekil 65'e göre Türk çoban kullanan işletmelerin %17,95'i anaç hayvanlardan kırkıma başlarken; %12,82'i karışık, %5,13'ü seysis, %5,13'ü teke, %5,13'üde çepiçlerden kırkıma başladığını belirtmişlerdir. Yabancı çoban kullanan işletmelerin %20,51'i kırkıma

anaçlardan başlarken, %2,56'sı kırıma karışık, %10,26'sı seyislerden, %7,69'u tekelerden, %12,82'si çepiçlerden kırıma başladıklarını belirtmişlerdir.

Şekil 66. Kırkım dönemi anaç hayvanların gebelik durumu

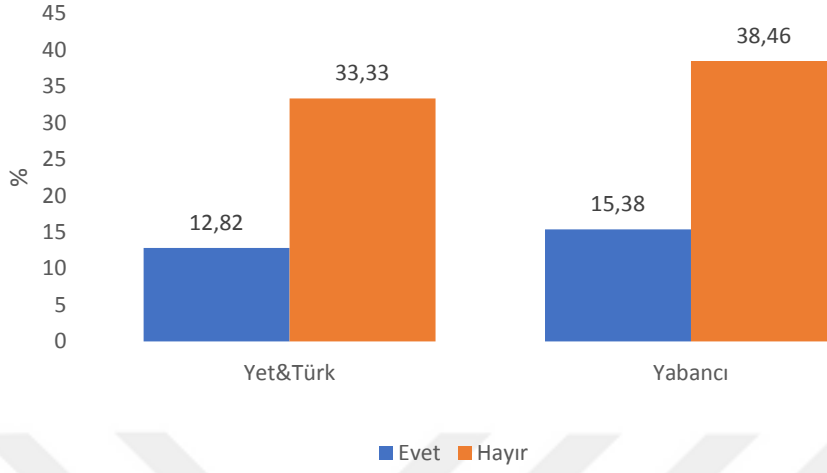
Şekil 66'e göre kendisi çobanlık yapan işletmelerde %35,9'u kırkım döneminde anaçların gebe olduğunu, %10,26'sı gebe olmadığını belirtmiştir. Yabancı çoban kullanan işletmelerde ise %46,15'i kırkım yapılırken anaç hayvanların gebe olduğunu, %7,69'u gebe hayvanları kırkmadıklarını belirtmişlerdir.

Şekil 67. Kırkım yapılırken hayvanların ayaklarının bağlanması

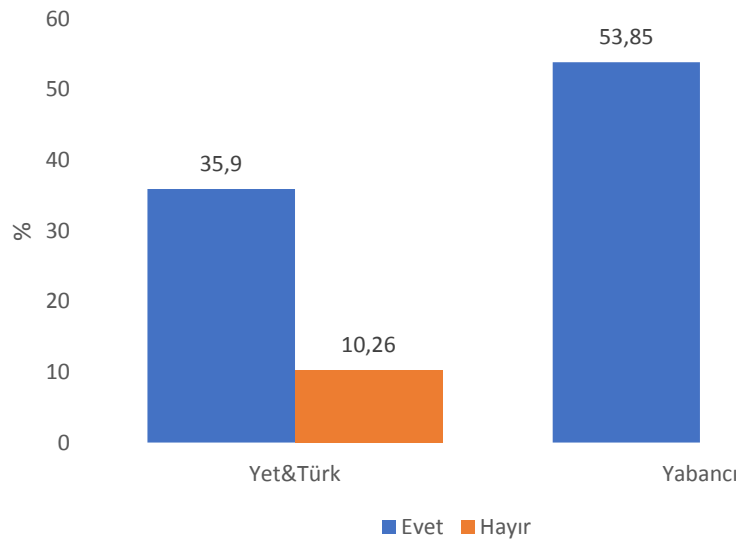
Şekil 67'ye göre sürüsüne kendi bakan işletme sahiplerinin %28,21'i kırkım yaparken Ankara keçilerinin ayağını bağlarken; %17,95 ayağını bağlamadığını belirtmiştir. Yabancı

çoban kullanan işletmelerin %38,46'sı kırım yaparken Ankara keçilerini bağladığını söylerken, %15,38'i bağlamadıklarını söylemişlerdir.

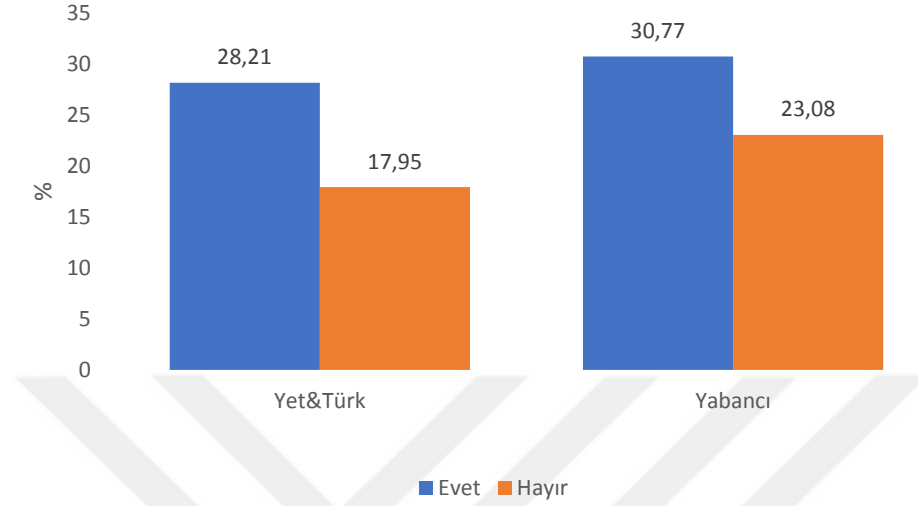
Şekil 68. Kırım süresi boyunca hayvan kaybının olup olmaması

Şekil 68'e göre sürüsüne kendisi bakan işletmelerde kırım süresi boyunca %12,82' i hayvan kaybı oldu derken, %33,33'ü olmadığını söylemişlerdir. Yabancı çoban kullanan işletmelerde kırım süresi boyunca %15,38'i hayvan kaybı oldu derken, %38,46'sı olmadığını söylemişlerdir.

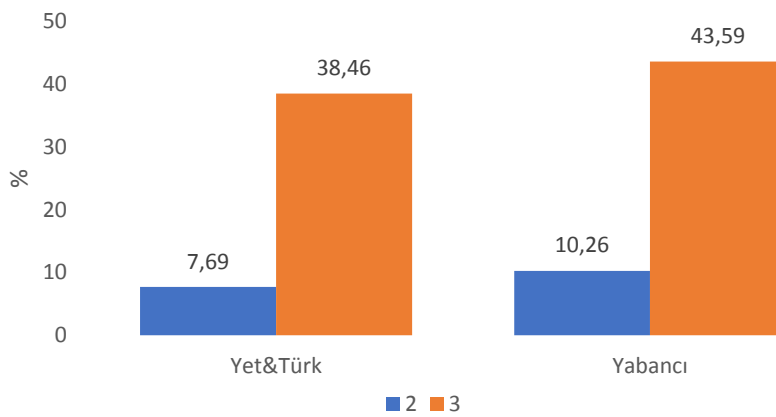
Şekil 69. Kırım sırasında yaralanan hayvan olması

Şekil 69'a göre kırkım sırasında sürüsüne kendi bakan işletmelerde %35,9'u yaralanma olduğunu belirtirken; %10,26'sı olmadığını belirtmiştir. Yabancı çoban kullanan işletmelerde %53,85'i kırkımda yaralanma olduğunu belirtmişlerdir.

Şekil 70. Kırkım sırasında yaralanan hayvanlara müdahale edilmesi

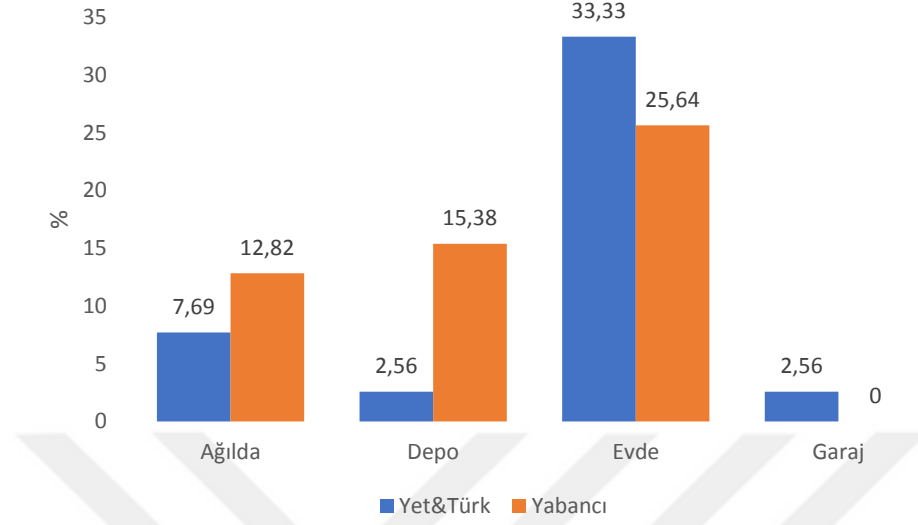
Ankara keçisi yetiştiriciliği yapıp sürüsüne kendisi bakan işletmelerin %28,21'i yaralanan hayvanlara müdahale ettiklerini söylerken, %17'si müdahale etmediklerini söylemişlerdir. Yabancı çoban kullanan işletmelerinde %30,77'si müdahale ettiklerini söylerken %23,08'i müdahale etmediklerini belirtmişlerdir (Şekil 70).

Şekil 71. Tiftiklerin sınıflandırılması

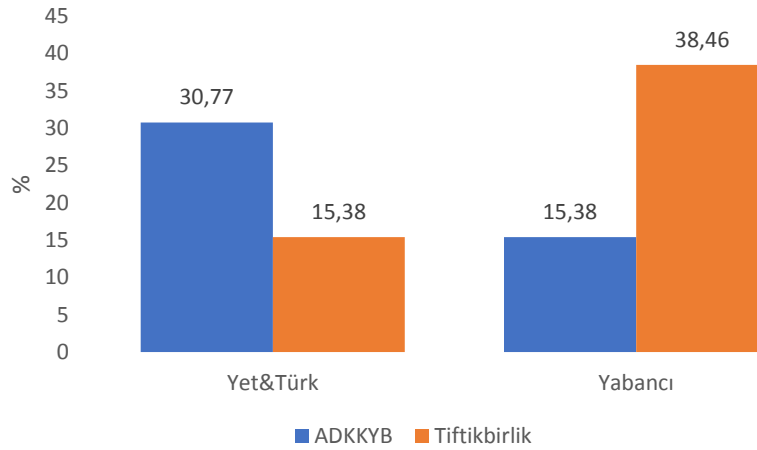
Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan sürüsünde kendisi çoban olan işletmeler kırkımdan sonra tiftikleri %7,69'u 2 ayırdığını, %38,46'sıda tiftikleri 3'e ayırdıklarını belirtmişlerdir.

Yabancı çoban kullanan işletmelerde tiftikleri 2'ye ayıranların oranı %10,26 iken, 3'e ayıranların oranı %43,59'tur (Şekil 71).

Şekil 72. Tiftiklerin muhafaza edilme durumu

Şekil 72'ye göre tiftikleri sürüsüne kendi bakan çoban işletmelerinin %7,69'u ağılda, %2,56'sı depoda, %33,33'ü evde, %2,56'sı da garajda muhafaza ettiklerini söylemişlerdir. Yabancı çoban kullanan işletmelerinde %12,82'si ağılda, %15,38'i depoda, %25,64'ü evde muhafaza ettiklerini belirtmişlerdir.

Şekil 73. Tiftik kimlere satılmakta

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapıp Türk çoban kullanan işletmelerin %30,77 tiftiğini ADKKYB 'ne satarken, %15,38'i Tiftikbirlik'e sattığını belirtmiştir. Yabancı çoban

kullanan işletmelerin %15,38'i tiftiğini ADKKKYB 'ne satarken; %38,46'ı Tiftikbirlik'e satmıştır (Şekil 73).

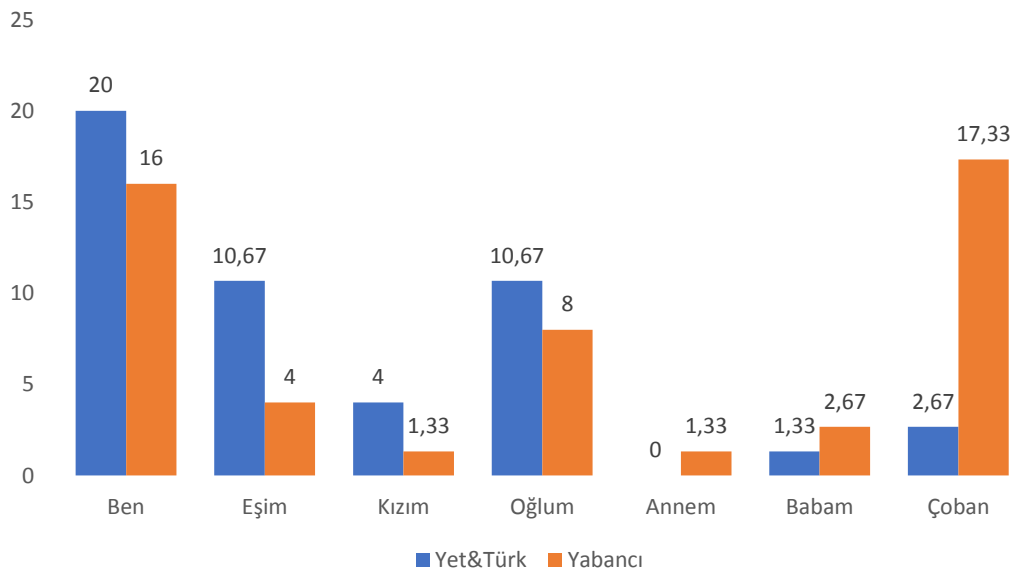
Tablo 5

Çoban kullanımının bazı kırkım özellikleri üzerindeki etkisine ait en küçük kareler ortalaması değerleri, bunların standart hataları ve P Değerleri

	Yetiştirici&Türk		Yabancı		P
	X	SH	X	SH	
Kırkım makinesinin bıçağını değiştirme, hayvan	7,38	1,20	12,92	1,17	0,2873
Kırkım süresi, gün	27,50	2,11	25,71	1,96	0,5392
Dişilerde tiftik inceliği, mikron	31,08	0,55	31,25	0,48	0,8129
Erkeklerde tiftik inceliği, mikron	28,24	1,00	29,62	0,86	0,3037

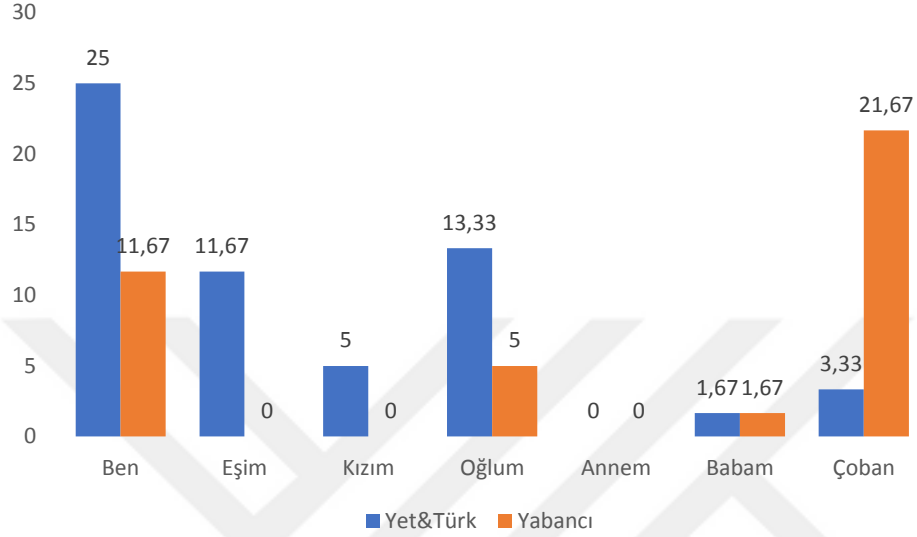
Tablo 5' de P değerine göre verilen tüm özellikler için; kırkım makinasının bıçağını değiştirme, kırkım süresi, dişilerde ve erkeklerde tiftik inceliği için istatistiksel olarak fark bulunamamıştır.

4.3.4 Genel Besleme

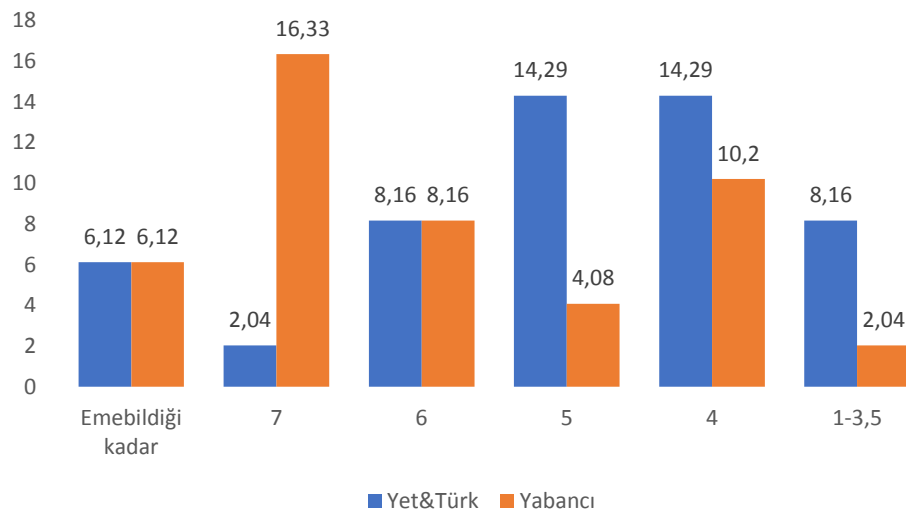
Şekil 74. Yemlemeyi yapanların dağılımı

Şekil 74'e göre Türk çoban kullanan işletmelerde yemlemeyi sırasıyla; %20 ile yetiştirici, %10,67 ile eşi, %4 ile kızı, %10,67 ile oğlu, %1,33 ile babası, %2,67 ile çoban yapmaktadır. Yabancı çoban kullanan işletmelerde; %16 ile yetiştirici, %4 ile eşi, %1,33 ile kızı, %8 ile oğlu, %1,33 ile annesi, %2,67 babası, %17,33 ile çoban yapmaktadır.

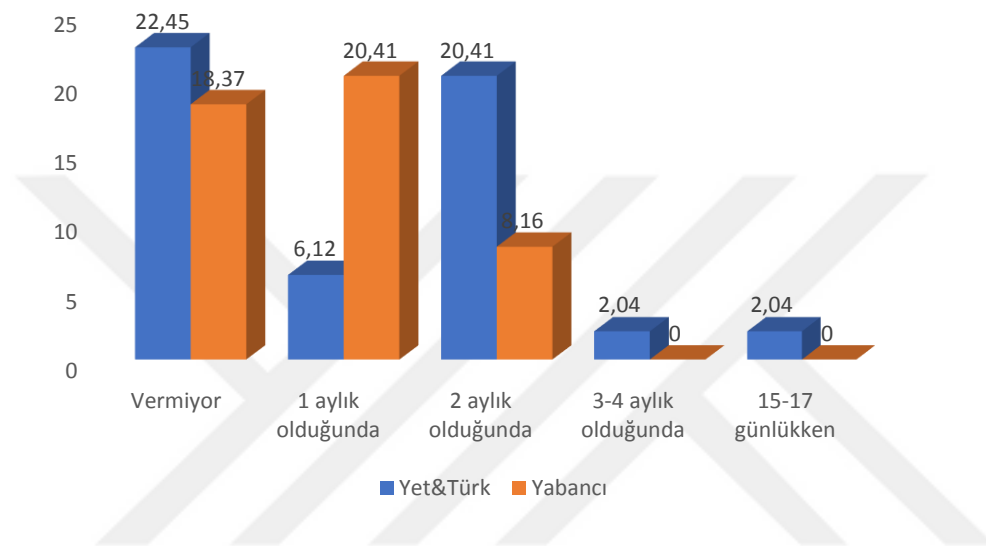
Şekil 75. Hayvanları kimin otlatıldığının dağılımı

Şekil 75'e göre Türk çoban kullanan işletmelerde hayvan otlatmayı sırasıyla; %25 yetiştirici, %11,67 eşi, %5 kızı, %13,33 oğlu, %1,67 babası %3,33 çoban yaparken; yabancı çoban kullanan işletmelerde %11,67 yetiştirici, %5 oğlu, %1,67 babası, %21,67 çoban otlatmaktadır.

Şekil 76. Oğlakların fabrika yemi tüketmeye başlamadan önce anasını emme süresi

Şekil 76'ya göre oğlakların yeme yatmadan önce anasını emme süresine Türk çoban çalıştıran işletmeler sırasıyla; %2,04'ü 7 ay, %14,29'u 5 ay ve 4 ay, %8,16'sı 1-3,5 ay demişlerdir. Yabancı çoban kullanan işletmeler ise sırasıyla; %16,33'ü 7 ay, %4,08'i 5 ay, %10,2'si 4 ay, %2,04 ise 1-3,5 ay demişlerdir. Her iki grup da %8,16 6 ay, %6,12 ise emebildiği kadar demişlerdir.

Şekil 77. Oğlaklara ne zaman kuru ot verilmekte

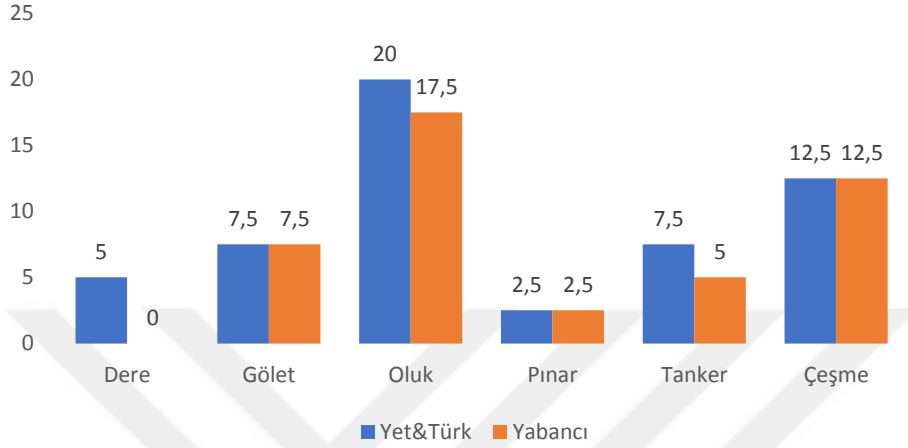
Türk çoban ve yabancı çoban kullanan yetiştiricilerin sırasıyla %22,45'i ve %18,37'i oğlaklara kuru ot vermezken; Türk çobanlar 1 aylık olduğunda %6,12'i, 2 aylık olduğunda %20,41'i, 3-4 aylık olduğunda %2,04'ü, 15-17 günlükken %2,04'ü oğlaklara kuru ot vermediklerini söylemişlerdir. Yabancı çobanlarında oğlaklar 1 aylık olduğunda %20,41'i, 2 aylık olduğunda %8,16'ı kuru ot verdiklerini söylemişlerdir (Şekil 77).

Tablo 6

Doğumla birlikte 1., 2. ve 3. ayda merada kalma süresinin çoban kullanan işletmelere göre değişimi

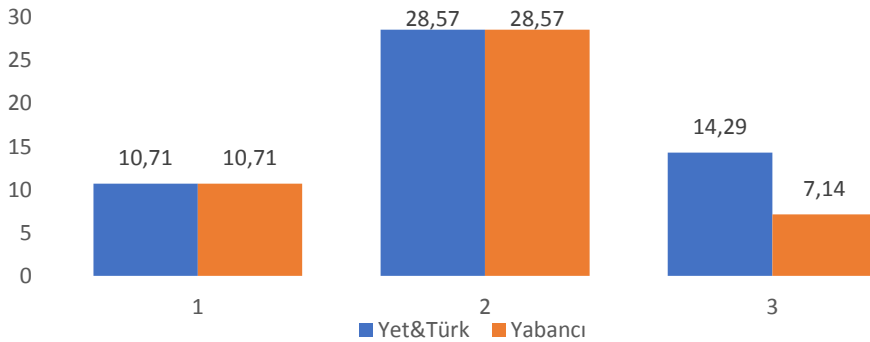
	Yetiştirici&Türk Çoban		Yabancı Çoban	
	X	SH	X	SH
1 ay sonra	5,33	0,63	4,85	0,68
2 ay sonra	8,00	0,38	7,85	0,41
3 ay sonra	10,27	0,48	10,31	0,52

Tablo 6’ya göre Türk çoban ve yabancı çoban bulunduran işletmelerin hayvanlarının merada kalma süresi kademeli olarak artmıştır. Bununla birlikte Türk ve yabancı çoban bulunduran işletmelerde merada kalma süresi bakımından önemli bir fark yoktur.

Şekil 78. Hayvanları merada sulama durumu

Şekil 78’e göre sürüye kendisi bakan çobanlar hayvanlarını; %5 dere, %7,5, gölet, %20 oluk, %2,5 pınar, %7,5 tanker, %12,5’i çeşmeden sularken yabancı çobanlar; %7,5 gölet, %17,5 oluk, %2,5 pınar, %5 tanker, %12,5’i çeşmeden sulamaktadırlar.

Şekil 79. Hayvanların merada sulanma sayısı

Şekil 79’a göre sürüye kendisi bakan çobanların 10,71 ‘i hayvanlarını merada 1 kere sularken, 28,57’si hayvanlarını merada 2 kere, 14,29’u ise 3 kere suluyor. Yabancı çobanların 10,71 ‘i hayvanlarını merada 1 kere sularken, 28,57’si hayvanlarını merada 2 kere, 7,14’u ise 3 kere suladığını söylemiştir.

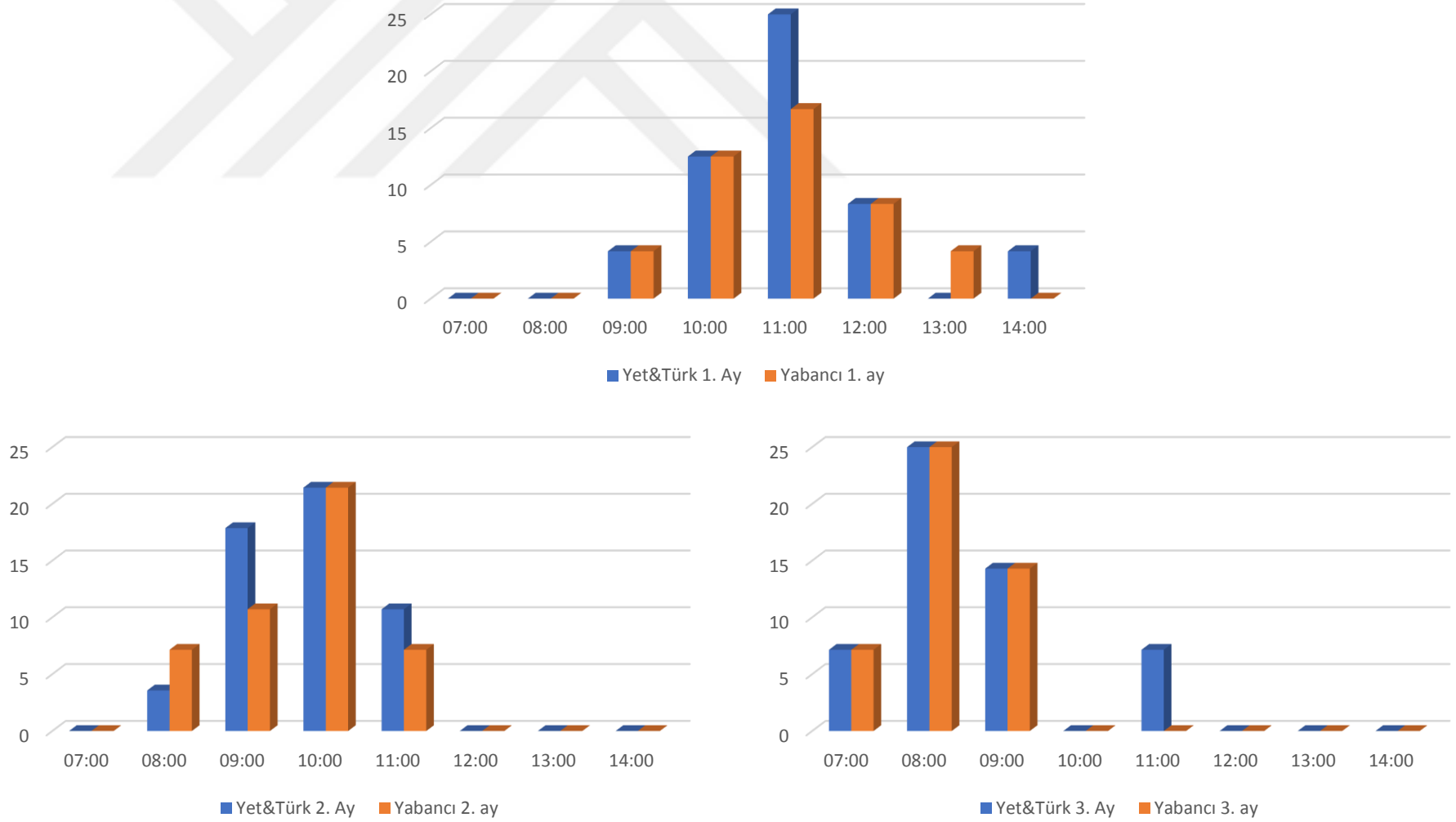
Tablo 7

Doğumdan sonraki 3 ay içerisinde sürüdeki hayvanlara verilen yem özelliklerine ilişkin tanımlayıcı özellikler

Dönem	Yem Tüketim Özellikleri	Yetiştirici&Türk				Yabancı Çoban			
		Ort	SS	Min	Mak	Ort	SS	Min	Mak
Doğum- dan 1 ay sonra (g/baş)	Keçi ye ne kadar veriliyor?	120.0	221.8	0.0	800.0	119.2	123.4	0.0	300.0
	Tekelere verilen fabrika yemi miktarı	33.3	104.7	0.0	400.0	30.8	85.5	0.0	300.0
	Oğlaklara verilen yem	0.0	0.0	0.0	0.0	10.8	22.9	0.0	70.0
	Keçilere verilen kuru ot miktarı	262.7	333.6	0.0	1000.0	169.2	140.7	0.0	400.0
	Tekelere verilen kuru ot miktarı	112.7	264.5	0.0	1000.0	69.2	136.2	0.0	400.0
	Oğlaklara verilen kuru ot miktarı	1.3	5.2	0.0	20.0	7.7	27.7	0.0	100.0
	Keçilere verilen dane yem miktarı	116.7	129.1	0.0	400.0	100.0	108.0	0.0	300.0
	Tekelere verilen Dane yem miktarı	46.7	124.6	0.0	400.0	84.6	167.6	0.0	500.0
Doğum- dan 2 ay sonra (g/baş)	Oğlaklara verilen dane yem miktarı	26.7	103.3	0.0	400.0	0.0	0.0	0.0	0.0
	Keçi ye ne kadar veriliyor?	0.0	0.0	0.0	0.0	11.5	30.0	0.0	100.0
	Oğlaklara verilen yem	26.7	45.8	0.0	100.0	41.5	64.0	0.0	200.0
	Keçilere verilen kuru ot miktarı	13.3	35.2	0.0	100.0	23.1	59.9	0.0	200.0
	Oğlaklara verilen kuru ot miktarı	13.3	35.2	0.0	100.0	23.1	59.9	0.0	200.0
	Keçilere verilen dane yem miktarı	23.3	49.5	0.0	150.0	7.7	27.7	0.0	100.0
Doğum- dan 3 ay sonra (g/baş)	Oğlaklara verilen dane yem miktarı	35.3	123.7	0.0	480.0	23.1	59.9	0.0	200.0
	Oğlaklara verilen yem	10.0	28.0	0.0	100.0	30.8	63.0	0.0	200.0
	Oğlaklara verilen kuru ot miktarı	12.0	46.5	0.0	180.0	23.1	83.2	0.0	300.0
	Oğlaklara verilen dane yem miktarı	23.3	67.8	0.0	250.0	0.0	0.0	0.0	0.0

Tablo 7'ye göre doğumdan sonraki 3 ay içerisinde keçilere verilen yem, tekelere verilen fabrika yemi, oğlaklara verilen yem, keçilere verilen kuru ot miktarı, tekelere verilen kuru ot miktarı, oğlaklara verilen kuru ot miktarı, keçilere verilen dane yem, tekelere verilen dane yem, oğlaklara verilen dane yem ilk ay diğer aylara göre miktarlarında artış olsa da yeterli ve dengeli miktarda verilmemiştir. Daha dengeli ve yeterli miktarda ilk 3 ay yemleme yapılması gerekmektedir.

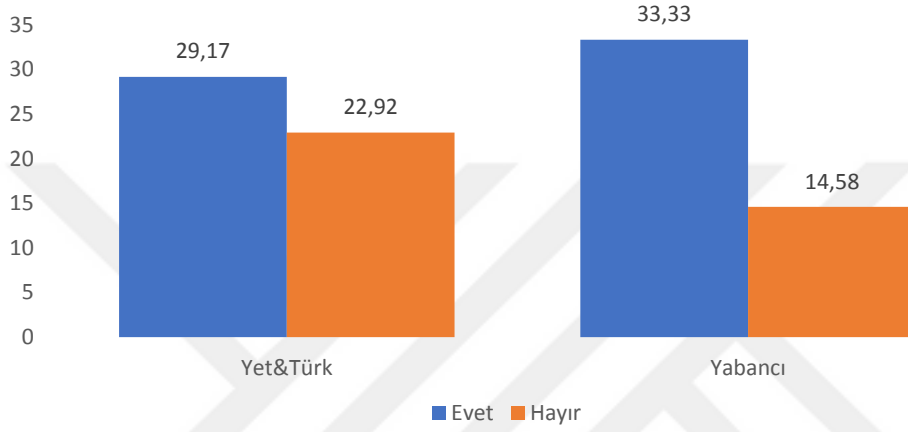

Şekil 80. Doğumdan sonraki 3 ay içinde Ankara keçilerinin meraya çıkış saatlerinin çoban özelliklerine göre dağılım

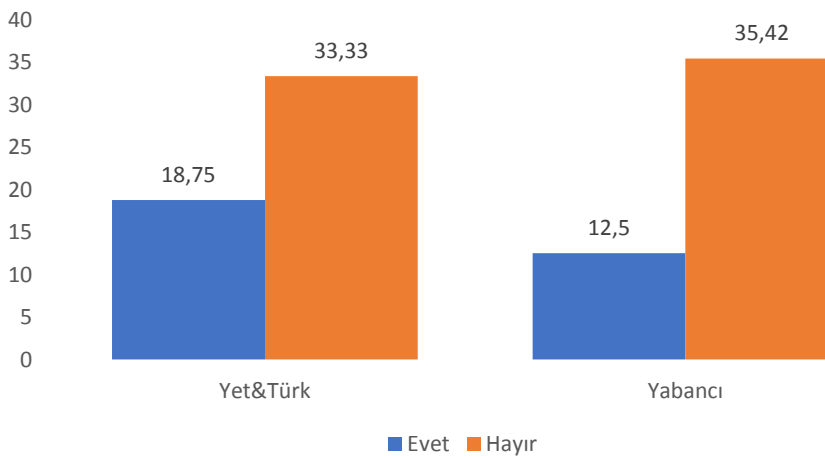
Doğumdan sonraki 3 ay Ankara keçileri mevsim ve gün uzunluğu dikkate alınarak meraya çıkış saatleri farklılık göstermektedir. İlk ay Türk ve yabancı çoban kullanan işletmelerin en çok meraya çıkış saatleri 11.00 iken; 2. ay 10.00, 3. ayda 08.00 olarak gün uzunluğu ve sıcaklık arttıkça daha erken saatlerde meraya çıktıkları anlaşılmaktadır (Şekil 80).

4.3.5. Barınak

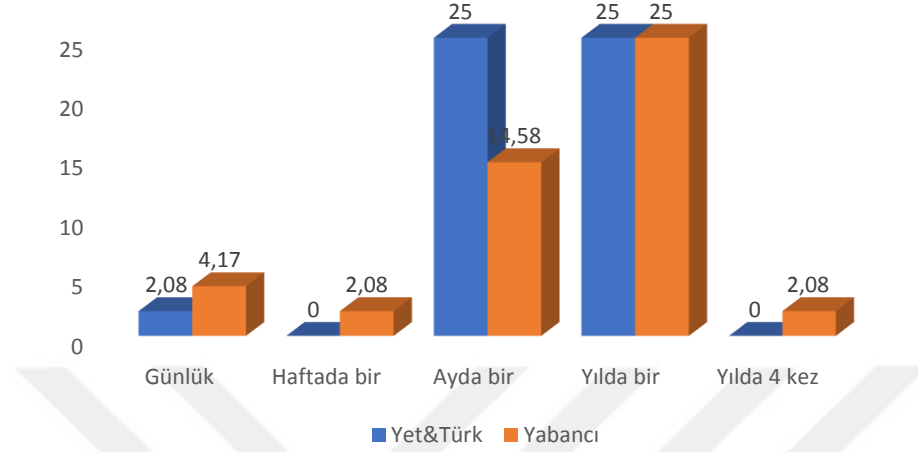
Şekil 81. İşletmede ayrı bölme bulunması

Şekil 81'e göre Türk çoban kullanan işletmelerin ayrı bölmesi %29,17'sinde varken, %22,92'sinde yoktur. Yabancı çoban kullanan işletmelerin ayrı bölmesi %33,33'ünde varken, %14,58'inde yoktur.

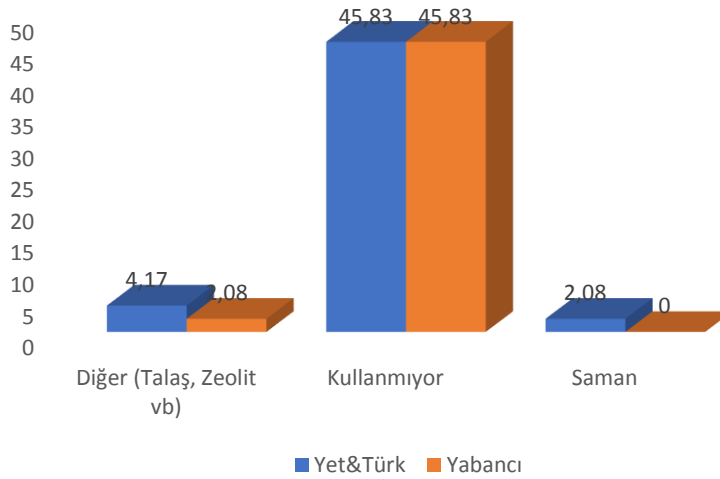
Şekil 82. İşletmelerde oğlakların ayrı bölmelerde barındırılması

Şekil 82'ye göre Türk çoban kullanan işletmelerin %18'inde oğlakların ayrı bölmesi var, %33,33'ünde ayrı bölme yoktur. Yabancı çoban kullanan işletmelerde %12,5'inin ayrı bölmesi varken, %35,42'sinin yoktur.

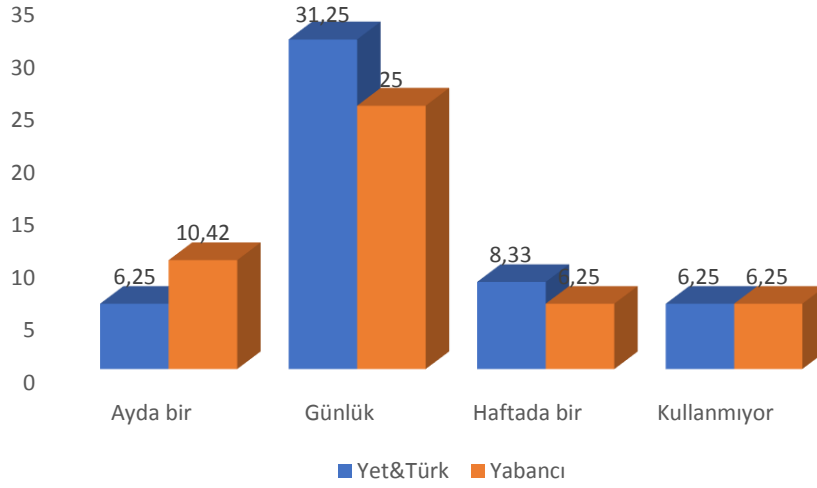
Şekil 83. Barınaktaki altlıklar hangi sıklıkla temizlenmekte

Türk çoban kullanan işletmeler ağıllarını en çok %25'i ayda bir ve %25'i yılda bir temizlemektedir. Yabancı çoban kullanan işletmeler ağıllarını en çok %14,58'i ayda bir ve %25'i yılda bir temizlemektedirler.

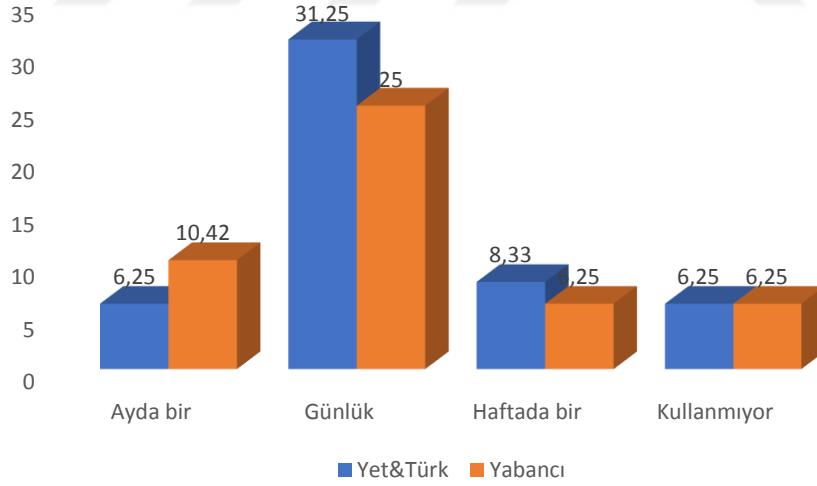
Şekil 84. Barınakta hangi altlık malzemesi kullanılmakta

Şekil 84'e göre Türk ve yabancı çoban kullanan işletmeler ağıllarında genellikle altlık malzemesi kullanmadıklarını bildirmişlerdir.

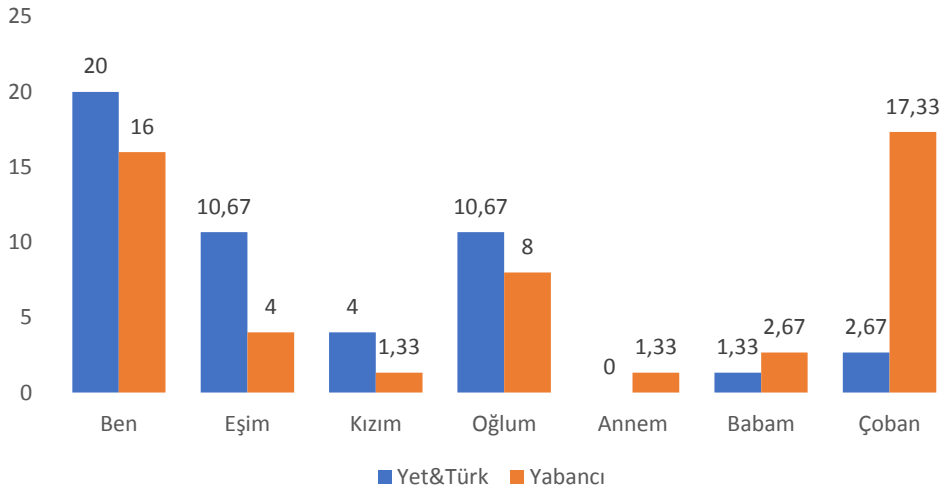
Şekil 85. Yemlikler hangi sıklıkta temizlenmekte

Şekil 85'e göre Türk ve yabancı çoban kullanan işletmeler yemliklerini genellikle günlük temizlemektedirler. Bununla birlikte iki gruptan da %6,25'i yemlik kullanmadıklarını ifade etmişlerdir.

Şekil 86. Suluklar hangi sıklıkla temizlenmekte

Şekil 86'ya göre Türk ve yabancı çoban kullanan işletmeler suluklarını genellikle günlük temizlemektedirler. Bununla birlikte iki gruptan da %6,25'i suluk kullanmadıklarını ifade etmişlerdir.

Şekil 87. Ağıl temizliğini kimler yapmakta

Ankara keçisi yetiştiriciliğinde ağıl temizliğini Türk çoban kullanan işletmelerde sırasıyla; yetiştirici %20, eşi %10,67, kızı %4, oğlu %10,67, babası %1,33, çoban %2,67'dir. Yabancı çoban kullanan işletmelerde ise %16 yetiştirici, %4 eşi, %1,33 kızı, %8 oğlu, %1,33 annesi, %2,67 babası, %17,33 çoban yapmaktadır (Şekil 87).

4.4. Tartışma

Diyarbakır ilinde rastgele seçilen köylerde ki işletmelerden bu ildeki keçi yetiştiriciliğiyle ilgili yapısal özelliklerini belirlemek amacıyla hazırlanan çalışmada; keçi yetiştiriciliği yapan yetiştiricilerin eğitim durumu genel olarak ilkokul seviyesinde bulunmuştur. Gelir ortalamaları da oldukça düşük bulunan keçi yetiştiricilerinin ağırlıklı olarak toplandığı nokta Karacadağ civarındır. Alet ekipman varlığı da civar köylere göre azdır. Merada otlayan ekstansif olarak yetiştiriciliği yapılan keçilerin yaylada bulunma süreleri ortalama olarak 107.92'dir. Hayvan sayıları işletme başına ortalama olarak keçi, çepiç, teke, oğlak, koyun, koç ve kuzu sırasıyla; 38.02, 10.88, 2.17, 30.54, 38.71, 2.76 ve 27.11 baş bulunmuştur. Çoban ücretleri para yerine hayvan karşılığı da verilmektedir. Aşım dönemi ortalama teke katım süresi 55.44 gün, en uzun teke katım süreleri 62.4 gün ile Eğil'de ve 61.2 gün ile Çüngüş'de belirlenmiştir. En kısa süren teke katım süresi 48.6 ile Çınar İlçesinde belirlenmiştir. Bu ilçeyi 51.6 gün ile Merkez ve 53.4 gün ile Ergani İlçesinde görülmüştür. Genel olarak keçi yetiştiriciliği yapan işletmelerde serbest katım yapılırken arazileri engebelidir. Bu bölgede insanlar keçi yetiştiriciliğini acil nakit ihtiyaçlarını gidermek ve et olarak tüketmek amacıyla yaptıklarını bildirmişlerdir. (Araç ve Daşkiran, 2010)

Muğla ilinde koyun ve keçi yetiştiriciliğinde içinde bulunulan durumun ortaya konulması, sorunların belirlenmesi ve sorunların çözümünün araştırmak amacıyla yapılan çalışmada, ilçelerin hepsinde 50'şer anket yapılarak; koyun ve keçi yetiştiricilerinin yaş aralığının 36-65 arasında olduğu bulunmuş, koyun yetiştiricileri ortalama 27.6 yıl deneyime sahipken, keçi yetiştiricileri ortalama 27.2 yıl deneyimli bulunmuştur. İki yetiştiricilik kolunda da ilkokul mezunu yetiştirici sırasıyla; koyun yetiştiriciliğinde %86, keçi yetiştiriciliğinde %82 bulunmuştur. Mevcut durumda çoban sıkıntısı çeken iki yetiştiricilikte iş gücü ihtiyacı sırasıyla %94 ve %96 bulunmuştur. Yalnızca hayvancılıkla uğraşan yetiştiriciler; koyun yetiştiriciliğinde %52, keçi yetiştiriciliğinde %60'dır. Göçer hayvancılığında yapıldığı bu yetiştiricilik kollarında, göçer hayvancılık her sene ortaya çıkan zorluklardan dolayı azalmaktadır. Keçi yetiştiriciliğinde ekstansif ve yarı entansif üretim şekli benimsenmiştir. Genellikle ek yemleme yapılmayan bu yetiştiricilik kollarında koyun yetiştiriciliğinde hemen her mevsim çiftleşme ve doğumlar olmaktadır. Doğum oranı keçi yetiştiren işletmeler ve koyun yetiştiren işletmelerde %95'in altındadır (Aydın ve Keskin, 2018).

Van ilinde yapılan araştırmada; küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin yapısal durumunu, üretim faaliyetlerinin deki olumsuzlukların ve çözüm önerilerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Toplam 433 işletmede 9 ilçede yürütülen çalışmada işletme sahiplerinin %60,84'ü küçükbaş hayvanlarının tek geçim kaynağı olduğunu belirtmişlerdir. Yetiştiricilerin ortalama yaşı 45'dir. %81,76'sı DKKYB'ne üyedir. %95,02'si teke kartım zamanı serbest aşım yapmaktadırlar. Teke katımlarını ise %32,38' merada ve sürüsü içinde, %52,22'i merada ve köy sürüsü içinde, %15,4'ü işletmede yaptığını bildirmiştir. Damızlık hayvan ihtiyaçlarını yetiştiricilerin %62,30'u kendi sürüsünden karşılarken, %28,10'u komşu işletmelerden, %9,60'ı her iki yoldan da damızlık ihtiyacını karşıladığını söylemiştir. Van ilinde ki küçükbaş yetiştiricilerinin %23,39'u sütten kesmediklerini, %13,11'i 0-1 aylık yaşta kestiklerini, %63,50'si 3-4 aylık yaşta kuzu ve oğlakları sütten kestiklerini bildirmişlerdir. Küçükbaş yetiştiriciliği yapan işletmelerde koç altı koyun başına doğan kuzu sayısı 0.79, teke altı keçi başına doğan oğlak sayısı 1.04, kuzu ölüm oranı %9.50 ve oğlak ölüm oranı %14.43 olduğu ortaya konulmuştur (Karakuş ve Akkol, 2013).

Burdur ilinde Damızlık Koyun ve Keçi Yetiştiricileri birliğine üye koyun işletmesine sahip yetiştiricilerin genel özellikleri ve problemlerini belirlemek amacıyla yapılan çalışmada; 194 işletmede anket çalışması yapılmıştır ve bu işletmelerin yaş ortalaması 46.74 bulunmuştur. Eğitim durumları sırasıyla; %90.2'si ilkokul, %7.7'si lise, %0.5'i yüksekokul,

%1.5'inin okuryazar olmadığı bildirilmiştir. Ortalama arazi varlığı 39.17'dir. Koyun yetiştiriciliği işletmelerinde gebelik oranı %91.57, kısırılık oranı %7.72, ikizlik oranı %27.36, kuzu ölüm oranı %7.57 bulunmuştur. Bu ildeki koyun yetiştiricileri damızlık hayvan ihtiyacını sırasıyla %91.2'sini kendi işletmelerinden, %5.2'si komşu işletmelerden, %2.6'sı pazarlardan, % 1'i ise devlet üretme çiftliklerinden karşıladığını ifade etmişlerdir. Burdur ilindeki koyunculuk işletmelerinde ek yemleme yapanların oranı %25,3, yapılmayanların oranı ise %74,7'dir. Bu işletmelerin %91,2'si yemleri tuz ve mineral madde katarken, %8.8'inin tuz ve mineral madde katmadığı ortaya çıkmıştır. Koyun işletmelerini %97'sinde koçun sürü içinde devamlı bulunduğu, %99,5'inde serbest aşım yapıldığı, yalnızca %0,5'inde elde sıfat yapıldığı bildirilmiştir. Yetiştiricilerin %96,4'ü sütten kesim yapmayıp doğal büyütme yaparken; %3,6'sı erken yaşta sütten kesmektedir. Birliğe bağlı bu işletmelerin %99'u kırım makasıyla yaptıklarını söylemişlerdir (Bilginturan ve Ayhan, 2009).

Ankara keçisi yetiştiriciliğinde görülen yetiştiricilerin eğitim durumunun ilköğretim seviyesinde olması, ekstansif ve yarı ekstansif yetiştiricilik yapılması, teke katım süreleri, genellikle serbest aşım yapmaları, yetiştiricilerin yaş ortalaması, yetiştiricilerin tecrübe süreleri, yetiştiricilerin DKKYB üyelikleri, doğumların çoğunlukla merada ve sürü içinde olmaları, damızlık ihtiyaçlarını karşılama şekilleri gibi özelliklerin; ülkedeki küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinde benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Ankara keçisi yetiştiriciliğinin yapıldığı coğrafyanın farklı olması, verim yönünün tiftik olması, bu yetiştiricilik faaliyetinin yok olma tehlikesinin devam etmesi, bu yetiştiricilik kolunda diğer küçükbaş yetiştiriciliklerine göre farklı sorunların varlığına rastlanılmakla birlikte, farklı fırsatlarında bulunduğu görülmektedir.

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER

Geleneksel olarak yapılan Ankara keçisi yetiştiriciliğinde, Türk çoban ile yabancı çoban kullanan işletmeler arasındaki yetiştirici uygulamaları ve işletmelerin durumu açısından değerlendirilmiştir.

Ankara keçisi mera hayvanıdır. Ankara keçisi sürüleri doğum dönemi dahil meraya düzenli olarak çıkmaktadır. Doğumların büyük çoğunluğu merada sürü içinde gerçekleşir. Türk çobanlarının arazi yapısını iyi bilmesi, komşuluk ilişkileri, mera kullanımı ve sürü yönetimini iyi bir şekilde yapmasını sağlıyor. Türkiye'nin mera sorunu, küresel ısınma, kuraklık geleneksel yapılan Ankara keçisi yetiştiriciliğini doğrudan ve dolaylı etkileşimi kaçınılmazdır.

Ankara keçisi oğlakları sütten kesim ortalaması yüksektir. Sütten kesimde oğlaklar çoğunlukla kendiliğinden soğurlar ve oğlaklara ilk 3 aylık dönemde yeteri miktarda ek yemleme yapılmamaktadır. Bununla birlikte oğlakların ayrı bölmesi işletmelerin çok az kısmında vardır. Oğlaklar ilk 1-3 ay arası anaları meraya gittiği zaman analarından ayrı kalmaktadır, meradan geldiklerinde oğlaklar analarıyla bir daha ki meraya çıkış saatine kadar birlikte tutulurlar. Ankara keçisinin oğlaklarının büyütme programı yoktur. Oğlak gelişimi tüm gelenekselliğiyle devam etmektedir.

Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan kendi sürüsünün çobanı olan işletmelerdeki çobanların yaş ortalaması, yabancı çobanlardan yüksektir. İş gücü açısından yabancı çobanların dinamik olacağı aşıkardır. Bununla birlikte Ankara keçisi yetiştiriciliği yapan Türk çobanların eğitim düzeyinin büyük çoğunluğu ilkokul seviyesinde olmasına rağmen; yabancı çobanlardan yüksektir. Mevcut koşullarda Türk çobanların yetişmemesi, yabancı çobanların niteliksiz olması, aile çobanlarının yaş ortalamalarının yüksek olması Ankara keçisi yetiştiriciliğinde, yetiştiricilik faaliyetlerinin modern bir şekilde yapılması bir yana; halihazırda tecrübeli yetiştiricilerinde kayıpla teknik bilgi birikiminde kaybolacağından sürdürülebilir Ankara keçisi yetiştiriciliğini mümkün kılmamaktadır.

Türk çoban kullanan işletmelerin %46,43'ü çobanların maaşını yüksek bulurken, yabancı çoban kullanan işletmelerin %25'i çoban maaşını yüksek bulmaktadır. Çoban bulma sıkıntısının olması, çobanlarda niteliğe bakılmaksızın yetiştiricilik faaliyetlerinde kullanılmasına yol açmıştır. Bu durumun doğal sonucu olarak gerek Türk çoban kullanan işletmeler, gerekse yabancı çoban kullanan işletmeler sürü yönetimi sadece çobanlara

bırakmamıştır. Yetiştirici ve ailesi de yetiştiricilik, bakım ve beslemeyle ilgili çobanlara destek olmaktadır.

Türk ve yabancı çoban kullanan işletmelerin çoğunluğu oğlaklara ilk bir hafta içinde vitamin e selenyum takviyesi yapmaktadırlar. Yabancı çoban kullanan işletmelerde, Türk çoban kullanan işletmelere göre yalama taşı kullanımı daha fazladır.

Ankara keçisi yetiştiricileri kırım ve doğum dönemine oldukça dikkat ederler, bu dönemler Ankara keçisi yetiştiricilerinin ekonomik kaygılarının öne çıktığı hassas zamanlarıdır. Kırım döneminde yapılan bazı uygulamalar hayvan refahını olumsuz etkilemektedir. Kırıma başlamadan önce alet ve ekipmanlar hijyen kurallarına uyulmadan kullanılmaktadır. Oluşan yaralanmalarda hayvanlara gerekli tedavi yapılmalıdır. Kırım makinası bıçakları hayvan kırıldıktan sonra dezenfekte edilmelidir. Gebe hayvanların kırılması gebe hayvanların ve yavrularının sağlığını olumsuz etkileyebileceğinden kırım zamanını gebe hayvanlar düşünülerek ayarlamalıdır.

Ankara keçisi yetiştiricilerinin bulunduruldukları ağıllar hayvan refahından uzaktır. Gerekli aydınlığa, havalandırma, genişliğe ve temizliğe sahip değildir. Ağıllar genel anlamıyla eski ve ömrünü tamamlamıştır. Merada geçirilen süre ne kadar uzun olursa ağıllarda ki olumsuzluklar Ankara keçilerinin verim özelliklerini o kadar az etkilemektedir.

Ankara keçisi yetiştiricilerinin tamamı ölen oğlakları köpeklerle veriyor olması çoban köpeklerinin sürüye sadık olmaları noktasında risk oluşturmasının yanında salgın hastalıkların yayılma riski noktasında önemli bir biyogüvenlik açığı oluşturmaktadır.

Yabancı çobanların kalıcı olmamaları, iletişim problemlerinin olması, Ankara keçisi yetiştiriciliğini yeteri kadar bilmemeleri, kendi sürüsünün çobanı olan aile işletmelerin de daha sürdürülebilir ve yönetilebilir yetiştiricilik faaliyeti gerçekleşmesini sağlamaktadır.

Ankara keçisi yetiştiriciliğinde çoban köpekleri Türk ve yabancı çobanların sürü yönetimini sağlamaları için oldukça önemlidir. Yabancı çobanlar, Türk çobanlara göre daha fazla sayıda Ankara keçisini kurda kaptırmıştır. Türk çobanların sürü hakimiyeti daha güçlüdür. Yabancı çoban kullanan işletmelerin çoğunluğu yabancı çobanların Ankara keçisi yetiştiriciliğinden anlamadığını düşünürken; yabancı çoban olmadan da hayvancılık yapamayacakları belirtmişlerdir.

Türk çoban ve yabancı çoban kullanan işletmelerin genel olarak birbirlerinden daha üstün bir yetiştiricilik yaptıkları söylenemez. Tiftik verim miktarı, aldıkları oğlak sayıları, oğlakların gelişim süreci, canlı ağırlıkları, yetiştiricilik uygulamaları, oğlak kayıpları ve tiftik kalitesi birbirine benzer özellik göstermektedir. Bunda çevrenin etkisi, Ankara keçisi ne bakış açısı gibi faktörlerde etkilidir.

Çalışmadan elde edilen sonuçlar ışığında Ankara keçisinin geleceği açısından dikkate alınması gerekenleri şu şekilde sıralamak mümkündür;

- 1) Ankara keçisi yetiştiriciliğinde kullanılan Türk çobanların, yabancı çobanların ve yetiştiricilerin yaş ortalamasının düşürülmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Daha doğrusu gençlerin bu uğraşı alanına ilgilerinin sağlanması gerekir. Ankara keçisi paydaşlarını, Ankara keçisi yetiştiriciliği ve yetiştiriciliği etkileyen unsurlar hakkında, yeterli bilgi tecrübeye getirmek için yayım ve danışmanlık faaliyetlerine öncelik verilmelidir. Bu çalışmalarla paralel olarak Ankara keçisi yetiştiriciliğinin karlılığını artıracak eylemler gerçekleştirmeli ve özendirilmelidir.
- 2) Çoban sorunu en büyük sorundur. Dövizde yaşanan artışlar çoban temininde sıkıntılar yaşatmaktadır. Yabancı çoban kullanımı Ankara keçisi yetiştiriciliğinde zaruri bir hal almıştır. Yabancı çobanların statüleri en kısa zamanda belirlenmelidir. Gerekli eğitim programlarından geçirilerek Ankara keçisi yetiştiriciliğine kazandırılmalıdır.
- 3) Ankara keçisinin refah koşulları başta ağıllar olmak üzere hızlı bir şekilde iyileştirilmelidir. Ağılların yenilenmesi için hibe olmak üzere cazip kredi imkanları sağlanmalı ve denetlemeleri yapılmalıdır. Ankara keçisi başta aşı uygulamaları olmak üzere bakım ve besleme ve biyogüvenlik konularında gerekli bilgilendirilmeler sağlanmalıdır.
- 4) İklim değişikliği, küresel ısınma meraya dayalı yetiştiricilik yapılan Ankara keçisini doğrudan veya dolaylı olarak olumsuz etkilemektedir. Meraların yetersizliği yeterli olmayan kaliteli kaba yem üretiminin artırılmasını zorunlu kılmaktadır. Mera ıslahı Ankara keçisi yetiştiriciliği yapılan alanlarda hızlı bir şekilde yapılmalı, keçi orman ilişkileri düzenlenmelidir. Mera kullanım alanları köy muhtarlarını da içine alacak şekilde ortak paydaşlar ile belirlenmelidir.
- 5) Yerli çobanların sayısının çoğalması için teşvikler yapılmalı, çobanın toplum içinde kaybolan statüsü sosyolojik ve ekonomik koşulları iyileştirilerek tekrar kazandırılmalıdır.
- 6) Ankara keçisi yetiştiriciliğinde kırım yapılırken hayvan refahı göz ardı edilmemeli kırılan hayvanları strese sokmayan önlemler alınmalıdır. Kırım makas ve makinaları belli periyotlarda temizliği ve bakımı yapılmalıdır.
- 7) Tiftikten elde edilen dokuma ürünlerinin üretimi artırılarak dokuma tezgahları yaygınlaştırılmalı marka değeri yaratılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Aksit, Ö., (2019). *Ankara ilinde keçi eti tüketici algısı*. (Yüksek Lisans Tezi) Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No.593286)
- Araç, B. ve Daşkiran, İ. (2010). Diyarbakır ili keçicilik işletmelerinin yapısal özellikleri. *Tekirdağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 3, 173-179
- AWIN (2015).-AWIN welfare assessment protocol for goats. Università degli Studi di Milano, Milan, Italy. doi:10.13130/AWIN_goats_2015.
- Aydın, M. ve Keskin, M. (2018). Muğla ilinde küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin yapısal özellikleri. *Erişim adresi: www.dergipark.gov.tr/mediterranean*. doi: 10.29136/mediterranean.428577
- Aydın, Ş. (2019). Tiftik. Erişim adresi : <https://www.safakaydin.com.tr/tag/tiftik/> Batu, S., 1940.Ankara keçisinin tarihi ve menşei hakkında bir tetkik. *T.C.Yüksek Ziraat Enstitüsü Çalışmaları*:55
- Bilginturan, S. ve Ayhan, V. (2009). Burdur İli Damızlık Koyun ve Keçi Yetiştiriciler Birliği üyesi koyunculuk işletmelerinin yapısal özellikleri ve sorunları üzerine bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Hayvansal Üretim Dergisi*, 1, 1-8
- Broom, D. M. (1991). Indicators of poor welfare. *Br. Vet. J.*, 142:524-526
- Çelik, M. ve Tanışık, M. (2015). Küçükbaş hayvancılıkta sürü yönetimi ve “Sürü Yönetimi Elemanı Benim” Projesi. *Bahri Dağdaş Hayvancılık Araştırma Dergisi*, 1, 26-32.
- Daşkiran, İ. (2000). *Ankara keçisinin çeşitli tanımlayıcı ırk özellikleri üzerinde bir araştırma*. (Doktora Tezi). Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 95641)
- Daşkiran İ., Darcan, N. ve Cankaya, S., (2010). Ankara İlindeki Ankara Keçisi İşletmelerinin Yapısal Durumu ve Geliştirilme Perspektifleri. *Ulusal Keçicilik Kongresi*, 24-26 Haziran, Çanakkale
- Daşkiran, İ., (2014). Türkiye’de Küçükbaş ıslah çalışmaları ve öneriler. *Koyun Keçi Dergisi*, 1,36-39
- Daşkiran, İ , Koluman, N . (2015). Ankara İli Tiftik (Ankara) Keçisi İşletmelerinin Güncel Analizi ve Sürdürülebilir Yetiştiriciliğe İlişkin Yaklaşımlar. *Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 30(1), 25-38.
- Dellal, G., Elçin, A., Tuncel E., Erdoğan, Z., Taşkın, T., Cengiz, F., Ertuğrul, M., Söylemezoğlu, F., Dağ, B., Özder, M., Pehlivan E., Tuncer, S., Kor, A., Aytaç, M.

- ve Koyuncu, M. (2010). Türkiye’de Lif Üretiminin Durumu Geleceği. *Türkiye Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi*, Ankara, Türkiye, 11 - 15 Ocak, s. 735-757.
- Erol, H., Bilgen, A. ve Sarıözkan, S. (2008) Ankara Keçilerinde Bazı Üreme Özellikleri. *Lalahan Hayvancılık Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 48, 35-43.
- Erol, H., Ünal, N. ve Akçadağ, H. (2017). Gen Kaynağı Olarak Koruma Altında Yetiştirilen Ankara Keçilerinde Önemli Verim Özellikleri. *Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, 61, 211-216.
- Hemsworth P H and Coleman G J (2011) Human – Livestock Interactions. Second edition. The Stockperson and the Productivity and Welfare of Intensively Farmed Animals. CAB International. Oxfordshire, UK.
- Karakuş, F. ve Akyol, S. (2013). Van İli Küçükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Mevcut Durumu ve Verimliliği Etkileyen Sorunların Tespiti Üzerine Bir Araştırma. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 18, 9-16
- Koyuncu, M. ve Altınçekiç, Ş. (2007). Çiftlik Hayvanlarında Refah. *Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 21, 57-64
- Leite, L.,O., (2017). On-Farm Welfare Assessment of Goats In Three Regions of Ceará, Brazil. *Doctoral Thesis*. Universidade Federal Do Parana, Ceara.
- Lindsay, D.R. (1996). Environment and reproductive behaviour. *Animal Reproduction Science* 42: 1-12
- Munozid, C., Campbell, A., Hemsworth, P. and Doyle, E. (2019). Evaluating the welfare of extensively managed sheep. *Melbourne University College of Agricultural Sciences*, <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0218603>
- Muri, K., Stubsjoen, S. and Valle, P. (2013). Development and testing of an on-farm welfare assessment protocol for dairy goats *Universities Federation for Animal Welfare*. 22, 385-400. Doi: 10.7120 / 09627286.22.3.385
- Özdemir, H., (2009). *Türkiye’de Ankara keçisi yetiştiriciliğinin yapısal ve yetiştiricilik özellikleri*. (Doktora Tezi). Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 256282)
- Öztürk, A. Goncagül, T. ve Akçapınar A. (1993). Ankara Keçisi Erkek Çebiçlerinde Besi Performansı ve Karkas Özellikleri. *Lalahan Hay. Araşt. Enst. Derg.* 33 (3-4) 69-79
- Öztürk., A. ve Goncagül, T. (1995) Muhtelif Yaşlardaki Ankara Keçilerinde Tiftik Verimi ve Tiftik Özellikleri. *Lalahan Hay. Araşt. Enst. Derg.* 1995 35 (1-2) 67-78
- Sanal, Ş., Gürler, A. ve Erler, M. (2019). Yitirilen Bir Servet: Tiftik Keçisi. *Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, DOI: 10.9775/kvfd.2019.21820

- Şahin, G., (2014). Türkiye’de Ankara keçisi (*Capra Hircus Ancryrensiz*) Yetiştiriciliğinin Dünü Bugünü Yarını. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11, 339-352.
- Şahinli, M., (2014). Koyunculuk Sürü Yönetimi: Karaman İli Örneği. *Anadolu Tarım Bilim Dergisi*, 29, 113-120.
- T.C Ticaret Bakanlığı Esnaf Sanâtkarlar ve Kooparetifçilik Genel Müdürlüğü. (2018). 2018 Tiftik Raporu. Erişim Adresi:
<https://ticaret.gov.tr/data/5d41e59913b87639ac9e02e8/9d8474b3c587d3aebc0a97673cdf2549.pdf>
- Tamur, E., (2003). Ankara Keçisi ve Ankara Tiftik Dokumacılığı. *Ankara Ticaret Odası Yayınları*, 1, 9-15.
- Tiftik ve Yapağı Satış Kooperatifleri Birliği, (2020). Yetiştiricilik. Erişim Adresi:
<http://www.tiftikbirlik.com.tr/sayfa.aspx?ID=5>
- TUIK, 2021. <http://www.tuik.gov.tr>, Erişim Tarihi:02/01/2021.
- Ünal, H., Taşkın, T. ve Kandemir, Ç. (2018). Küçükbaş Hayvancılıkta Yavru Ölümlerinin Azaltılmasına Yönelik Barındırma ve Yetiştirme Uygulamaları, *Hayvansal Üretim*, 59, s. 55-63. doi:10.29185/ hayuretim.430488
- Vatansever, H. ve H. Akçapınar (2006). Lalahan Hayvancılık Merkez Araştırma Enstitüsü’nde Yetiştirilen Farklı Kökenli Ankara Keçilerinde Büyüme, Döl Verimi ve Tiftik Özellikleri. *Lalahan Hay. Araşt. Enst. Derg.*, 46(2)1-11
- Vieria, A., Stilwell, G., Mattiello, S., Battini, M., Canali, E., Barbieri, S., Zanella, A., Guazzeti, S., Nunez, T., Ajuda, I., Barao, I., Can, E., Andreoli, E., Conti, M., Grosso, L., Ford, K. ve Colombo, M. (2015). *European animal welfare indicators project*. http://dx.doi.org/10.13130/AWIN_GOATS_2015
- Yanar, A. ve Akpınarlı F. (2016). Geleneksel Ankara sof dokumaları. *Ankara Araştırma Dergisi*, 4, 170-179
- Yavuzer, A. Ü., 1997. *Ankara Keçisinin Çeşitli Verim Özellikleri ve Yetiştirme Koşulları*. (Doktora Tezi) Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No. 58440)
- Yurtseven, R. A. Öztürk, Ü. Köseoğlu ve B. Ankaralı (1998). Farklı Genotipteki Ankara Keçisi Oğlaklarının Çeşitli Verim Özelliklerinin Karşılaştırılması. *Lalahan Hay. Araşt. Enst. Derg.*, 38 (2) 32-40

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Ali GEZİCİ

Doğum Yeri :

Doğum Tarihi :

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi, Ziraat Fakültesi,
Zootečni Bölümü, 2017

Yüksek Lisans Öğrenimi : Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi, Fen Bilimleri
Enstitüsü, Zootečni Anabilim Dalı, 2021

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

BİLİMSEL FAALİYETLERİ

Ali Gezici., Türker SAVAŞ. 2017. Ankara İli ve İlçelerinde Tiftik keçisi yetiştiriciliği
Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Zootečni Bölümü, Türkiye

Bildiriler

Ulusal

Ali Gezici., Aynur KONYALI. Yetiştirici Koşullarında Melatonin İmplant Uygulamasında
Sorunlu Noktalar. III. Lisansüstü Öğrenci Kongresi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bildiri Özetleri
Kitabı, 2018, Tekirdağ.

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurumlar ve Yıl : Kepez Veteriner Kliniği, 2016-2018

: ADKKYB, 2018-

İLETİŞİM

E-posta Adresi :

Orcid No :